S Z O L N O K N E H É Z I P A R A

Pál Ágnes
tanár

JATE KÖZPONTI KÖNYVTÁRA
Folyóiratok
Szeged

Diss. B 426

József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára
SZEGED

BEVEZETÉS:

A disszertáció fő célkitüzése igazolni, hogy Szolnok ipari város. Az iparon belül, a fokozott fejlődés vezet el oda, hogy a nehézipar váljon dominálóvá. A feladat valójában nem egyszerü, alföldi városról van szó, ahol a nehézipar fejlődése főleg a felszabadulás után indult be.

A természeti adottságok is a gazdasági élet másik ágának, a mezőgazdaságnak kedveznek, és ennek eredményeként a könynyüipar egyes ágazatainak, a cukor-, papir-, malomipar fejlődésének. A szakirodalmak is főleg a mezőgazdasági és könynyüipari jellegét domboritják ki a megyének, illetve Szolnok városnak. A nehézipar rohamos fejlődése 1945. után következett be és vált dominálóvá, a megye területén viszont még mindig a mezőgazdaság a döntő.

A nehézipari jelleget különösen három ágazat részletes vizsgálata révén mutatja be a dolgozat.

Az ágazatok megválasztását is nagy körültekintéssel végeztem. A vegyipar, a gépipar és a kőolajbányászat mind a nehézipar és ezenbelül a minisztériumi ipar jellegzetes ágazatai. E háromágazat egysége és fejlettsége igazolja egy város nehézipari jellegét.

A dolgozat első részében foglalkozik a város kialakulásával, ipari multjával, mely bizonyitja, hogy a városban az ipar régmultra tekint vissza, és a jövő nehéziparának társadalmi, gazdasági és kis mértékben természeti magja is adva van.

A továbbiakban a három ágazat részletes feldolgozása, a gépipar a MÁV. Járműjavitó Üzemi Vállalat, a vegyipar a Tiszamenti Vegyimüvek, a kőolajbányászat a Nagyalföldi Kőolajtermelő Vállalat képviseletében.

Az ágazatok feldolgozásánál különösen nagy fontosságunak tartom az egyes ágazatok országos helyzetének gazdasági földrajzi értékelését, a különböző tendenciák és törvényszerüségek feltárását és ezekből a következtetések levonását. Fontos szempont még a sokoldalu elemzés, mely segitségével a komplex el-

gondolás elvét, a telepitési tényezők, a munkaerő ellátás, a termelékenység, a természeti, gazdasági és társadalmi tényezők összefüggésének egységét hangsulyozom.

A gazdasági, természeti és társadalmi tényezők részletes elemzésén tul, néhány hiányosság feltárásával és hipotézis segitségével a jövő fejlődését megalapozni igyekeztem.

A munkám elkészitéséhez a szakirodalom tanulmányozásán tulmenően figyelembe vettem az üzemek dolgozóinak szaktudását, véleményét, valamint a helyi Ipari Osztály tervezeteit a jövőre vonatkozólag.

A dolgozat jobb megértése céljából táblázatokat és ábrákat készitettem, amelyek segitségével az egyes ágazatok fejlődését szemléletesebben lehet bemutatni.

Végül szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik segitettek tanácsokkal, statisztikai adatokkal és egyéb anyagok rendelkezésemre bocsájtásával dolgozatom megirásában.

G. Kiss József
Molnár Sándor
Jánosi Klára
Csősz László
Trömböczki Péter
Hegedüs István,
Tóth László
Majoros Lajos
Munkácsi István
Pápai Aladár
Szikszai Ferenc
Csák Sándor
Szabó János
Szivós Antal
Szabó László
Farkas István

valamint a Megyei Tanács Tervosztály vezetőjének, Szepesi János elvtársaknak.

SZOLNOK MEGYE IPARÁNAK HELYZETE

Az ország iparának szerkezete és arányai

Magyarországon a tőkésipar kibontakozása 1867. évi kiegyezés után következett be. Kevéssé iparosodott országnak mondható hazánk az első világháboru idejében is. A tőkés nagyipar fejlődésének tetőpontját 1943-ban érte el. A felszabadulás után bekövetkező változások alapja az államositás. Növekedik az iparban foglalkoztatottak száma, változik az ipar szektorainak aránya, illetve ágazati szerkezete, ezt szemlélteti az 1. ábra - konkréten a nehéziparra vonatkozóan. A nehézipar fejlődése jól szembetünik. A 2. ábra az ipar beruházásának megoszlását mutatja be. Az ábrából kitünik, hogy a beruházás területén első helyen áll a bányászat, második helyen a vegyipar, a harmadik helyen a gépipar. A 3. ábra a nehézipar termelését mutatja be a jövőre vonatkozólag.

Az ipari termelés növekedése is szembetünik, a gyors fejlődés oka: a fejlesztés tudatossága, tervszerüsége, eszközeinek koncentrálása, a termelés szervezésének, irányitásának társadalmivá válása. Az ipari termelés 1951. és 1964. között évi 9.8%-kal növekedett.

Jelentős még az ipari fejlődés irányának meghatározásánál a rendelkezésre álló munkaerő. Az iparban a foglalkoztatottak száma 1938-ban 723.000 fő, 1966-ban 1,579.000 fő, a nehéziparban 862.153 fő. A változást a számok mutatják. Az összmunkásság 31 %-a szakmunkás. A nők aránya is megnövekedett a felszabadulás után. A területi arányok megváltozásával is számolnunk kellett a felszabadulást követően. A központi iparvidéken kivül - a "vidéki" területek ipari fejlesztése a feladat. E feladatot mennyiben sikerült végrehajtani, ezt igyekszem a továbbiakban igazolni.

A felszabadulás előtt Szolnok megye iparában a kisüzem uralkodott. 1939-ben az iparban foglalkoztatottak száma 2.400 fő. Ebben az időben néhány nagyobb üzem volt: MÁV. műhely, Cukor-

NEHÉZIPAR ÁGAZATI SZERKEZETE

TERMELÉSI ÉRTÉK MEGOSZLÁSA SZÁZALÉKBAN

1.

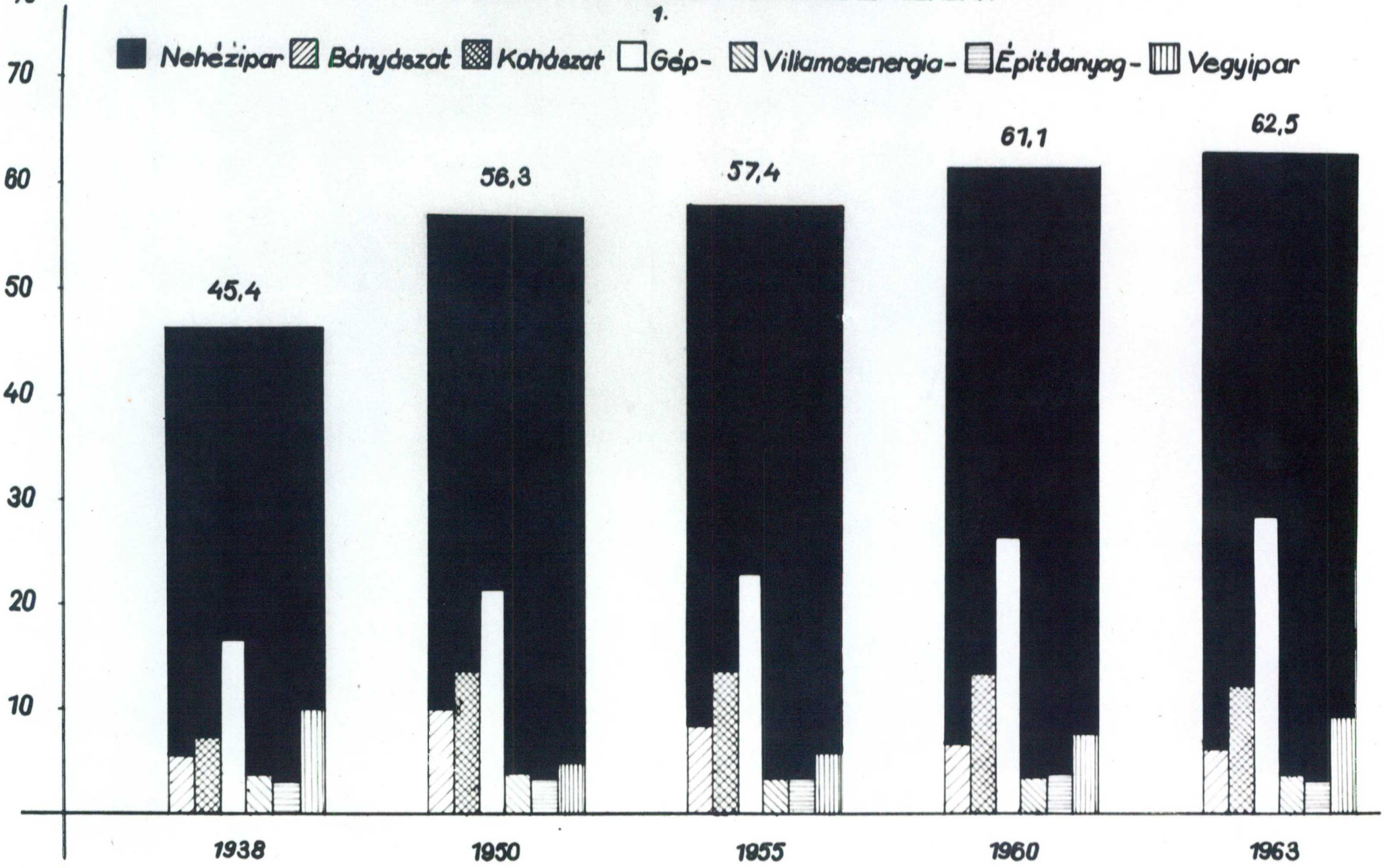

AZ IPARI BERUHÁZÁSOK MEGOSZLÁSA

1961 - 1965

2.

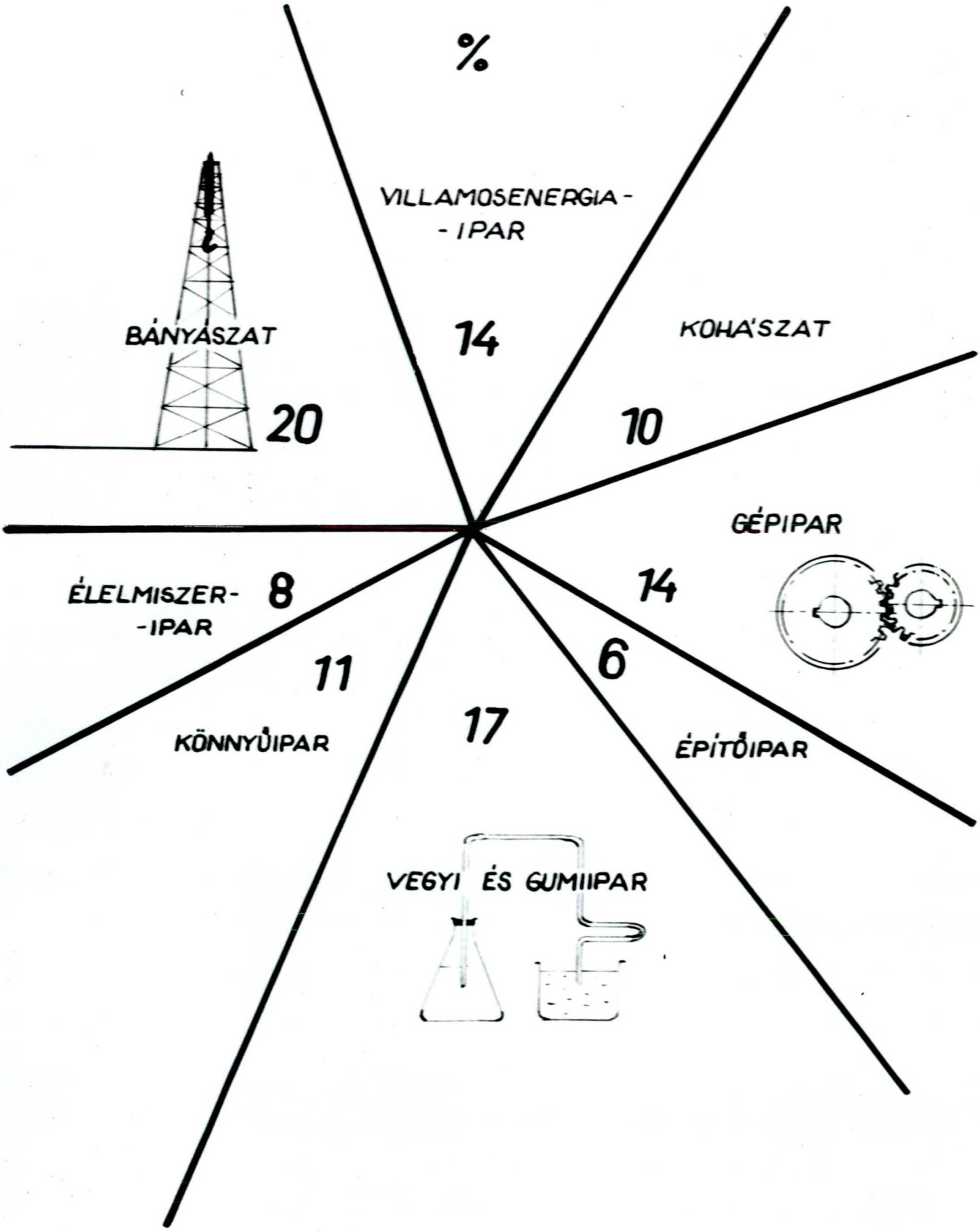

A NEHÉZIPAR TERMELÉSE AZ IPAR ÖSSZTERMELÉSÉBEN

1965 - 1970

3.

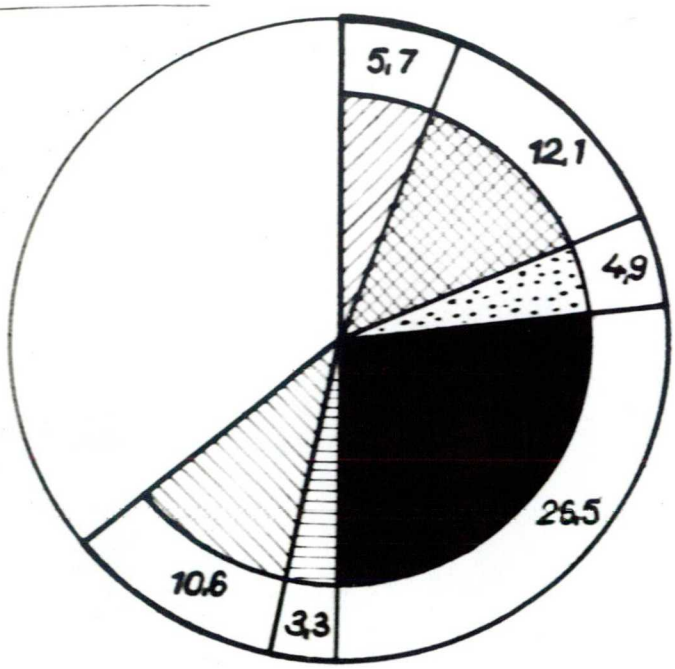

BÁNYÁSZAT
KOHÁSZAT
VILLAMOSENERGIA-
GÉP-
VEGY-
ÉPÍTŐANYAG-IPAR

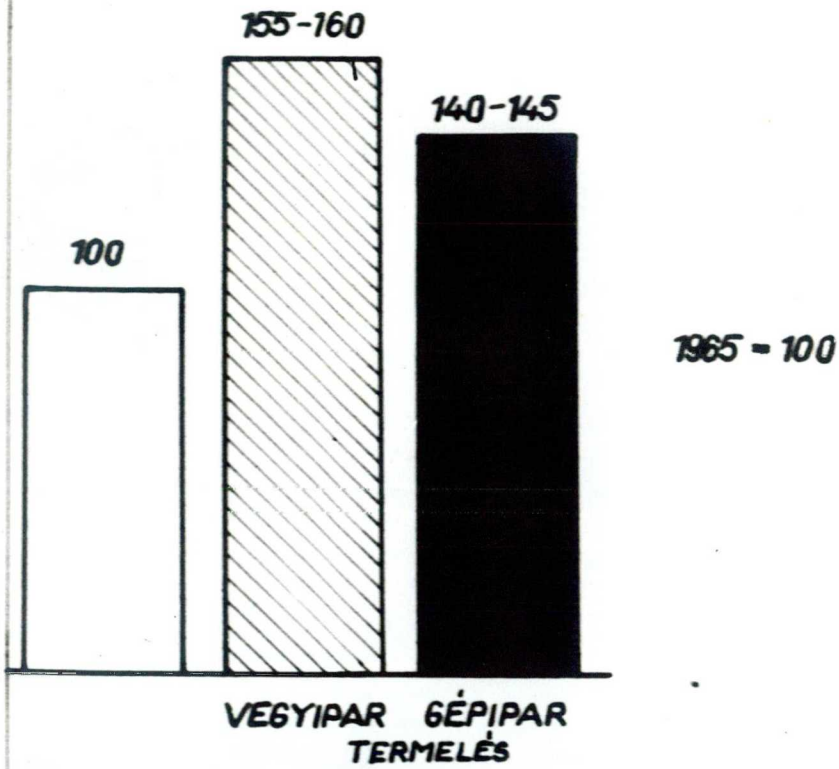

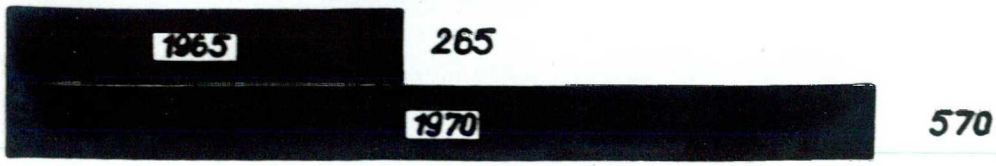

MŰTRÁGYA TERMELÉS (ezer tonna)

gyár, Törökszentmiklósi Gépgyár, könnyüipari üzemek közül a Papirgyár és a Martfüi Tisza Cipőgyár. A megye legrégibb ipari termelési ága a malomipar, amely a terület mezőgazdasági jellegéből fakad.

A háboru befejezése után, 1948-ban, a megyében befejeződött az ipari üzemek helyreállitása és megindult az ipari fejlesztése. A megyében több uj üzem épült: a Tiszamenti Vegyimüvek, Tisza Butorgyár, Mezőgazdasági Gépjavitó, Jászberényi Apritógépgyár és Hütőgépgyár, Szolnoki Tejüzem, Karcagi Rizshántoló, Szolnoki Fehérje-feldolgozó Üzem. Az uj létesitmények mellett a már meglévő üzemekben is jelentős fejlesztés történt.

Az összes beruházásoknak az első ötéves terv időszakában 2o %-a a második ötéves terv idején 33 %-a ipari jellegü volt. Ez időszakban az ipari termelés 52.7 %-kal, a munkások létszáma 22.4 %-kal, a müszakiak létszáma 29.4 %-kal, az egy foglalkoztatottra jutó termelés 25 %-kal növekedett.

Uj üzemrészek és üzemek épültek fel, pl a Tiszamenti Vegyimüvek két kénsav gyára, szuperfoszfát üzeme, a régi üzemek kapacitása tovább bővült. Ebben az időben ment végbe az ipari üzemek egy részének összevonása, országos és megyei jellegü vállalatok létrehozása. Az eredmény a termelésre kedvezően hatott. A számok is arra mutatnak, hogy az ipar lényegesen növekedett.

196o-ban a megye ipara a 2 %-át, 1965-ben pedig a 2.7 %-át adta a népgazdaság össz-ipari termelésének.

Egyes cikkek termelésének ütemében az átlagosnál lényegesen nagyobb eredményt ért el a megye. Öt év alatt a Hütőgépgyártás a kétszeresére, a kőolajtermelés három és félszeresére, a kénsavtermelés 3.6-szorosára, a földgáz termelés 32-szeresére növekedett.

A megye, amely a felszabadulás előtt iparilag elmaradott, szinte teljesen agrárjellegü volt - jelentős változáson ment keresztül.

Megyénk ipari üzemei adták 1965-ben a népgazdaság egész háztartási hütőgép termelését, a kénsav 74.6, a szuperfoszfát 63.9, a bőrcipő 2o, a konyhabutor 25.1 %-át. Kőolajból 0.3, földgázból 1.7, kőszivacslap 46.6, tornacipő 99.9, gumicsizma 55.7 %-át. Ezenkivül nagy jelentőségü a vasuti jármüjavitás, a mezőgazdasági gépgyártás és gépjavitás, a cellulóz-, a papir-, és a cukorgyártás. Az ipari terület elhelyezkedése a megyében a termelés szempontjából kedvező. Az ipari üzemek négy nagyobb bázison: Szolnok, Jászberény, Törökszentmiklós és Martfü - helyezkednek el. Nincs azonban megfelelő ipari mag a mezővárosokban -Karcag, Mezőtur, Kisujszállás és Turkeve. Ezeknek a városoknak ipari fejlesztése gazdasági és politikai kérdés megyénkben. A megye ipara lényegében a legutóbbi 1o esztendőben fejlődött ki. A régebbi bázis szük volt, ezért uj üzemek épitése, uj kapacitás létesitése volt feltétele az ipar fejlesztésének. Döntően ebből ered, hogy a termelés növekedésének Szolnok megyében kisebb hányada származik a termelékenység emelkedéséből. Van olyan terület, ahol a termelékenység fejlesztésében a lehetőség nincs kihasználva. A hároméves terv időszakában nagyobb figyelmet kell forditani az üzem- és munkaszervezésre, a müszaki szinvonalra, a müszaki fejlesztésre, hogy tovább növekedjen a termelékenység az ipar minden ágazatában.

A VÁROS KIALAKULÁSA ÉS IPARÁNAK FEJLŐDÉSE

A város kialakulása régmult időre vezethető vissza. Egy terület benépesülésében több tényező játszik szerepet, ezek közül Szolnok esetében három lehetőség adott.

1./ Átkelőhely a Tiszán és a Tisza árterületén. A folyó árterülete 2o-3o km, Szolnoknál viszont 4 - 4.5 km-re szükül.

2./ Ez az átkelőhely a Buda-Erdély közti ősi kereskedelmi ut vonalába esik.

3./ A Tisza Zagyva folyó torkolat árvizmentes magaslat, mely biztositja a lehetőséget az emberi település számára. E rendkivül kedvező forgalmi település adottságait már a római korban kihasználták, jelentős hely, mint átkelőhely Pannóniához való közelsége és a Dáciához vezető ut rövidsége miatt.

A római korban inkább a tiszántuli rész volt jelentős. A honfoglalás, vagyis a magyarok letelepedése után az Árpádházi királyok korában a várispánság és megye székhely lesz. Szolnok neve, mint személynév, 1046-ban fordult elő először. A város nevének eredete különbözőképpen alakul. Két felfogást kivánok bemutatni: egyik Hunfalvi szerint a Tiszán tutajokat szállitott kősótól származik az elnevezés, szaunok változatokból. Melich azt állitja, hogy Szolnok neve régies leirással személynév volt: Zolok, vagy Zolouc hadnagytól kaphatta nevét. A város keletkezésére vonatkozólag is eltérően nyilatkoztak. Hunfalvi szerint már a magyarok ideje előtt is jelentős sóelosztó állomás volt itt. Melich a város kialakulását későbbi időpontra teszi. A két felfogás közül a névre vonatkozólag inkább Melich véleménye fogadható el, viszont keletkezését tekintve Hunfalvi véleménye helytállóbb. A helyes megállapitást azért nehéz kialakitani, hiszen irott emlékek csak az Árpádházi királyok idejéből vannak. Már ekkor jdentős volt a kereskedelem, a sószállitás és fausztatás. A Szamos-vidéki sót szállitották idáig. Az Aranybulla 1222.-ben már Szeged mellett Szolnokot is emliti, mint sókikötő helyet. A tatárjárás alatt elpusztult ugyan, de "sigmond király idejében neves hely ismét Szolnok.

A város jelentősége különösen megnő a török kor kezdetén, ugyanis a törökveszély ellen sok várat megerősitettek, illetve néhány fontosabb helyen uj várat épitettek. 1549-ben Dobó István sürgette a hely megerősitését. Szolnoknak nagy jelentőséget tulajdonitottak, mert teljesen védelmet és felügyeletet lehetett biztositani Erdélyig, Lengyelországig, Moldváig, Havasalföldig.

A várat 1550-ben felépitették, sőt a várost fallal körülvették, 1552-ben mégis török kézre került a vár. A vár védője Nyári Lőrinc volt.

A törökök 1562-ben épitették az első állandó cölöp-hidat a Tiszán, - ennek a város fejlődésében, közuti forgalmában - jelentősége volt. A törököktől a várat 1685-ben foglalták vissza. A törökök fennhatósága után Thököly, majd Rákóczi kurucai birtokolták a várat. A kuruc korban négyszer égették, majd épitették fel, majd a XVIII. század végén, császári parancsra, lerombolták. E században a város két részre osztható, kül- és belvárosra. A belső várost téglából épült házak, só- és magtárak alkotják. A külvárosban fa-, vályog-, és serfőzőházak találhatók, valamint pék és zsemlyesütők.

A külvároson tul két téglaégető, mészárszék és vendéglő. Kicsiny és egyszerü mezőváros volt az akkori Szolnok, már abban az időben sem volt ugynevezett alföldi parasztváros. A török uralom alatt a lakosság nagy százaléka török. A lakósság első összeirása 1696-ból maradt fenn. Szolnokot magyar és német katonák lakják, nemesek, telkes gazdák és zsellérek. Az 1747-48-as összeirások alapján 7.655 fő Szolnok lakóinak száma. Az első népszámlálási munkálatokat só-tisztviselők és kincstárnokok végzik.

A lakosság számának alakulása:

1715 - 1720 . évben	1.300 - 1.500 fő	
1786 - "	5.866	"

Foglalkozás szerinti megoszlás a XVIII. században:

Pap: 21, nemes: 58, polgár: 87, paraszt: 435, polgár és paraszt örökösei: 468, zsellér: 4.797. A polgárok alatt iparosokat értettek.

A város jövedelmezősége szempontjából jelentős a vámhivatalok, a sókereskedelem, a kamarai tiszttartósági hivatal jövedelme, mely kezelte a borterméseket és mészárszékeket, valamint égetett meszet és fát szállitott.

1766-ban a városban egy korcsma, egy serfőzde, két mészárszék, egy vizimalom a Zagyván, és két száraz-malom müködött. A malmot a kincstár épitette a Zagyván, a Rákóczi felkelés alatt elpusztult, viszont 172o-ban ujra felépitették.

A lakosság gabonát termelt, a helyben levő malmokban feldolgozták, a raktárakban tárolták.

1729-ben vásártartási jogot kapott Szolnok, évente négy vásárt tarthattak városunkban, e tényező nagymértékben segitette Szolnok fejlődését.

1747- 1748-ban 32 önálló iparmestert találunk Szolnokon, a német iparosok egy része a katonaság szükségleteit elégitette ki. 1769-ben 8o önálló iparos található, ekkor már 24 féle ipari szakma volt városunkban, mégpedig: asztalos: 2, ács: 5, csizmadia: 9, gombkötő: 1, kerékgyártó: 3, kovács: 3, kőmüves: 3, kötélgyártó: 4, korcsmáros: 5, lakatos: 2, mészáros: 2, molnár: 6, pék: 1, pintér: 1, serfőző: 1, üveges: 3, szabó: 9, szijgyártó: 3, szürszabó: 5, szücs: 13, takács: 5, timár: 2, és varga: 8.
Az iparosok száma loo fő, egyharmadának magyar neve van, a többi német eredetre vall. Magyarok: molnárok, csizmadiák, szücsök, szabók. Németek: ácsok, kovácsok, kötélgyártók. Kisiparosok voltak; maguk dolgoztak, legfeljebb 1-2 segéddel. Ez időben kezdenek a szolnoki iparosok iparágak szerint testületekbe, vagyis céhekbe tömörülni. Az első céh Szolnokon 1766-ban alakult meg, mégpedig szücsök, ~~és~~ szabók és szürszabók tömörültek egy céhbe. A kovácsok, lakatosok és szijgyártók közös céhe 1879-ben alakult.

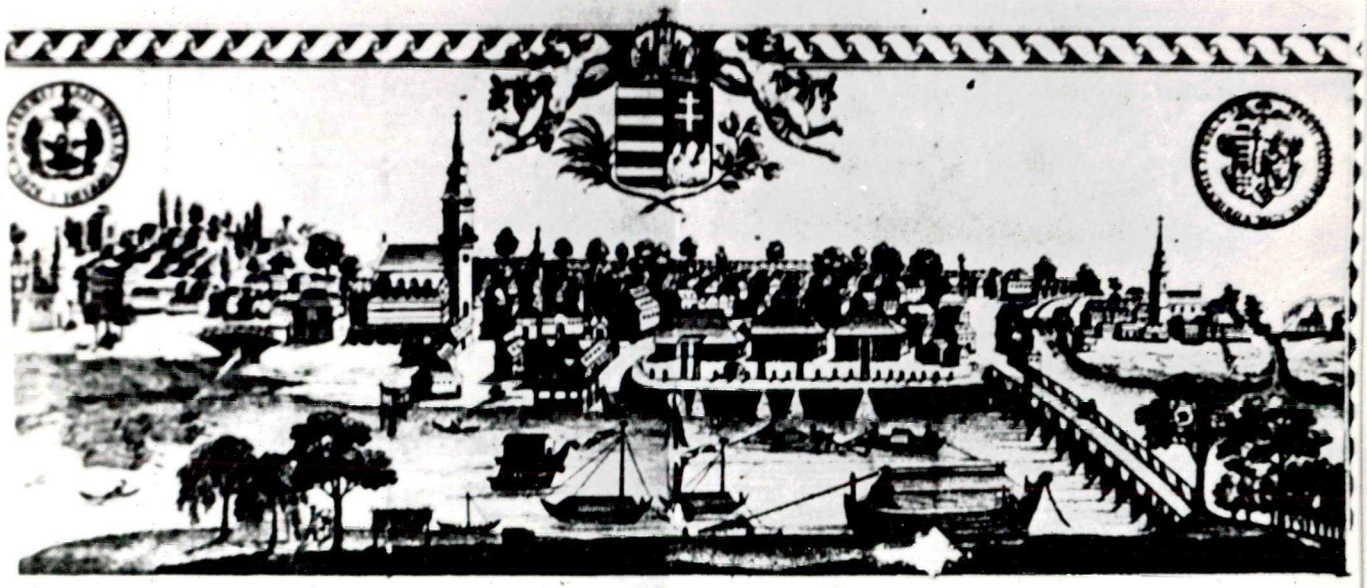

SZOLNOK 1830. KÖRÜL

Szolnok 1830. körül - a kép Lehnnardt Sámuel rézmetsző müve. A kép bemutatja a város jellegzetes épületeit. A Tiszán levő cölöphidtól jobbra a Zagyva által képzett szigeten a vár. A mai Tisza-part helyén hatalmas házak -ezek sóházak, - a kép közepén magaslik a XVIII. században épült Ferences templom. Tőle balra a régi gimnázium, mellette vizfolyást és hidat láthatunk, ez a régi Büge folyó medre, mely az időszakos vizet vezette le. A kép baloldalán Szent János kápolna, melyet 1879-ben az árviz elsodort. A Tiszán itt-ott tutaj, hajómalom, fedeles fahajó és ladik látható. A kép bal felső sarkában Szolnok város pecsétje. A jobb felső sarokban pedig a szolnoki sóhivatal pecsétje.

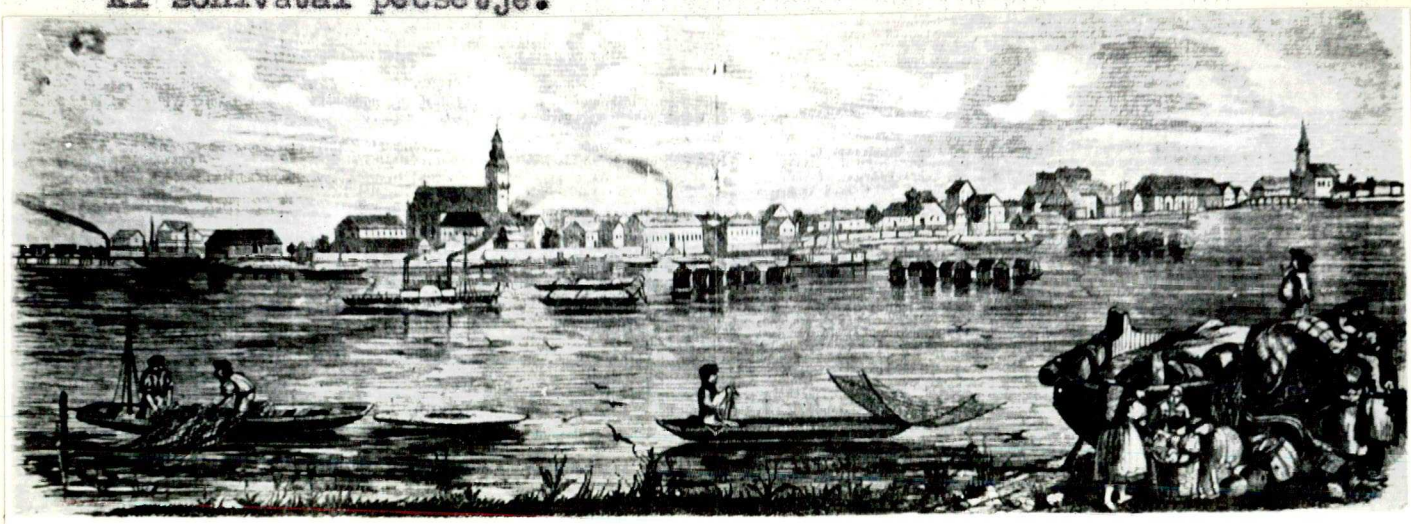

SZOLNOK LÁTKÉPE 1860-BAN

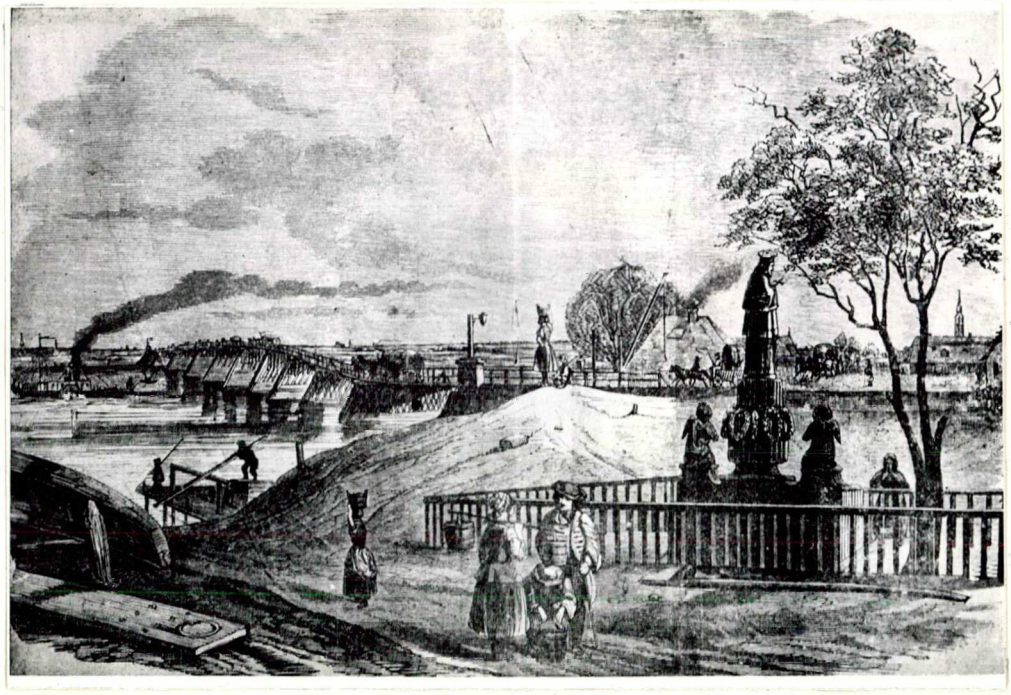

A kép a Tisza-hidat ábrázolja. Ivelt, erős cölöphid, közepén magasodik, hogy a gőzhajók és tutajok átférjenek rajta. Ekhós kocsisor megy át a hidon. A kocsik sóval megrakottak, a sóházak felől jönnek. A hid kezdeténél lámpás őr ül, mellette vizhordó lány. A Tiszából a vizet meregetik, vállukon vizhordó ruddal és favödörben viszik. A két kép jellegzetesen mását adja az akkori városnak, a lakosság foglalkozásába is bepillantást nyujt.

Szolnok átkelőhely jellegét biztositja az is, hogy a magyarországi függetlenségi harcok idején itt vonták össze erőiket a magyar csapatok, és Damjanich küzdelmes harca a magyar történelem örökké nevezetes eseményeként áll fenn. E harcok alatt a város végtelenül sokat szenvedett, többször leromboltták, felgyujtották, a lakosokat éhinség, pestis, kolera tizedelte. A jó földrajzi helyzetet a város lakossága kellőképpen nem tudta kihasználni. A város fejlődését nagymértékben gátolta az utak hiánya is. Dr. Vörös István "Rajzok Szolnok

város multjából" c. müvében ezt irja a város utairól: "Akit sáros időben Szolnokra vetett balsorsa, soha el nem felejtette marasztaló sarát, vagy nyári időben emberfullasztó porfelhőjét." Ez a tény a gazdasági és kulturális fejlődés akadálya. Az utak állapotáért nem a helybeli lakósok a felelősök, hanem az elmaradott feudális rendszer, amely az utak kezelését a megyékre bizta. Mindezeknek a tényezőknek orvoslását a reformkor hozza meg.

A reformkor gazdasági eredményei között legfontosabbnak a közlekedés megjavitását célzó hajózást és vasutépitést tartjuk. Az 1832/36-os országgyülés már foglalkozik a vasutépités problémájával. 1836-ban megszületik az első vasuti törvény. 1846. julius 15-én Pest-Vác-i főüzemi vasut megnyitásának dátuma. A XIX. század közepén az Osztrák-Magyar Államvasuti Társaság a mai Rákosrendezőn És Kőbánya-Alsón keresztül, Szolnokig vezető vasutvonal kiépitését kezdte meg. A társaság nem ok nélkül választott, ugyanis Erdély fában, sóban és egyéb ásványi kincsekben gazdag Kárpátalja termékeinek természetes szállitási utvonala a szolnoki tiszai átkelőhelyen vezetett az ország és még inkább a Habsburg birodalom belseje felé. A szabadságharc leverése után, majd a kiegyezés utáni időszakban erőteljes fejlődésnek indult az ország vasuthálózata. Ipartelepek létesültek /Vasuti Főmühely, Tiszamenti Ipartelepek, kikötő raktárházak/. Az ipartelepek elhelyezkedését megszabta az ipari viz-szükséglet. A vasut üzembentartásának biztositására Szolnokon 1847-ben fiók mühelyt létesitettek, amely azonban csak kisebb méretü javitásokat tudott eszközölni - abban az időben ez meg is felelt a célnak, ez volt a mai jelenleg is legnagyobb, egyben legrégibb ipari üzem - a Járómüjavitó Üzemi Vállalat őse. A gyár fejlődésével kapcsolatos problémák elemzésére még visszatérek.

Szolnok iparában döntő a Cukorgyár. 1914-ben épült a Tisza és a pályaudvar közelében. Az ország lakosságának fokozato-

san emelkedő cukorfogyasztási igénye tette szükségessé az üzem létrehozását. A gyár telepitésének feltétele a szükséges mennyiségü ipari viz, a jó szállitási lehetőség és a nyersanyag bázis közelsége - ezek a feltételek biztositva voltak Szolnokon. A gyár napi vizfogyasztása 2o-23 m³. A termőterület központjában fekszik. A Szolnoki Cukorgyárban befejeződött a répaoldati rekonstrukció és a teljes felujitás, a korszerüsités következtében a jelenlegi napi 23o-24o vagon cukorrépa feldolgozását 5oo vagonra emelik. A gyár jelenleg kristálycukrot gyárt, évi: 48.o28 tonnát, ez az országos termelés 11 %-a. A cukor forgalomba juttatásával a gyár nem foglalkozik. A nyert cukor egy része a további feldolgozóiparhoz kerül, cukorka és csokoládé gyárakhoz. A melléktermékeket: melaszt, nedves szeletet és száraz szeletet is felhasználják. A melaszt főleg állami gazdaságoknak szállitják, egy bizonyos részét a szesz és élesztő gyárak veszik át. Budapest, Szabadegyháza, használja fel. A nedves szeletet silótakarmány előkészitésére használják fel. A gyártási idő kerekén loo nap, xx tehát idény-üzem. Szeptembertől ujévig folyik a gyártás, a többi idő karbantartásra szükséges. A gyárnak 819 állandó munkása van, ez a szám kampány idején emelkedik. A foglalkoztatottak száma ekkor 1.133 fő, a dolgozók havi keresete 1.859.- forint. Ez állandó munkások Szolnokról és közvetlen környékéről kerülnek ki. A nők száma elenyészően kicsiny, a munka természete hozza ezt magával. A gyár védőberendezésekkel ellátott, korszerü üzem.

A Papirgyár 1931-ben épült, 1938. nyarán gyártott papirt először. Már az 1940-es években felmerült a szalma-cellulóz gyár létesitésének gondolata, de kivitelezésére a második világháboru után került sor. Az üzem csomagoló, nátron papirt, selyem és szürő papirt gyárt. Az üzem átalakitása, ill. uj gépekkel való x felszerelése 1966-ban befejeződött. Felépült a papirgyári erőmü és 1966-ban üzembe helyezték a kb. 14o millió forintos költséggel épült IV. sz. papirgépet is. Ez a termelés növekedéséhez vezetett. 1966-ban a termelés 17.952 tonna volt,

ez az országos termelés 9.3 %-a. A szükséges nyersanyagot külföldről importálják: a Szovjetunióból, Svédországból, Finnországból, Ausztriából és Csehszlovákiából. Főleg cellulózt és facsiszolatot. A gyár nagy mennyiségü szalmát is felhasznál. A gyárnak 951 dolgozója van, ezek közül 775 fő munkás. A gyárban kevés a nők száma. A dolgozók átlagos havi keresete 1.757.- ft.

A városi iparát nagymértékben meghatározza a Tiszamenti Vegyimüvek létesitése. A gyár termelési, telepitési problémáival részletesen foglalkozom. A város iparának elemzése során nem hagyható ki a Tisza Butorgyár sem, amely 1951-ben létesült. Először ládákat gyártott, majd 1953-tól konyhabutor gyártására állt át. A gyár telepitésének oka a nagy fatelep, fürésztelep, valamint a rendelkezésre álló munkaerő volt. Feldolgoz fenyőt, gőzölt bükköt és farost lemezt. A szükséges alapanyagot Romániából, Csehszlovákiából, Jugoszláviából és a Szovjetunióból importáljuk; farost lemezt Finnországból, Ausztriából, Jugoszláviából és Olaszországból. A gyár dolgozóinak száma 418, ebből 350 a munkás. A dolgozók havi keresete: 1.539.- ft. A gyár jelenlegi konyhabutor termelése az országos termelés 23.9 %-át teszi ki.

Kisebb terjedelmü üzem a Dohány Gépi Fermentáló. Időszakos üzem, augusztustól áprilisig fermentál, az év többi részében készáruk szállitásával és gépek karbantartásával, illetve gyógynövények szárításával foglalkozik. Régen a dohányt 6 hónapig fermentálták, ma gépi kezeléssel 14 nap szükséges ehhez a munkafolyamathoz. A gépi fermentálást Magyarországon először 1938-ban alkalmazták. Az üzem 1957-ben kezdte meg müködését. A telepités meglehetős kooperáción alapult, ugyanis az ország dohánytermelésének kétharmadát Szabolcs-Szatmár és Hajdu-Bihar megye adja, s a szállitási lehetőségek Szolnok felé a legjobbak. Rendkivül döntő a munkaerő kérdése és a szabad kapacitásu raktárak jelenléte is. Az üzem dolgozóinak száma 264, ebből 188 a munkás. Az idénymunkások száma változó, havi keresetük 1.429.- ft.

A beérkezett dohányt válogatják, majd csomózzák, az igy előkészitett anyagot 24 óra alatt feldolgozzák. A gépi uton fermentált dohány 1966-ban 3.617 tonna volt. A szolnoki fermentáló szállit: Budapest, Pécs, Eger, Debrecen és Sátoraljaujhelynek. Exportja: Szovjetunió, az NDK. és Egyiptom felé irányul.

A város alföldi jellegéből adódik az élelmiszeripar fejlettsége, legnagyobb képviselője: a Tejipari Vállalat. Az üzem 1952-ben épült egy régi korszerütlen tejüzem helyén. A telepités indokolt, Szolnok központi helyet foglal el a megyén belül, azon kivül a város ellátásának problémája is döntő. A megye vaj-termelése 1.1o6 tonna, sajt termelése: 533 tonna, fogyasztói tej: 15 millió liter volt 1966-ban. Az üzem dolgozóinak létszáma: 37o, ebből 16o fő munkás, átlagos havi keresetük: 1.494.- ft.

A Szolnok iparáról alkotott kép nem lenne teljes, ha nem beszélnénk a Tanácsi Vállalatokról. A város nyugati peremén épült a Vasipari Vállalat. A vállalat 1966. évi termelése 75 millió forint. Foglalkozik autó, orvosi müszerek, háztartási gépek, kazánok, óra, elektromos gépek, irógépek javitásával, vasöntéssel és forgácsolással. 1951-ben alakult három vállalat egyesüléséből. Ujjáépült a fémtömegcikk gyártó és forgácsoló részleg, a vállalat vasöntödéje is müködik. A javitó részleg főleg állami gazdaságok számára dolgozik. A vállalat dolgozóinak száma 757 fő, ebből 469 munkás. Átlagos havi keresetük: 1.6o7.- ft. 1959. májusában kezdte meg müködését az automatikus kenyérgyár. 5 millió forint költséggel épült, hat gőz-fütőteres kemencével, 3 müszakban dolgoznak. Korszerü védőberendezésekkel ellátott, teljesen automatizált üzem, ahol szinte csak a gépek irányitására hárul a szakmunkások figyelme. Évi termelésük 62 millió ft., a foglalkoztatottak száma 3o9 fő, ebből 214 fő munkás. Havi keresetük: 1.827.- ft.

A Városi Tanács Ipari Osztálya felügyelete alá tartozik még a Ruházati Vállalat, és a Patyolat Vállalat is. A Ruházati Vállalatnak van konfekció, női és férfi mértékutáni, valamint szücs részlege. A vállalat termelési eredménye 1966-ban 19 millió ft.

volt, a foglalkoztatottak száma 192 fő, 145 fő munkás, az átlagos havi kereset 1.387.- ft. A Patyolat Vállalat 1966. évi termelése 8.7 millió ft, Dolgozóinak száma 2o4, munkás ebből 155 fő. Az átlagos havi kereset 1.351.- ft.

Jelentős még a Szikviz- és Müjéggyár, valamint az Ásványviz Töltő Telep. A szikviz üzem évi 17.5oo hl. szikvizet és 2.5oo hl. üditő italt gyárt.

Minisztériumi iparvállalat, de szintén élelmiszeripari üzem a Husipari Vállalat, évi termelése 248 millió ft. dolgozóinak száma 352 fő, ebből 166 munkás, havi keresetük 1.734.- ft.

Van még egy nagykapacitásu téglagyár is, agyagtégla égetésére rendezkedett be. Szolnok talajában bőségesen rendelkezésre áll a nyersanyag. A szállitás vasuton történik. Idényüzem. Alkalmi munkásokkal dolgozik. Az üzem jelentősége a fokozott ütemü épitkezések miatt egyre növekszik. E szempontok figyelembevételével kezdték meg Szolnokon az előregyártott épületelem gyár épitését.

Említést kell még tenni az 196o/61-ben épült Állati Fehérje Takarmányokat Előállitó Vállalatról is. Ez az üzem messze a várostól épült. Csont és huslisztet készit. Az üzemnek 68 dolgozója van, ebből 45 fő munkás. A dolgozók átlagos havi keresete 1.833.- ft. A vágóhidi hulladékot dolgozza fel az üzem.

Említést érdemel még az 1955-ben épült Baromfikeltető Állomás. Az üzemnek 48 dolgozója van, 2o db. 1oo oo-es keltető géppel rendelkeznek. 1961-ben a magyarországi keltető nagyüzemek közül 84 %-os keltetésével első lett. Korszerüen felszerelt üzem, teljes üzemeltetése esetén hetenként 6o-7o ezer csirkét adnak a gazdaságoknak.

A város kijelölt ipari területe délen található és a gyárak nagyrésze is e területen összpontosul. A belső területről az üzemek idetelepitése fokozatosan folyik. Az elmult években a

koncentráció következtében a telephelyek száma csökkent, viszont a dolgozók száma kb. 15 %-kal növekedett. A város ipari dolgozóinak száma 1960-ban megközelitette a tizezer főt, 1963-ban 13.152 fő. A megyében az iparban foglalkoztatottak száma 40.721 fő, tehát kb. egyharmadát Szolnok adja. Az ingázók száma több, mint 3.000. Ez az arány az ország városai közül majdnem a legmagasabb. A városba naponta bejárók száma legmagasabb Tószegről, Abonyból, Ujszászról, Rákóczifalváról és Jászkarajenőről.

Szolnok gazdasági-földrajzi helyzetét ennyiben lehetne bemutatni. Az ország, de főleg az Alföld a Közép-Tiszavidék központjában vasuti, vizi és közuti közlekedés utvonala metszőpontjában épült város, szinte vonzza magához a fontos üzemeket. A város élelmiszeripara még a mult században indult fejlődésnek. A jelen század harmincas éveiben 25 gyárjellegü ipartelepével a városok rangsorában előkelő helyet vivott ki. Kitünő helyzeti energiája következtében vált megyeközponttá. Már a felszabadulás előtt is jelentős ipari üzemekkel rendelkezett, erre utal az előző oldalakon vázolt gazdasági helyzet.

Amig a felszabadulás előtt a város iparán belül domináló szerepet játszott a könnyüipar /papir, fa, cukor és élelmiszeripar/ addig a felszabadulás után a tervgazdálkodás során az ipar átrétegződött, és a nehézipari üzemek kerültek előtérbe. Az ipari fejlődés ütemének meggyorsulása elsősorban a második ötéves terv időszakában tapasztalható. A város vegyipari termelése az 1960-66. évek között hatszorosára növekedett. A megye összes ipari beruházásának 35 %át Szolnokra koncentrálták. Szolnokra települt a kőolajipari központ. A két terv időszakában elért fejlődés együttes hatására az ipar szerkezetében döntő sulyuvá lett a minisztériumi ipar. A fejlődésben bekövetkezett nagyarányu változás döntő jelentőségü, és ezt igazolja az iparban foglalkoztatottak számának alakulása is:

1966-ban:

vegyipar	:	194.o %
kőolajtermelés	:	118.3 %
gépipar	:	23.8 %
nehézipar	:	63.8 %

A legnagyobb növekedés azonban az ágazatokban /kőolaj- és vegyipar/ következett be, ahol az iparág természeténél fogva a női foglalkoztatás lehetősége meglehetősen korlátozott. Igy a szabad női munkaerő kapacitás teljes lekötése ma is problémát jelent. 1966-ban Szolnok város ipari üzemeiben a foglalkoztatottak száma és megoszlása ipari főcsoportok szerint:

nehézipar	:	7.825 fő,	61.7 %
könnyüipar	:	2.935 "	22.1 %
élelmiszeripar	:	2.536 "	16.2 %
összesen	:	13.296 fő	loo %

Az 1. sz. táblázat adataiból kitónik, hogy a nehézipar jellegzetes ágazatain belül változás történt, mely bizonyitékul szolgál fő célkitüzésem igazolására.

Az ipar fejlődését nagymértékben gátolta és gátolja részben ma is az energia és az ásványkincsek hiánya, illetve kevés volta. Mégis, miért lehetséges az, hogy az első ötéves tervvégére a város iparában a nehéziparé a vezető szerep?
Oka:

1./ A felszabadulás után a gazdasági konszolidáció hatására az államositást követő tudatos és tervszerü fejlesztés eredményeképpen országosan is már 1949-ben a nehézipar került tulsulyba az iparon belül.

2./ A szoc, iparositás alapelvei szerint a mezőgazdasági jellegü területeket gyorsabb ütemben kell fejleszteni, a decentralizáció elve érvényesült megyénkben is. A nagyarányu iparositással, főként Szolnok város fejlődött számottevően. A megyében ugrásszerü fejlődés mérhető le, ugyanis Szolnok megye ipari össz.létszáma 1938. és 1958. között több, mint ötszörösére emelkedett, a beépitett hajtóerő négyszeresére.

3./ Döntő tényező továbbá a szinte korlátlan mennyiségü ipari viz jelenléte.

4./ A rendelkezésre álló munkaerő sem hanyagolh tó el.

5./ A város központi fekvése, mely hasonló szerepet tölt be a megyében, mint az országban Budapest.

A város legnagyobb ipari létesitménye a forgalmi központ jellegéhez igazodó Szolnoki MÁV. Járómüjavitó Üzemi Vállalat. A Tiszamenti Vegyimüvek a mezőgazdasági környék talajerő utánpótlását biztositja az itt gyártott mütágya. A Nagyalföldi Kőolajfeldolgozó Vállalat a kőolaj tárolását, raktározását és egyéb tevékenységet végez.

1. sz. táblázat.

Év fő	Bánya ipar	Villamos-energia	Gép-ipar	Épitő ipar	Vegy-ipar	Könnyü-ipar	Élelmiszer ipar
1959	1048	482	3171	183	365	1513	1681
%	12.4	5.7	37.6	2.2	4.3	17.9	19.9
1966	2288	705	3927	229	1076	2935	2136
%	17.4	5.3	29.7	1.7	7.6	22.1	16.2

GÉPIPAR JELLEMZÉSE

A gépipar a nehézipar legfontosabb ágazata, mert a mechanikai termelési eszközöket gyártja. A gépiparnak nélkülözhetetlen termékei a közlekedési eszközök gyártása és fontos azok javitása is. A gépipar története rövid másfélévszázados multra tekint vissza. A gép a kapitalizmus vivmánya. A XVII. század elején Anglia fejlődése segitette elő a gépipar termelésének növekedését. Később a gőzgép megjelenése forradalmasitó a közlekedésben, meginul a gőzhajózás és a vasut.

Elsőnek a nehézgépgyártás fejlődött ki, mely a kohászati üzemek javitó műhelyeiből fejlődik. A fejlődés következő állomása a szerszámgépek gyártása. A fejlett európai tőkés országokban a XIX. század közepétől indul gyors fejlődésnek a gépipar.

A XX. század elejétől a gépgyártás specializációja jelentkezik. A technikai fejlődés a gépek iránti igényt kiszélesiti. Megjelennek az elektromos gépek, gépkocsi, repülőgép és hiradástechnikai berendezések. A világháboruk idején a berendezések iránt különösen megnövekednek az igények. A gépipari országok: Svájc, Svédország, Hollandia és Kanada.

A második világháboru után jellemző a Szovjetunió és a népi demokratikus országok gépiparának nagyarányu fejlődése. A legszerteágazóbb iparágak közé tartozik, beszélhetünk szerszámgépgyártásról, erőgépiparról és közlekedési eszközök gyártásáról, valamint mezőgazdasági gépgyártásról, elektromosgép gyártásról és ehhez kapcsolódik ezek javitása is.

Szolnokon a nehézipar területén mind a termelési volumen, mind a foglalkoztatott létszám tekintetében, legjelentősebb a gépipar, amely 3.927 főt, az ipari dolgozóknak 29.7 %-át foglalkoztatja. Az iparágat több üzem képviseli: Szolnok Megyei Mezőgazdasági Gépjavitó Vállalat, Vasipari Vállalat, Ganz Villamossági Müvek Hegesztett Gépiszerkezetek Gyára, valamint az iparág legjelentősebb üzeme a MÁV. Járómüjavitó Üzem. Ezt az elnevezést 1968.

január 1-én kapta a gyár. A dolgozatomban viszont több helyen még a régi elnevezést használom, mert a tényeket főleg 1968-ig bezárólag dolgozom fel.

1847. szeptember 1-én megnyitották a Pest-Szolnok-i vasutvonalat. Szolnok jelentősége a vasut kiépitése után rohamosan nőtt. A közutak kiépitése is mind ujabb és ujabb területet csatolt a forgalmas város gazdasági vonzás-területébe. A vasut megnyitása utánt a már meglévő "Pesti Főmühely" és épülő mühelyek között Szolnokon is létesült egy, amely Pest és Szolnok között közlekedő 6 db. szerelvény kisebb javitási munkálatait végezte. A járművek ujak voltak és csak csekély javitást igényeltek, a mühely kis helyet igényelt, éppen ezért a teherpályaudvari átjáró közt épült emeletes épületet rendezték be. Csak néhány kovács, esztergályos és asztalos volt alkalmazásban. A növekvő vasuthálózat következtében változások jelentek meg, a szaporodó jármüjavitást már nem tudta ellátni. 1857. november 25-én Szolnok-Debrecen-i vonal, 1858. április 24-én Püspökladány-Nagyváradi-i vonal, Szolnok-Arad-i vonalat 1858. október 26-án nyitották meg. A nagyobbodott vasuthálózat, a forgalmat lebonyolitó jármüvek számának emelkedése, az átmenő forgalom növekedése, a város központi fekvéséből fakadva igényelte Szolnokon a nagyobb javitó mühely létesitését. A mai Járómüjavitó Üzemi Vállalat 1856-ban létesült.

Az üzem alapitása szorosan összefügg hazánk társadalmával, a rohamosan fejlődő kapitalista társadalommal. Az 18oo-as évek elején Európa szerte létesülnek különféle ipari üzemek. Hazánk e fejlődési szakaszba csak ötven év mulva ér, hiszen saját tőkével nem rendelkezik az ország. Osztrák és fracnia tőke beáramlás a jellemző. A tőkét vonzza a vasutépités, hiszen jól jövedelmez. A vasut politika kamatbiztositáson alapul, amely szerint az állam a vasutépitő vállalkozónak a megépitett vasut minden kilómétere után meghatározott jövedelmet biztositott. A vasutépitéssel pedig kapcsolatos a rajta áthaladó jármüvek elkészitése és javitása. Az üzem létesitésének feltételei: a város

központi fekvése, kedvező munkaerő kinálat, valamint a Tisza, mint viziut kihasználása is hozzájárul ahhoz, hogy a szóban-forgó üzemet Szolnok városában létesitsék.

Az üzem területének és épületeinek alakulása

A Tiszavidéki Vaspálya Társaság 1856. elején a meglévő üzem épitéséhez fogott, amelyet 1858. május havában helyeztek üzembe. Ez az első mühely a jelenlegi mühely keleti részét foglalja el, 42.7oo m² területtel. A mühely három épületből állott. E három épület közül, ma már csak egy áll fenn, amit reszelővágó mühelynek használnak. A mühely megalapitása után a terület és épületi berendezések szinte nem változtak semmit az államositásig. A Magyar Államvasutak hálózatának államositásával a mühely 188o-ban ment át a MÁV. kezelésébe. Az államositás után a MÁV. vonalainak és üzemeinek nagyobb arányu kiépitéséhez fogott. A vasut fejlesztése érezteti hatását az üzem életében is. 1894-ig a mühely területe a régi állapotban volt. 1898-ban 167.990 m²-re bővitették. 1898.-tól 193o-ig az üzem állandó fejlődése figyelhető meg. Uj részlegek, szerelőcsarnokok, gép-, kazán-, kocsijavitó mühely, később mérleg-, és famegmunkáló mühely épitése. Ezt az egyenletes fejlődést szakitja meg a világháboru. Az 1944-es év a háboru borzalmával terhelt. Az üzem nagy százalékban romokban hevert. 1944. november 8-án felszabadult az üzem. Ujjáépités veszi kezdetét. A mérlegjavitó mühely beindulása, mozdonyosztály helyreállitása, teherkocsiosztály épületeinek javitása következik. Az ujjáépitési munkálatok egy része már a hároméves terv időszakába nyulik. 1952-ben uj rugókovács mühely épül, bővitést nyer a kazánház és a kerékkovács mühely.

Telepités és munkaerő gazdálkodás egysége.

A munkáslétszám alakulása rendkivül változatos. Kezdetben 111 fő, ebből 12 szellemi és 99 fizikai munkás volt. A munkások többsége kezdetben cseh, német, osztrák volt, a magyarok száma

csekély. A műhely felügyeleti személyzete is főleg külföldi szakemberekből állott. Felmerülhet, hogy miért alkalmaztak külföldi szakembereket az üzem területén. Ez azzal magyarázható, hogy ebben az időben hazánkban az ipar még fejletlen, különösen jellemezte ez a gépgyártást. A gépgyártás országos viszonylatban elmaradott, egyoldalu. Az országban mintegy félszáznyi kisebb-nagyobb gépkészitő és javitó üzem működött. Általában husz munkással dolgoztak. Az ipar számára szükséges termelőeszközöket az osztrákok és az angolok szállitják be.

Az ipart jellemzik: a tőkefelhalmozás elégtelensége, vasuti szállitás növelése, korlátozott magyarországi piac. Nincs elég szakmunkás és müszaki értelmiség. Országos viszonylatban is ez a helyzet, nemcsak a járműjavitó üzemben. Ennek okai még, hogy a manufakturák csak igen gyengén fejlettek, ennek következtében a szakmunkások és gyakorlott munkások tömegeiről nem igen beszélhetünk. A feudális korlátok miatt Magyarországon a szakmunkások céhes iparból fejlődtek ki. A gépgyártás számára nem volt elegendő szakmunkás, ennek oka még a magyar uralkodó osztály is. A munkások zöme még az elemi iskolát sem végezhette el. 1870-től hivatalosan a magyar nyelv lépett használatba az üzem területén magyar személyeket alkalmaztak. A városi ipari munkásaival összefüggést keresünk, azt állapithatjuk meg, hogy a város tizezer lakósa többnyire földmüveléssel, halászattal, a Tiszán usztatott fafeldolgozással, valamint fuvarozással foglalkozott. Az államositás éve változást hozott a munkáslétszám alakulásában is. A munkások szakmánkénti megoszlása 20 csoportra tagolható, négy osztály működik ekkor már az üzemben: megmunkáló-, mozdony-, kocsi-, és mérlegosztály. Az osztályok száma a felszabadulásig nem változik. Napjainkban pedig 35 féle a szakma szerinti megoszlás, ez a következő: kazánkovács, öntő, esztergályos, géplakatos, marós, bádogos, hőkezelő, fényező, fémcsiszoló, hegesztő, lakatos, csőszerelő, járműlakatos, viz- és gázvezetékszerelő, mérlegkészitő, müsszerész, villanyszerelő, akkumulátorjavitó, cimfestő, kőmüves, asztalos, bognár, szijgyártó és kárpitos szakmunkás. A munkáslétszám alakulását a 4. számu ábra ábrázolja, a gyár megalakulásától kezdve napjainkig.

A SZOLNOKI MÁV JÁRÓMŰJAVÍTÓ ÜV. MUNKÁSLÉTSZÁMÁNAK ALAKULÁSA

4.

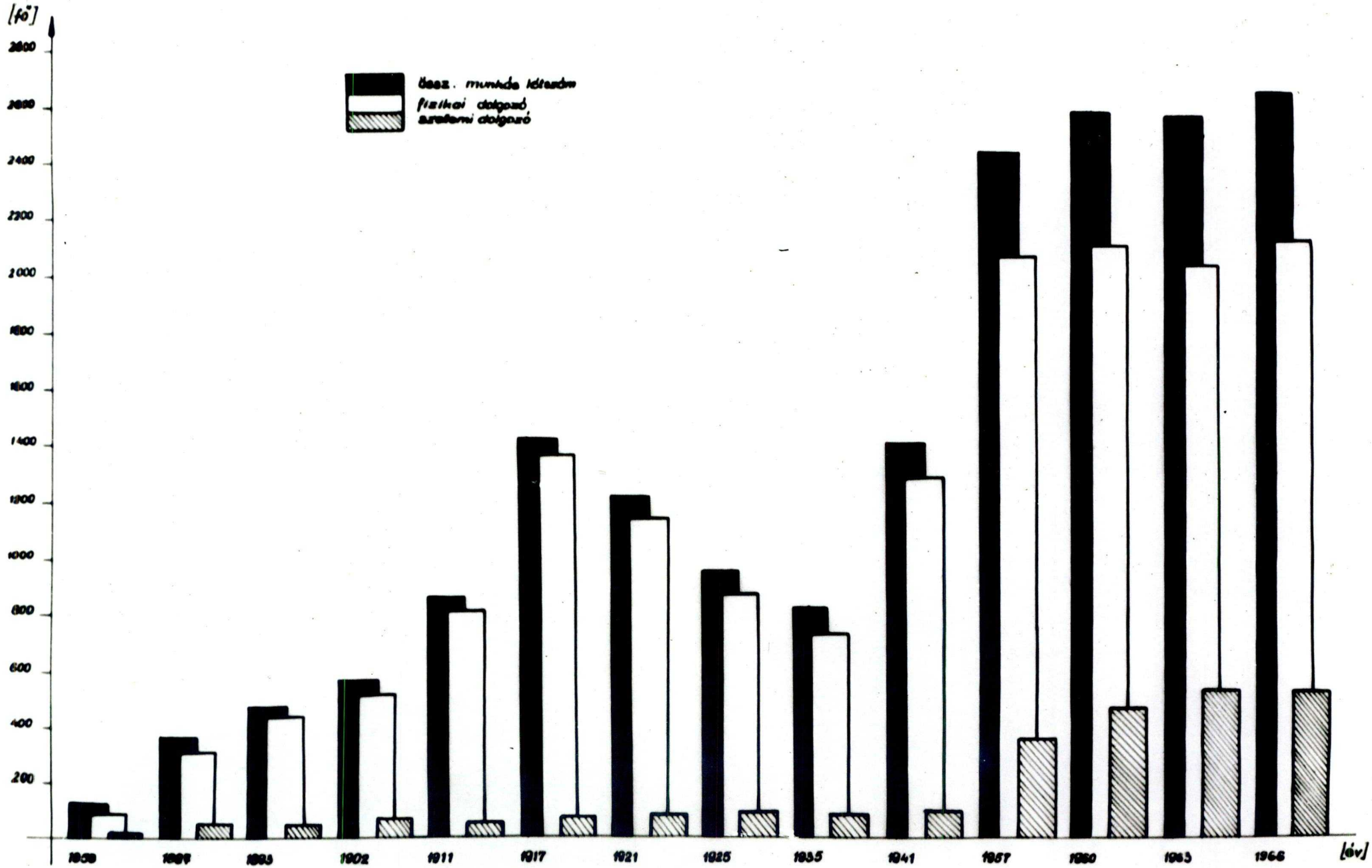

Az állandó munkáslétszám növekedését tükrözi a grafikon, jól szembetünik a szellemi dolgozók növekedésének aránya is. A növekedés menetébe törés következik be, az 1921-25, valamint az 1935-ös években. A gazdasági válság már 192o. után közvetlenül érezteti hatását. E válság különösen a gépipar fejlődését töri meg. A gépipar lassu fejlődéséből a gépesités stagnálása, a munkáslétszám fejlődését meghatározza. Ez országos szinten is megmutatkozik.

Gépiparban:

1929-ben	34.465	munkás	dolgozott
1936-ban	3o.ooo	"	"
1938-ban	4o.ooo	"	"

Ismét emelkedés mutatható ki a világháborura való felkészülés miatt. A válság hatására az üzemből több dolgozót elbocsátottak.

Nemek szerinti megoszlás:

Az üzem fizikai dolgozóinak nagy száma férfi, kevesebb a nők száma. A fizikai dolgozó nők száma jelenleg 12o fő. A szellemi dolgozó nők száma nagyobb,: 14o.

A dolgozók iskolai végzettsége:

A dolgozók nagy százalékának általános iskolai végzettsége van. A technikumi érettségivel rendelkezők száma 1oo, meglepő viszont, hogy a gimnáziumban érettségizettek száma viszonylag alacsony: 28-3o fő. Ez talán azzal magyarázható, hogy a gimnáziumi érettségivel rendelkezők elhelyezkedés szempontjából több irányban oszlanak meg. A technikusok magasabb száma az üzem jellegéből fakad. Egyetemet végzettek száma: 14-15 fő.

Dolgozók ingázása:

Szolnok város centrális fekvésü, a város ipari centrumnak tekinthető. A városba több ezer dolgozó jár be naponta a különböző üzemekbe. A dolgozók különböző közlekedési eszközökkel közeltik meg az üzemet: vasut, kerékpár, motorkerékpár, autó-

busz és autó. A vasut jelentősége növekedik abból a szempontból is, hogy a MÁV. vidéki dolgozói teljesen ingyenes vasuti jegyet kapnak az üzemtől. A dolgozók főleg Szolnok megye területéről járnak be, ezt mutatja az 5. ábra. Legtöbb Ujszász, Tószeg, Szajol és Törökszentmiklós helységből ingáznak.

A dolgozók keresetének alakulása:

A gyár megalakulásának évétől a dolgozók kereseti viszonyai részletesen nem ismeretesek. Annyi azonban ismeretes, hogy:

1847-ben szolga havi keresete	38-4o Ft
1877-ben szakmunkás havi "	32-93 Ft
19oo-ban havi kereset	1-2 Korona
1921-ben " "	1.o65 Korona
1925-ben " "	82,24 "
1935-ben " "	128.- Pengő
1941-ben " "	15o.- "

A közelebbi évekről több és részletesebb adat ismeretes.

A jelenlegi bérezési formák:

sima időbér:	2 %
időbér + prémium	18 %
teljesitménybér	8o %

A jelenlegi keresetek alakulását a 2. számu tábla adataiból olvashatjuk ki. A számok rámutatnak arra, hogy a dolgozók keresete fokozatosan emelkedik, legnagyobb emelkedés a müszaki dolgozóknál figyelhető meg, majd a fizikai dolgozók fizetésének emelkedését követhetjük nyomon.

Ft

MÁV	1957	1958	1959	196o	1961	1962	1963	1964	1966
fizikai dolgozók	1413	1435	1474	1586	158o	1673	1588	162o	1697
Müszaki	1857	18o8	1826	19o4	1951	2133	2117	2227	234o
adminiszt rativ d.	13oo	1248	1291	1397	1426	1488	15o5	1598	161o
kisegitő	1o33	1111	1118	1ooo	1115	1229	1237	1328	137o
szocikul.	886	915	1ooo	976	968	12oo	1o5o	11o9	1145

A SZOLNOKI MÁV JÁRÓMŰJAVÍTÓ Ü.V. DOLGOZÓINAK INGÁZÁSA

5.

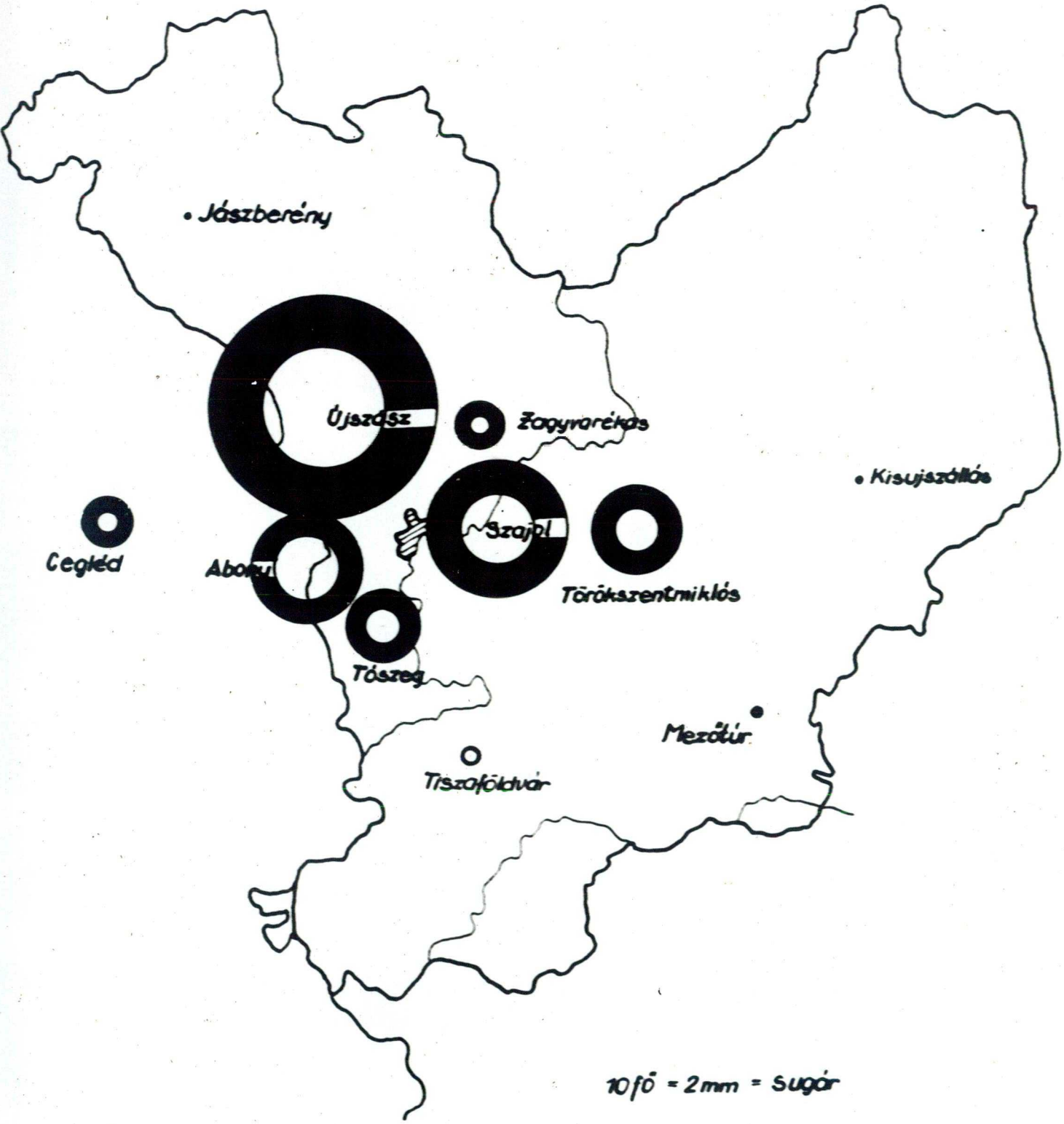

Órabér alakulása Ft

1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1966
7.20	7.07	7.18	7.37	7.40	7.47	7.69	7.94	8.10	9.0

Munkások vándorlása:

A munkások vándorlása nagy. A belépő munkások nagy %-a segédmunkás, még a kilépő munkásoké ~~pedig~~ szakmunkás. A segédmunkások vándorlása nem véletlen. Az is érthető, hogy a felvétel nagyrészét is segédmunkások teszik ki. Pillanatnyilag is munkásfelvétel van az üzemben. A munkaerőprobléma nincs teljesen megoldva - nehéz fizikai munkáról van szó - és főként férfi munkaerőre van szükség. Lakatosok vándorlását nagymértékben befolyásolja az a tényező, hogy szakmájuk rendkivül keresett. Általában az egy-két éve dolgozó egyének hagyják el az üzemet. A vándorlás oka lehet: magasabb fizetés; a kedvezményes vasuti jegy sem vonzza a dolgozókat, ennek a felszabadulás előtt nagyobb jelentősége volt, mert akkor drágább volt a vasut. A munkaerő-problémákat tulórák segitségével próbálják megoldani. A gépesités fokának növekedése is hozzájárul e probléma csökkentéséhez.

Ipari tanulók kérdése:

Szakmunkások utánpótlására mindig nagy szükség volt. 1893-ban tanonciskola alakult. A tanulónevelés rendszerében jelentősebb változás a felszabadulás után következett be. Az ipari tanulók oktatását központilag irányitott MÜM. ipari tanuló intézetek végzik. Évenként 120-140 tanuló került be a termelésbe. Képzési idő: 2 év volt, később 3 évre emelkedett; a tanulók kapnak munkaruhát, dijmentes ebédet, tisztálkodási eszközöket és tanszereket. A tanuló idő alatt a fizetést a tanulmányi eredmény határozza meg.

Az üzem gépparkja:

Az üzem első gépeit részben az előző kis javitómühely kovácstüzhelye és esztergapadja képezte. A későbbiek folyamán szereztek be különféle gépeket és szerszámokat.

A mühely segédgép berendezése az 1860-as évek végén -ezt mutatja be a 3. sz. táblázat:

Megnevezés	Egység	Megnevezés	Egység
Magasnyomásu gőzgép	1 db	Menetvágó gép	1 db.
Gőzkazán	2 db.	Nagy-olló és lyukasztógép	1 db.
Kettős kerékesztergapad	3 db.	Kézi lyukasztó	1 db.
Egyengető és menetvágó eszterga	8 db	Festékőrlőgép	1 db.
Lábhajtásu esztergapad	1 db	Körfürész	1 db.
Gyalugép	4 db.	Háromlábu emelő	1 db.
Fali furógép	1 db.	Mozdonyemelő	6 db.
Szabadonálló furógép	1 db.	Ventillátor	1 db.
Sugárfúrógép	1 db.		

E táblázat összehasonlitásul szolgál a gyár mai felszereltségével. 1880-ban vásároltak egy gőzpörölyt, valamint kisebb és egy nagyobb esztergapadot. Ezen tulmenőleg nem sokat költöttek az üzem fejlesztésére. Az akkori követelményeknek, a technika fejlődésének üteme igen lassu volt. A mühely régebbi gépeinek jórésze sokáig használatban volt, pl. a gőz- és kézihajtásu tolópadok, amelyek még az 1930-as évek elején is üzemben találhatók. 1900-ban feléppülő mozdonyszerelő csarnokot modernebb gépi berendezéssel látták el. 1910-ben beépitenek 200 LE gőzgépet, az eddig működő gőzkazán helyett. Később a gőzgépek helyett 500 LE gőzturbinát és 500 KW. generátort szerelnek. A szerszámszükséglet között a reszelőnek van jelentősége. 1917-ben a mühelyben reszelő-vágó mühelyt rendeztek be, e mühely 5 reszelő-vágó, egy gyalugéppel, két köszörügéppel, egy lágyitókemencével és négy lágyitó retortával rendelkezik. Gázláng hegesztés bevezetése 1911-ben, nemcsak a megtakaritás szempontjából jelentős, hanem a munkafolyamatok meggyorsitása érdekében is. Ekkor létesitettek három, összesen

7.2oo l/óra teljesitőképességü tartályos acetilén gázfejlesztő telepet, innen a gáz csővezetékeken jut el a különböző műhelyrészekbe. Az egyes munkafolyamatok megkönnyitése céljából a műhelyt 1915-ben légsüritő berendezéssel és ezzel müködő szerszámokkal szerelték fel. Először csak a kazánkovácsoknál használták szegecselésre, furásra és vágásra, később a többi üzemrészben is alkalmazták. Ebben az időben a mozdonyosztályi kazánkovács műhelyt villamos futódaruval, a szereldét szintén villamos futódaruval, mozdonyemelővel, tolópaddal, az 19oo-as években a gépeket védőberendezéssel látják el, balesetvédelmi szempontból.

1926-ban uj hegesztési eljárás bevezetése, 1927-ben akkumulátoros targoncák használatának elterjedése a legfontosabb, amelyek 12 q hordóképességüek.

A szállitás meggyorsitásának érdekében 6oo m hosszu, 1.4 m. széles betonutat épitettek, az autógén hegesztési forma bevezetése. 1929-ben a fényező műhelybe gázfütést vezettek be, később az irodai helyiségekbe is. 194o-ben mozdonyalkatrészeket edző kemencével gyarapodtak. 1931-ben a gazdasági válság hatására a reszelő-vágó gépek közül öt darabot a Kereskedelmi Minisztérium leszerelt és eladott. Villamosmotorok száma 9o db 1941-ben. 1939. óta az autógén hegesztés mellett tért hóditott a villamos-ivhegesztés, bevezetésének oka: idő és anyagtakarékosság.

A háboru folyamán az üzem gépi berendezése elpusztult, nagyrészét a németek elszállitották. A felszabadulás után fokozatosan kezdetét vette a termelőmunka elvégzéséhez szükséges gépi valamint az irodai gépek beszerzése, gépi berendezések, több villamos emelő, gumihevederes szállitószalagok üzembehelyezése. A gépi berendezéseket hazai és külföldi országokból szerezte és szerzi be az üzem napjainkban is. A legjellegzetesebb gépi berendezést a 6. és 7. szl ábra szemlélteti.

A SZOLNOKI MÁV JÁRÓMŰJAVÍTÓ ÜV. GÉPPARKJÁNAK ALAKULÁSA

6.

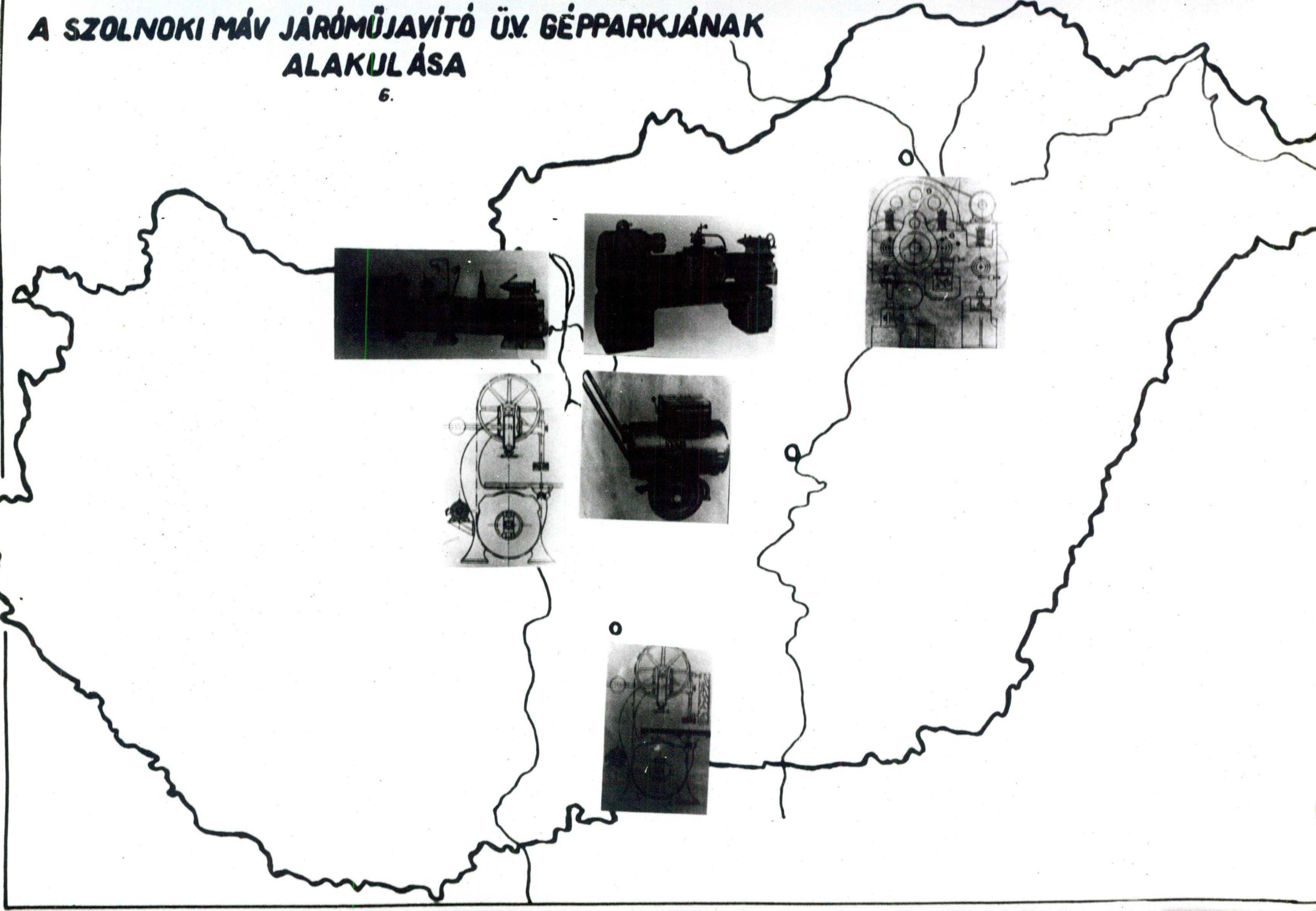

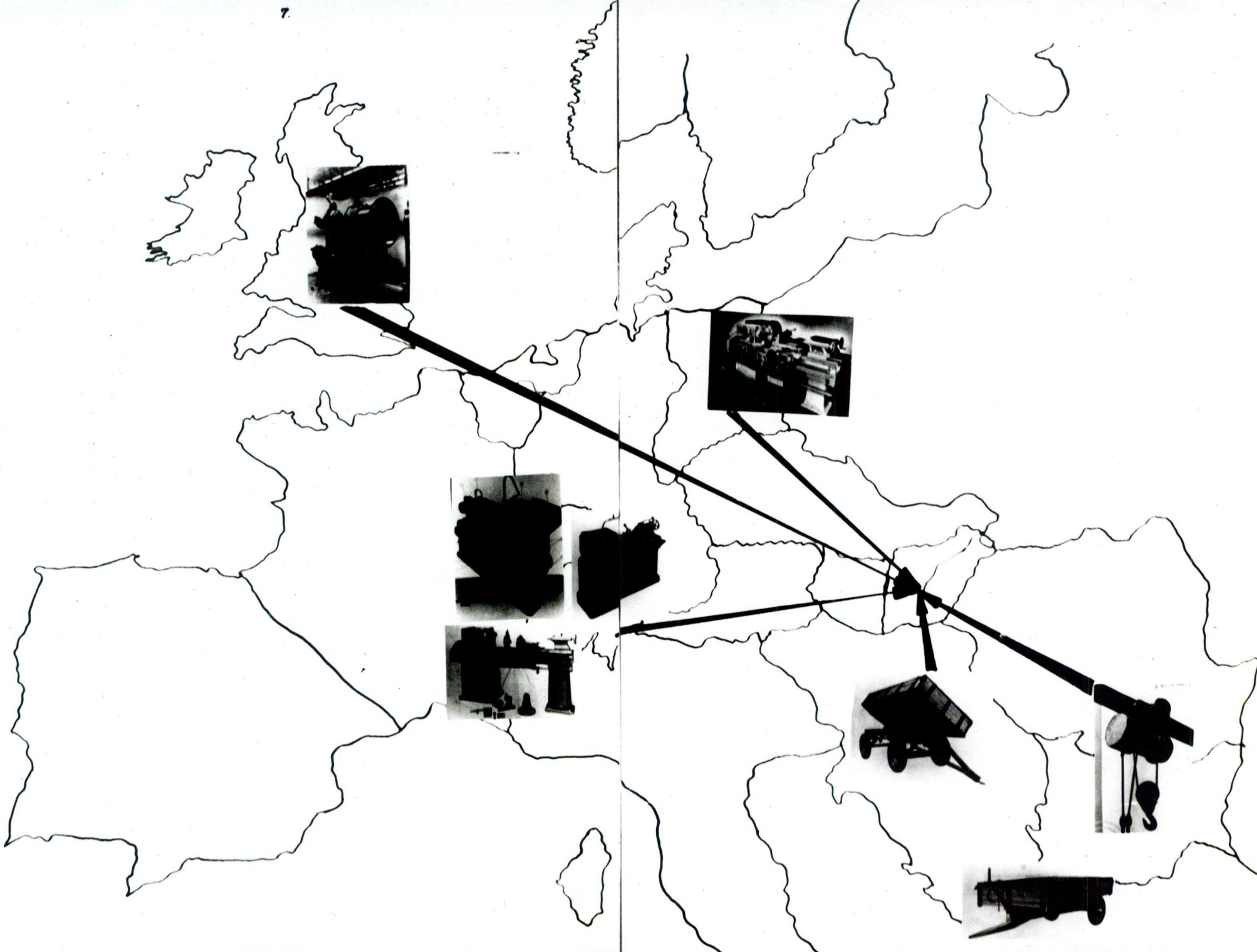

4. sz. táblázat

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.	1966.
szerszám-gépek db.	307	375	405	420	435	464	476	485
energiahor-dozó fm/gáz	26904	27802	28758	30030	31041	31860	32140	32560
szállitó-gépek db.	26	28	29	39	44	51	52	55
egyéb beren-dezések db.	238	231	255	286	327	352	364	386
hiradás vo-nal hossza km.	5.8	5.8	6	6.3	6.4	6.7	6.7	7.0
vill.hálózat km.	68	68	68	83	88	112	144	178
villamos be-rendezések db.	1008	1060	1116	1143	1226	1308	1381	1465

A géppark fejlődését a táblázat jól szemlélteti. Főleg 1956. után következtek be nagy változások, több uj marógép, kézi szerszámok beállitása, furógépek számának növelése. Nagyobb jelentőségü gépi berendezések.

1 db. TLA. 140. tip. kerékeszterga,
1 db. TBG/u. tip. csapgörgőző,
1 db. KBEQ tip. eszterga,
30 db. modern csucsesztergagép,
több modern famegmunkáló gép.

Üzembe helyeztek egy nagyteljesitményü udvari tolópadot. A fejlődés, a szállitóeszközök megnövekedésén mérhető le, a különböző targoncák beállitása segitségével. A kézi szállitást a minimumra igyekeznek csökkenteni. Az üzem házilag több kisgépet gyárt, ezek közül legjelentősebb a darabológép, csak saját szükségleteit látja el a gyár.
A fejlődés e téren még nem kielégitő, sokkal szélesebbkörü gépesitésre lenne szükség, és ugy érzem, a lehetőség is adott. A gépek karbantartását maga az üzem végzi, meghatározott időben ellenőrzik a gépek munkáját. Ha valamelyik gép elromlik, azt ki-

javitják, a kiselejtezett gépeket pedig, mint ócskavasat, elszállitják Diósgyőrbe és Csepelre a nagy ólvasztókba.

Beruházás:

1874-ben	118.886 Ft 64 krajcár
1878-ban	137.221 Ft 79 -"-
1880-ban	143.291 Ft 88 -"-

Állandó értékemelkedést figyelhetünk meg a beruházás összegének emelkedéséből. 1880-ban a beruházás 4.7 %-át használták fel uj gépek vásárlására. Ez utal arra, hogy a kapitalista üzemben vajmi keveset forditottak a fizikai munka megkönnyitésére.

Beruházás jelenleg:

A vállalat nem gyártó, hanem javitó, szolgáltató tevékenységet végez, ebből a tényből fakad, hogy a müszaki fejlesztés céljára rendelkezésre álló összeget javitási, technológiai, ill. ezzel kapcsolatosan gépesités fejlesztésére, korszerüsitésére használja fel.

1961. évi beruházás	4,935.300 Ft
1962. évi beruházás	6,876.500 Ft
1963. évi beruházás	4,561.000 Ft
Szolnok megye beruházásának 1.4 %-a.	
1964. évi beruházás	3,600.000 Ft

Mivel az üzem 100 éves, egyes területeken a korszerü munkavégzés nem volt biztositva /javitócsarnokban férőhelyhiány/, igy természetesen először az előfeltételeket kellett biztositani. A müszaki fejlesztés vonalát a müszintterv foglalja magába. A terv minden évben előre készül el. Összeállitása kollektiven történik. Minden osztályban /jelenlegi osztályok: Pénzügyi, Számviteli, Technológiai, Személyzeti, Munkaügyi, Terv, Karbantartó, Anyag és Áruforgalmi, Mérleg; a termelési osztályok: Mozdony, Személykocsi, Teherkocsi. A megmunkáló osztályokon egy müszakfejlesztési tanács müködik. A tanács tagjai: az osztály müszaki és pártvezetői, néhány élenjáró dolgozó, reszortvezetők, 15-20 fő alkotja. A terv három részből áll: müszaki terv, a müszaki fejlesztés problémájával foglalkozik, ágazati müszintterv, müszaki gazdasági mutatók, kivonatos rész, a minisztérium által kiválasztott tétel részletes benyujtása. A müszaki fejlesztési tanács célja: minél kisebb ráforditással, minél nagyobb eredmény, termelékenység emelés, vagy megtakaritás. A terv a Közlekedés- és Postaügyi Minisztériumba kerül. Ha itt is elfogadják a tervet, akkor az egyes osztályoknak, a párt- és KISZ szervezeteknek megküldik és az országban lévő többi járómüjavitónak is. /Budapest kettő, Szombathely, Miskolc, Debrecen/. Igy tehát az egyes vállalatok tudnak egymás munkájáról, ez is egyik alapja az együttmüködési formának. Ágazati tervet 1962. óta készit a vállalat.

MÁV. Járműjavító Üzemi Vállalat

osztályainak részlete

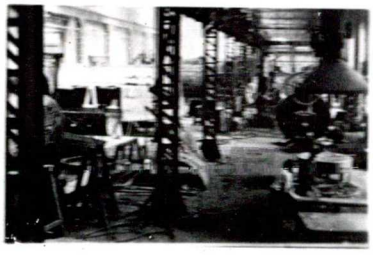

Mozdony-kazánműhely

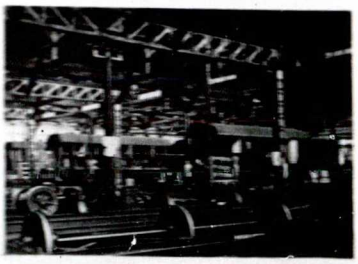

Személykocsi osztály

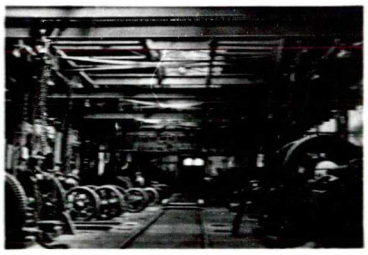

Kerék-eszterga műhely

Teherkocsi osztály

Asztalos műhely

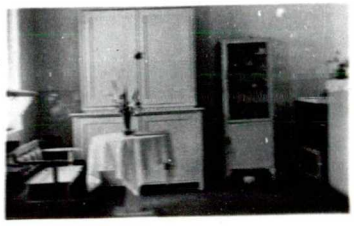

Orvosi rendelő

Mühely anyagfelhasználása.

Az üzem a javitáshoz szükséges anyagot a munkának megfelelően igényli. A MÁV. Anyagellátási Igazgatóság szerzi be a szükséges árukat, és ez az anyag a különböző elosztószertárakon keresztül kerül el rendeltetésére. A vállalat szempontjából jelentősebb anyagcsoportokat a 8. ábra szemlélteti. Az ábra a szállitás vonalát és az egyes anyagok felhasználásának növekedését jól tükrözi. A faanyag szállitása főleg a szolnoki ERDÉRT Vállalat, Fürfától és Budapestről történik. A finom és durvalemez szállitása: Borsodnádasd, Diósgyőr és Dunaujváros, import: Hollandia és Szovjetunió.

Energiahordozók felhasználása igen jelentős.

Szén szállitása:	Berente	-	barnaszén
	Dorog	-	feketeszén
	Tata	-	félfekete
	Pécs	-	feketeszén

Import: Szovjetunióból. A gyár egy munkásra eső villamosenergia felhasználása:

1961-ben	1.440.3 KW
1962-ben	1.466.8 "
1963-ban	1.614.8 "
1966-ban	1.712.0 "

Termelés, termelékenység, önköltség:

Az üzem javitási profilja gőzmozdony, személykocsi, teherkocsi és poggyászkocsi javitás. Három javitási formát különböztetünk meg: fővizsga - időnként minden járművet felülvizsgálnak, a futómű, a futómügépezet, kormánymű és egyéb berendezés főjavitása, kazán fővizsgája.

Főjavitás: kazán nélküli javitás, időben általában rövidebb, mint a fővizsga. Futójavitás - kisebb javitások, legkevesebb munkaórát igénylik.

A SZOLNOKI MÁV JÁRÓMŰJAVÍTÓ Ü.V. ANYAG FELHASZNÁLÁSA

8.

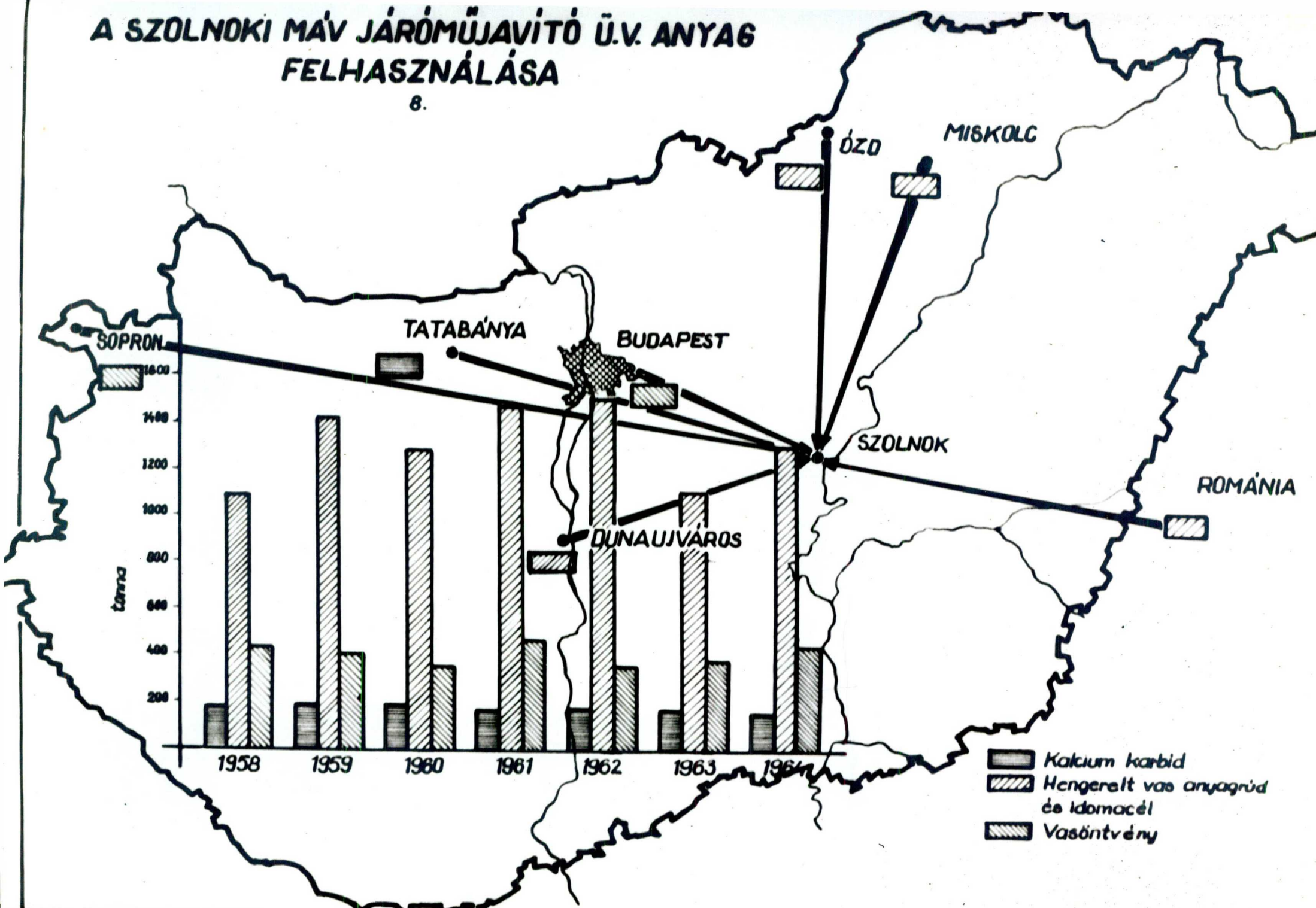

Mozdony fővizsga:	8.1oo óra	Személykocsi fővizsga:	1.1oo óra
főjavitás:	7.3oo "	futójavitás:	117 "
futójav.	291 "		

Poggyászkocsi:		Teherkocsi:	
fővizsga:	444 óra	fővizsga	2oo óra
futójavitás:	1o7 "	futójavitás:	77 "

19oo-as években		191o-es években	
mozdony:	kocsi:	mozdony:	Kocsi:
fővizsga: 3 db	2oo-21o db.	4 db.	23o-25o db.
futójav.: 7 "	2oo-23o "	1o-11 db.	25o-26o "
főjavitás 8 "		7-8 "	

A havi termelést észrevehetően növelték az első világháboru éveiben bekövetkezett járómüjavitási munkák. A javitott járművek növekvő számánál tekintetbe kell vennünk azt, hogy csekélyebb munkát igénylő mozdonyok szerepelnek ebben az időben. A mozdonyok kisebb méretüek. Az első világháboruban több munka, löveg-hüvelyeket is esztergáltak. A mühely termelése az 192o-as években csak csekély mértékben csökken. Ezt a termelést tulszárnyalják a második világháboru kezdete idején, amelyet a következő számokkal kivánok alátámasztani:

193o-as években		194o-es években	
mozdony:	kocsi:	Mozdony:	Kocsi:
fővizsga 3 db.	225-23o db.	5 db.	3oo db.
futójav.: 9 "	2oo-21o "	9 "	26o-28o "
főjav: 3 "			

Négy-öt éven át az ország összes forditókorongjainak átalakitását, nagyobbitását az üzem végezte. Az 1938. óta müködő mozgóhidjavitó kirendeltség jelentősége elég nagy volt /német irányitás alatt állt/, amely a délvidéki felrobbantott hidak helyreállitásában vett részt. A mozdonyjavitó osztály 1945-től hadicélokat szolgáló német mozdonyok javitását végezte. A vi-

lágháboru után egymás után alakulnak meg az egyes osztályok, amelyek egyben a fokozottabb termelésre való felkészülés jeleit rejtik magukban. 1945. végén már működik a reszelő-vágó, mérlegmühely.

Az elmult évek egyes járümóveinek javitási számát az 5. sz. táblázat mutatja.

5.sz.

Jav.cikk	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1966
GŐZMOZDONY							db.
Fővizsga	91	75	105	97	97	83	85
Főjavitás	85	99	93	87	92	85	87
Futójavitás	120	84	103	90	102	108	110
SZEMÉLYKOCSI							
Fővizsga	579	617	581	503	572	477	478
Futójavitás	444	392	371	351	329	234	236
Főjavitás	6	4	14	10	9	8	9
Acélváz.	36	26	16	69	65	-	-
TEHERKOCSI							
Fővizsga	4470 5	5510	4675	4737	4205	3880	3883
Futójavitás	4506	5017	4968	4567	4467	1544	1547
POGGYÁSZKOCSI							
Fővizsga	184	182	175	207	310	350	355
Futójavitás	114	104	143	173	193	87	89

A számokból kitünik, hogy az utolsó két évben egyes javitási cikkek száma csökkent. Pl. teherkocsi javitás, mozdonyfővizsga, főjavitás, vagy alig emelkedett, mint a poggyászkocsiknál. Ez a tény azzal magyarázható, hogy a vállalat áttért a mennyiségi munkáról a minőségire, ennek következtében a megjavitott járművek

számának csökkennie kell. A ráforditott idő változatlan, a vállalat teljes termelési értéke ezzel szemben növekedni fog.

A gyár területére csak meghatározott számsorozatu mozdony érkezik, és ennek javitást végzi. A következő sorozat-számu mozdonyokat javitják:

275, 377, 328, 324, 424, 327, 342, 375 és 376.

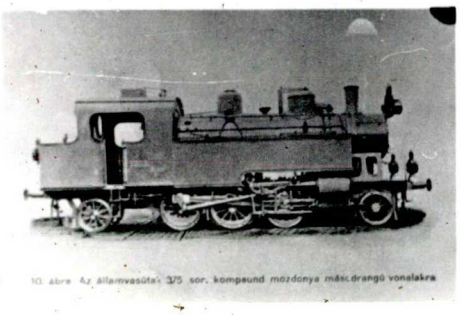

10. ábra. Az államvasútak 375 sor. kompaund mozdonya másodrangú vonalakra

375

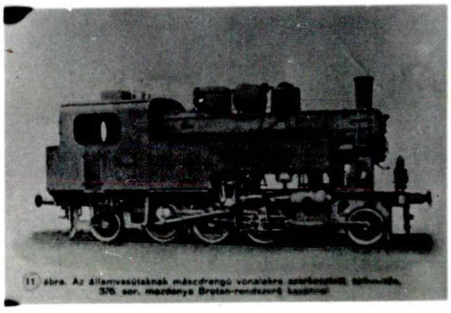

11. ábra. Az államvasútaknak másodrangú vonalakra [illegible] 376 sor. mozdonya Brotan-rendszerű [illegible]

376

<u>A vállalat teljes termelési értéke:</u>

A termelési érték alakulását a 6. sz. táblázat szemlélteti. Jól látható, hogy 1957-ben nem nyeresége, hanem vesztesége volt a vállalatnak, mert nagyobb volt a ráforditás, mint az engedélyezett összeg. A vállalat termelésének növekedését olvashatjuk le, attól függetlenül, hogy a megjavitott jármüvek mennyisége csökken. Igaz ugyan, hogy a vállalat nyeresége is csökken, de ebben az esetben nem számottevő. - A termelékenység alakulását a 7. sz. táblázat mutatja be. Az egység árváltozása miatt nem hasonlithatók az adatok.

6. sz.

1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
A vállalat teljes termelési értéke									1000 Ft
113362	128678	246595	247052	262291	262386	279024	289721	241771	214918
Termelési költségek /ráforditás/									
114472	120701	227060	222892	226395	219535	229826	281042	230112	205756
Üzemi eredmény /nyereség/									
-1210	7977	19535	24486	35896	42851	49198	8315	11659	9158

7.sz.

év	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1965
%	98.7	101.3	101.3	102.3	100.5	97.4	99.0	97.6	95.7	96.4

Mutató:

termelékenység = $\frac{\text{loo jelenléti óra}}{\text{loo utalványozott óra}}$

Jelenléti óra: a dolgozó a gyár területén tartózkodik.
Utalványozott óra: amit a dolgozó eltölt a járművön.

1./ Nagyjavitási időtartam _ a gőzmozdony fővizsga vesz legtöbb időt igénybe.

A mutató képlete: $\frac{\text{összes javitási nap}}{\text{nagyjavitás}}$ /nap/db./

2./ Egy nagyjavitásra forditott idő: a gőzmozdony javitásához szükséges idő órában is jóval nagyobb, mint a többi javitáshoz szükséges óraszám. A különbség napokban is jól érzékelhető, de órákban még szembetünőbb.

A mutató képlete: $\frac{\text{nagyjavitási munkaóra}}{\text{nagyjavitás}}$ /óra/db./

3./ Gépesités foka:

A mutató képlete: $\frac{\text{üzemképes munkagépek összes teljesitménye /LE/fő}}{\text{átlagos munkáslétszám.}}$

4./ Szerszámgépek napi általános kihasználása:

A mutató képlete: $\frac{\text{szerszámgép üzem óráinak száma}}{\text{szerszámgép x az időszak munkanapok száma.}}$ /óra/gép/

5./ Egy produktiv dolgozó által termelt termelési érték:

A mutató képlete: $\frac{\text{teljesitmény termelési érték}}{\text{produktiv dolgozók száma}}$ /ft/fő/

Munkások helyzete, politikai élete:

Az üzem megalakulása idején idegen szakmunkások dolgoztak. 1870. után magyar anyanyelvü munkásokat alkalmaztak. A munkások munkaideje 12-15 óra volt. Szabadság nem volt, a munkások kizsákmányolása nyilvánvaló. A nyugdij lehetősége fennállt, viszont olyan kikötések voltak, amelyek lehetővé tették, hogy a műhelyben ezek száma igen alacsony legyen. Családi pótlék nem volt. Betegsegélyző intézet 1853-ban létesült, ahol a táppénz a fizetés 75 %-a volt. "Fáklya Társulat" megalakulása 1875-ben, ez a társulat nem a dolgozók szociális és munkakörülményein igyekszik javitani, igazi célja szétválasztani a munkásságot, megosztani a műhely dolgozóit. Az első társulat valóban még az urolkodó osztályt szolgálta, de alapján képezte a munkások tömegének tömöritését egy szervezetbe. 1877-ben egy munkás átlagos havi munkaideje 276 óra, 1893-ban 307 óra, 1911-ben 307 óra. Az első világháboru befejezéséhez közeledve csökken a munkaalkalom, a munkakörülmények rosszabbodnak. 1917-ben sok az állás, a kényszerszabadság. Átlagos napi munkaidő 6-7 óra, nagyon lecsökkent, hiszen fele a régi munkaidőnek. Tisztálkodásra alkalmas berendezések kielégitő voltával az 1905-ös évtől találkozhatunk, addig ócska bádogvödrök szolgálták ezt a célt. A munkások nagy többsége mosdatlanul járt haza az üzemből. Ekkor munkásmosdókat állitanak fel, de csak hidegviz áll a dolgozók rendelkezésére. Később zuhanyozó létesül, hideg és melegvizzel. A betegsegélyzői ellátás hiányos.

1904. április 19-én országos vasutas-sztrájk volt, az üzem dolgozói még üzemben állnak, de pár óra mulva egységesen sztrájkolnak ők is. A sztrájk eredményei nem nagyok, a megtorlás nagyobb, fizetés csökkentése, áthelyezések. A világháboru megkövetelte a munkásoktól, hogy éjjel-nappal dolgozzanak. 1917-ben egyhetes sztrájk inditása, minden katonai reakció hiábavalónak bizonyult. 1918. juniusában ismételten 2 hetes sztrájk. A sztrájk fizetésemelést hozott. 1919. tavasza: megalakult a Vörősőrség,

őrhelyek létesitése a műhelyek területén. 1919. májusától Szolnok is csatatérré változik. A vöröshadsereg harcainak segitésére az üzemben "műhelyi tüzérüteg" alakult. A Tanácsköztársaság leverése után megtorlás következett. A műhelyből a munkásbizalmikat, kommunistákat elhurcolják, kivégzik. A munkások szervezkedését, elkeseredését már semmi sem tudta megtörni. Az uralkodó osztály is retteg a dolgozóktól. Minden gyülekezést betiltanak, különösen május 1-től félnek az üzem vezetői. A műhelyben a szervezkedés fokozódik az 1930-as években még nagyobb lendületet vesz, mint korábban. Vörös Segélymozgalom megalakitása. A munkások munkaideje felszaporodott 10-12 órára. A háborura való felkészülés folytán éjjel-nappal dolgoztak. Az ország megszállásakor az üzemet német katonai felügyelet alá helyezték. A németek kevés munkást vittek el. A munkások, akik elmentek a németek által bevagonirozott gépekkel, hamarosan megszöktek. Az itthon marad műhelyi munkások megakadályozták, hogy a németek felrobbantsák az üzemi és állomási viztornyot, mezőgazdasági közraktárakat.

1944. novemberében az Alföld felszabadult. Az üzem ujjáépitésében is nagy szerepet vállaltak az üzem dolgozói. A dolgozók egyfolytában 30-40-50 órát bent töltöttek az üzemben. Átérezték munkájuk jelentőségét. 1944. november 8-án megalakult az Ötös Bizottság, amely egyben a műhelyi pártszervezet megalakulását is jelentette. Az Ötös Bizottság feladata a vezetés politikai, szakmai és szociális irányitása. Közben megalakult az üzemi szakszervezet és üzemi bizottság is. Az üzem felszabadulása utáni egyik fontos feladata közé tartozott a közellátás megjavitása. 1944. decemberében a Kommunista Párt megalakulása, ekkor még több párt is müködött, de 1947-ben már csak két párt volt, 1948-ban már csak a KMP. 1944. után szocialista munkaverseny megindítása. Sztahanov mozgalom később megszünik, szakma kiváló dolgozója cimet kapják az élenjáró munkások. Munkagépeket védőberendezéssel látják el, egészségre ártalmas területeken füst- és gázelszivó berendezéseket létesitenek. Uj mosdók és öltözők épitése. Üzemi konyha bővitése, napközi otthon létesitése. 1956-ban ünnepelte az üzem 100 éves fordulóját.

Ez alkalomból kiállitás nyilt, amely megismertette a város lakosságát az üzem fejlődésével, történetével. Jelenleg az egyes munkaterületeken 6-7 órás a munkaidő, ott ahol ólommal és rézzel dolgoznak. Védőételek: tej, C vitamin drazsé, Uj ebédlőt átadták, amelyet hatmillió forint beruházással épitettek. Most épül a 4oo személyes öltöző és fürdő. A szocialista brigádok száma 26o. A versenyforma is eltér az előző évektől, mert minőségi munkára tértek át.

Az üzem perspektivája:

3-4 év mulva megkezdődik a teherkocsi osztály rekonstrukciója. Szalagrendszerü javitást vezetnek be. Azokat a fedett teherkocsi tipusokat javitják, amellyel a MÁV. nagyobb mennyiségben rendelkezik. A jelenlegi csarnokot átépitik, területét növelik, a vágányhálózatot bővitik, a terület növekedésének arányában. Egyes technológiai mozzanatokat korszer üsitenek, ezzel a teherkocsi osztály kapacitását kétszeresére emelik. A rekonstrukció kb. 32o millió forintot igényel. Az üzem távlati terveiben szerepel a Diesel mozdonyok javitására való áttérés, ennek érdekében a szakmunkásokat kiképzik. Közép-Diesel mozdony javitó osztály épitését 1968-ban kezdik meg és 1972-re készül el.

A VEGYIPAR JELLEMZÉSE

Az ókorban már több olyan iparág alakult ki, amelyek a jelenlegi vegyipar ágai ősének tekinthetők. Különösen fejlett volt a kozmetikai cikkek és festékek /indigó, bibor, ólomfehér/ előállitása. A középkorban alig lépett előre a vegyipar. Nagyobbarányu fejlődése az ipari forradalommal kezdődött. A textilipar kifejlődése a mosás és a fehérités technológiájának módositását tette szükségessé uj és olcsó fehéritőszerekre volt szükség.

Ekkor kezdték kidolgozni a kénsav, a klór, a szóda vegyi előállitásának módját. A XVIII. század vegyiparának kifejlesztésében a textilipar játszotta a vezető szerepet. Önálló iparággá a XIX. században vált. A vegyipar tehát fiatal iparág. Ennek ellenére termékei behatolnak az ipar és a mindennapi élet majdnem összes területére. Termékeit nemcsak felhasználják, hanem azok az ipar fejlődésére is gyorsitóan hatnak. Éppen ezért, a vegyipar kifejlesztésére a szocialista és tőkés országok egyaránt nagy gondot forditanak. Valamely ország gazdasági életének fejlettségét, müszaki szinvonalát az energia-termelés, a kohászat és gépipar mellett, többek között vegyiparának fejlettségével, továbbá a vegyipari termékek felhasználásának nagyságával is mérik.

A vegyipar fejlődése nemzetközi viszonylatban jelentősen meghaladja az ipar általános fejlődési ütemét.

A rendkivül gyors fejlődés eredményeként az iparágak között világviszonylatban is előkelő helyre került. A nyugateurópai tőkésországok ipari termelésében pl. 1955-ben a vegyipar már a második helyen állt /12.3 %/, csak a fémfeldolgozó ipar előzte meg. /29.2 %/

A vegyipar rendkivül magas tőkekoncentrációval dolgozik. Ezért az imperialista országokban a vegyipar a legmonopolisztikusabb iparág. A vegyipari monopóliumok a világ legmagasabb tőkésvállalatai között foglalnak helyet. Az USÁ-ban, mindössze néhány nagy monopólium ellenőrzi, irányitja a termelést. A szocialista országokban viszont a népgazdaság igényeinek messzemenő figye-

lembevételével történik a vegyipar fejlesztése. A vegyipar a világ csaknem valamennyi fejlett országában az ipar leggyorsabban fejlődő ága. A fejlesztés ütemére jellemző,hogy a vegyipar részesedése a nemzeti jövedelem termelésében 1960-tól 1963-ig Angliában 3.6 %-ról 4.4 %-ra, Franciaországban 2.4 %-tól 3.2 %-ra, az NSZK-ban 3.7 %-ról 4.5 %-ra emelkedett. Magyarországon az állami vegyipar termelése 1950-től 1964-ig 7.5 -szeresére emelkedett. A vegyipar fejlődését a szocialista országokban a 8. sz. táblázat mutatja be és igazolja a fejlődés ütemének gyorsaságát.

8.sz. táblázat. 1950 = 100

Országok	A vegyipar termelése		A vi.iparban %	
	1955.	1964.	1950.	1960.
Bulgária	296	1.500	2.8	6.8
Csehszlovákia	207	616	4.0	7.3
Lengyelország	234	824	4.6	8.2
Magyarország	234	750	4.5	9.0
N.D.K.	198	417	12.3	13.9
Románia	264	1.600	3.6	10.0

A 9. sz. ábra mutatja, az 1955-1963. évi világ kénsav termelésének összehasonlitását a hazai termeléssel. A vegyipar egyik ága a kénsavgyártás, másik a mütágyagyártás. A növények fejlődése, termőképessége a talaj termőerejétől fögg. A talajerő lényeges tényezői a vegyi elemek /N, P, K, Ca/. A talaj felhasznált termőerejének pótlására sem a talajban visszamaradó, elhaló növényi alkotórésze, sem a természetes trágya nem elegendő. A korszerü mezőgazdaság a lecsökkent talajerő pótlására, növelésére, mütrágyát használ. A mezőgazdaság igényeinek kielégitésére fejlődött ki a vegyipar

A VILÁG ÉS A HAZAI KÉNSAV TERMELÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSA

9.

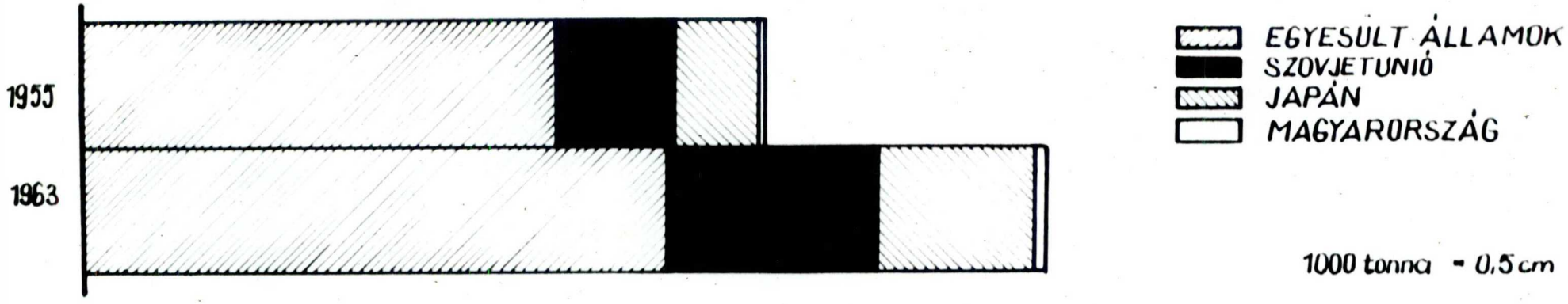

VILÁGTERMELÉS

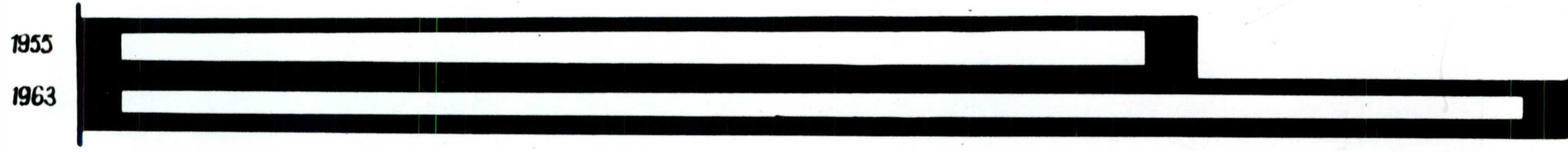

uj ágazata: a mütrágyagyártás. A mütrágyaipar hazánkban évtizedekkel később alakult ki, mint az iparilag fejlett országokban, mert a hazai mütrágyaigény csak a XIX. század utolsó évtizedeiben kezdett növekedni. Ennek kielégitésére hozták létre, -osztrák tőke segitségével- az első magyar mütrágyagyártó vállalatot: a Magyar Általános Kénsav Mütrágya és Vegyipart, később a Hungária Mütrágya, Kénsav és Vegyipar Rt-t /Hungária/, 1892-ben Budapesten épitették fel az első 6ooo t/év kapacitásu kénsavüzemet és 36.ooo t/év kapacitásu szuperfoszfát mütrágyagyárat. Számos kisebb kénsav és szuperfoszfát gyár is létesült, de többségük kezdetleges berendezései és kénsav hiány miatt nem birták a versenyt a tőke-erősebb osztrák, német, olasz és holland mütrágyagyárakkal. A versenyt mutatja, hogy 1894-ben 55.38 q szuperfoszfát behozatalunk, kivitelünk 51.24 q, saját gyártmányt külföldre vittünk. A mütrágyaiparunk fejlődését az első világháboru szinte teljesen megakasztotta. A háboru után ujra fellendült a mütrágyatermelés és felhasználás. Ekkor a külföldi gyárak felismerik a kedvező piac-lehetőségeket és 1925-től egyre nagyobb mennyiségben exportálnak mütrágyát Magyarországra. Főleg Németországból, Jugoszláviából és Olaszországból származott mütrágya. A külföldi verseny miatt a szuperfoszfát ipar kartelekbe tömörült. A mütrágyatermelés 1929-ben érte el csucspontját. Ezt követő időszakban szuperfoszfát termelésünk stagnál, a gazdasági válság után sem éri el az 1928-29-es szinvonalat.

1914.: a Pápai Kénsav és Szuperfoszfát Gyár épitésének megkezdése. Termelni 1939-ben kezdett, de a második világháboru alatt teljesen elpusztult.

<u>A mütrágyaipar helyzete a felszabadulás után.</u>

A világháboru sulyos pusztitásai a mütrágyaipart is érintették. Az állóalap nagy százalékának elpusztulását, valamint a hajtóerő csökkenését. A felszabadulás után megkezdték az ujjáépitést. 1949-ben államositások. Mütrágyaiparunk eléri, sőt meghaladja a háboru előtti termelési kapacitást. A mütrágya-

ipar termelése nagymértékben összefügg a mütrágya felhasználásával. Felhasználása viszont a felszabadulás után visszaesett. A felszabadulás előtt a mütrágyát a nagybirtok használta, majd a földreform után a kisparaszti gazdaságokban a mütrágyafogyasztás visszaesik, majd 1949-re már elérte, sőt tulszárnyalta a háboru előtti szinvonalat.

A mütrágyaipar tizéves fejlődését két szakaszra lehet osztani:

I. 1949-től 1953-ig
felismerve az iparág jelentőségét, nagyarányu fejlődés, nagyarányu fejlesztés következik.

II. 1953-tól 1965-ig
a szuperfoszfát gyártás fokozása, uj gépek és létszámnövekedés, uj gyárak létesitése, illetve rekonstrukciója jellemző.

A mütrágyaipar mégsem fejlődött kielégitően, ez természetes hatással volt a mezőgazdasági termelésre is. 1953. decemberében az MDP. Központi Vezetőségének határozata előirja a mütrágya felhasználás növelését, e határzat után a fejlődés gyorsabb. A fejlődést segiti a Péti Nitrogénmüvek kapacitás bővitése, a Borsodi Vegyikombinát épitésének megkezdése, amely 1958. nyarán kezdett folyamatosan termelni. Ekkor kezdték meg bőviteni a Budapesti Kénsavgyárat. Később felépitik a Tiszavidéki Vegyikombinátot.

A decentralizáció kiszélesitésére Szolnok lett az ország vegyiparának egyik pillére. A városban egyetlen képviselője a Tiszamenti Vegyimüvek /TMV/, amely korszerü technikai felszereltsége folytán a város ipari dolgozóinak csupán 7.6 %-át foglalkoztatja.

Az iparon belül a vegyipar részesedését mutatja be a 1o. sz. ábra.

A gyár megalakulása.

A kénsavigény hazai felfedezése, a szuperfoszfát gyártás jelentősebb felfuttatása érdekében szükségesnek látszott egy uj kénsav és szuperfoszfát üzem megépitése. A gyártás növelését először a Hungária Vegyimüvek Kén utcai telepének bővitésével

A VEGYIPAR RÉSZESEDÉSE

10.

%

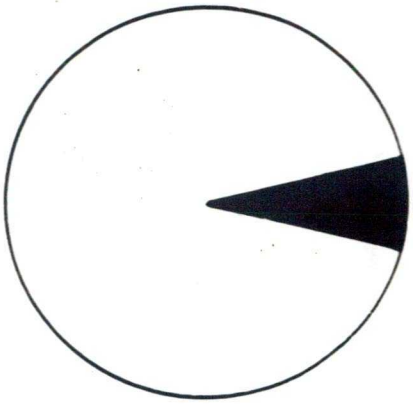

10 AZ IPARI TERMELÉSBEN
1965

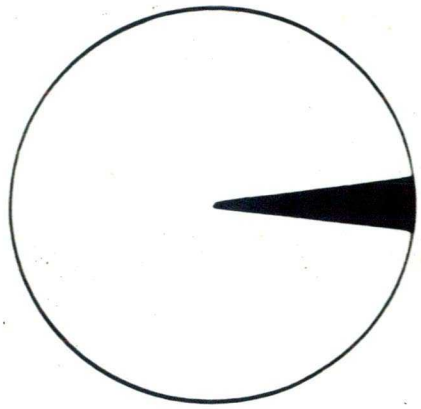

6 AZ IPARI FOGLALKOZTATOTTSÁGBAN
1965

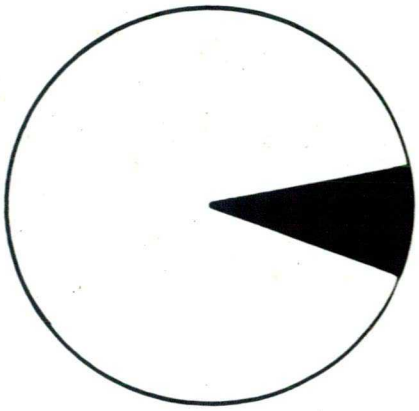

11 AZ IPARI KIVITELBEN
1961 - 1965

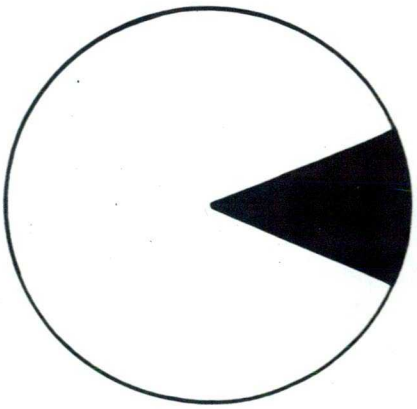

17 AZ IPARI BERUHÁZÁSOK ELOSZTÁSÁBAN
1961 - 1965

akarták megvalósitani. Az Országos Tervhivatal azonban arra való tekintettel, hogy a mütrágyával legkevésbbé ellátott a Tiszántul, az uj kénsav és szuperfoszfát gyár helyéül a Tiszamentét jelölte meg. A hely kijelölése körül sok vita volt, tizhelyet jelöltek meg, amelyek alkalmasnak látszottak az uj gyár létesitésére. Az 1950. márciusában megtartott értekezleten, hosszu vita után, Szolnok - Teinheiner tanya és Martfü telephely kijelölése történt meg.

A szakemberek általában a Martfü melletti telepitését javasolták és a Vegyimüveket Épitő Nemzeti Vállalat el is készitette a vezsenyi Tisza-kanyarban létesitendő gyár elhelyezési helyszinrajzát. 1950. májusában a gyár helyének kijelölésével kapcsolatban tartott értekezleten, várospolitikai szempontból a szolnoki telepités mellett döntöttek. Az üzem létesitésének gazdasági földrajzi tényezői, amelyek a gyár telepitésére kedvezően hatottak, Szolnok ipari várossá történő fejlesztése, valamint a munkásosztály számának növelése.

1./
A telepités természeti földrajzi tényezői:

a./ A vegyipar vizigényessége:
A viz alapvető fontosságu tényezőként jelentkezett. Problémát nem jelentett, mivel a Tisza biztositja mind az iparviz felhasználását mind a nyersanyag viziuton történő szállitását.

2./
Gazdasági földrajzi tényezői:

a./ Közlekedési viszonyok:
Szolnok vasuti- és közuti csomopont és igy lehetővé vált a nyersanyag és a termelt áru gyors szállitása.

b./ Az Alföld iparositása:
A gyár telepitése elősegitette az Alföld iparositását, valamint az ipar decentralizálását.

c./ Munkaerő ellátás:
A vegyipari központtá váló Szolnok számára a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerő elhelyezése döntő. A jövőben kombinátté fejlődő üzem szempontjából sem közömbös e tényező.

d./ Termékek közvetlen felhasználása:
Szolnok a felhasználási terület központjában fekszik. A mütrágyát, főleg az Alföld mezőgazdasági üzemei igénylik, ahová a szállitás az Alföld központjából elég rövid.

A gyárat Szolnoktól 6 km-re délre, a Tisza árterületének fő védelmi vonalán, a Tószeg felé haladó müttól északnyugati irányba telepitették. A Tiszamenti Vegyimüvek a Tiszától 1.800 m. távolságra fekszik. Az uj gyár tervfeladatát a Vegyipari Tervező Vállalat készitette el és a kénsavgyár létesitésére vonatkozó részét 1951-ben jóváhagyták. A tervfeladat teljes beruházására 171.800 forintot irányzott elő, melyből a kénsavgyár 83.642.- forintot tett ki. A fentieken kivül kiadták a pirit feldolgozó üzem beruházási célját. E beruházás költségeire 50.000 forintot határoztak el. A terv szerint a Tiszamenti Vegyimüveknek az első ötéves tervben, évente:

72.000	tonna	kénsavat
180.000	"	szuperfoszfátot
3.285	"	kriolitot
1.870	"	monoszulfitot
730	"	kovasavat
110.000	"	kohósitásra alkalmas piritpörkölt
1.000	"	cementrezet kellett volna gyártania.

Mindezekből akkor csak a kénsavgyár valósult meg, mig a többi létesitmény épitése részben gazdasági és politikai okokból, részben a gyártástechnológiák tisztázatlansága miatt elmaradt.

Az uj, kontakt rendszerü kénsavgyár szállitására több külföldi ajánlat érekezett. A Franciaországba és a Nyugat Németországba küldött bizottság közvetlen tárgyalás után azt javasolta, hogy a megrendeléseket a párizsi "KREBS" cégnek kell eljuttatni. A kénsavgyár épitésének sürgőssége miatt szükségesnek látszott, hogy az egyidejüleg megkezdett szuperfoszfát üzem munkálatait folytassák. 1950-52-es években épült, francia tervek alapján, a Tiszamenti Vegyimüvek. Az üzem "A" oldala 1952. májusában

kezdte meg a termelést. 1953. januárjában a "B"oldal is bekapcsolódott a termelésbe. Az üzem eredetileg pirit alapra lett tervezve, de az üzemvitel megkönnyitése miatt kénégető kemencék épitése vált szükségessé. 1953. után a politikai helyzet miatt, a szuperfoszfát üzem munkálatait leállitották, bár a gépi berendezések nagyrésze meg is érkezett, a pörkfeldolgozó üzem munkálatait meg sem kezdték. A felépült kénsavüzem egyetlen terméket: kénsavat termelt. A gyár veszteséggel müködött. Meg kellett semmisiteni s igy mintegy 1o millió forint kár keletkezett.

A részlegek kialakulása:

1959. augusztusában megkötött vállalati egyezmény alapján a Szovjetunió vállalta az évi 12o.ooo tonna kapacitásu kénbázisu kénsavüzem dokumentációjának, berendezéseinek szállitását. A beruházás ideje alatt szovjet szakemberek tartózkodtak Szolnokon, akik tanácsaikkal és tapasztalataik átadásával sok segitséget adtak. 1963-ban a próbaüzemeltetés alatt 1o.ooo tonna kénsavat kellett volna termelni. Az üzembehelyezési határidő két lényeges okból nem volt tartható. A szovjet fél egyrészt több berendezést később szállitott, másrészt Szovjetunióban 1962-ben az ukrajnai Szumiban hasonló technológiáju üzem épült. A Tiszamenti Vegyimüvek több szakembere utazott ki és hosszabb időn keresztül tanulmányozta ezt a gyárat. A próbaüzemeltetési tapasztalatok alapján a szolnoki üzemben is több módositást, változást kellett eszközölni. Ennek gyors végrehajtása érdekében a szerelő vállalatok megfeszitett munkával és erővel dolgoztak. A szovjet üzemrészben 1963. március 4-én megkezdődhetett a termelés. Hazánk első vegyipari beruházása, ahol a gépek és a technológiai berendezések nagyobb részét a szabadban helyezték el.

A lengyel részleg:

A CHEMOKOMPLEX és a CEKOP Külkereskedelmi Vállalatok között 1962-ben létrejött szerződés alapján, Lengyelország vállalta egy,évi 100.000 tonna kapacitásu, kénbázisu kénsavüzem szállitását. Az 1964. évi befejezési határidő nem volt tartható, a lengyel fél szállitási késedelme, illetve a kivitelezői kapacitás hiánya miatt. A beruházások ellenére a munka jó megszervezése révén lehetővé vált, hogy a sikeres próbaüzemeltetés után, 1964. végén a kénsav üzem üzembehelyezése megtörténjen és megkezdődhessék a termelés. Ujabb szuperfoszfát üzem átadásával /1965./ a termelés 480.000 t/év emelkedett. Kriolit, biszulfid és óleumot előállitó üzem termelése indult be. A kriolit - az üzem szuperfoszfát gyártásánál hulladékként keletkező anyagot dolgoz fel.

A biszulfid üzem kooperációban készült a papirgyárral és a gyár biszulfid szükségletének ellátása ebből az üzemből történik. A kooperáció folytán a tervezett, 2.5 millió forinttal szemben 1.5 millió forint költséggel került az üzem átadásra.

A következő oldalon látható kép a kriolit üzemet mutatja be.

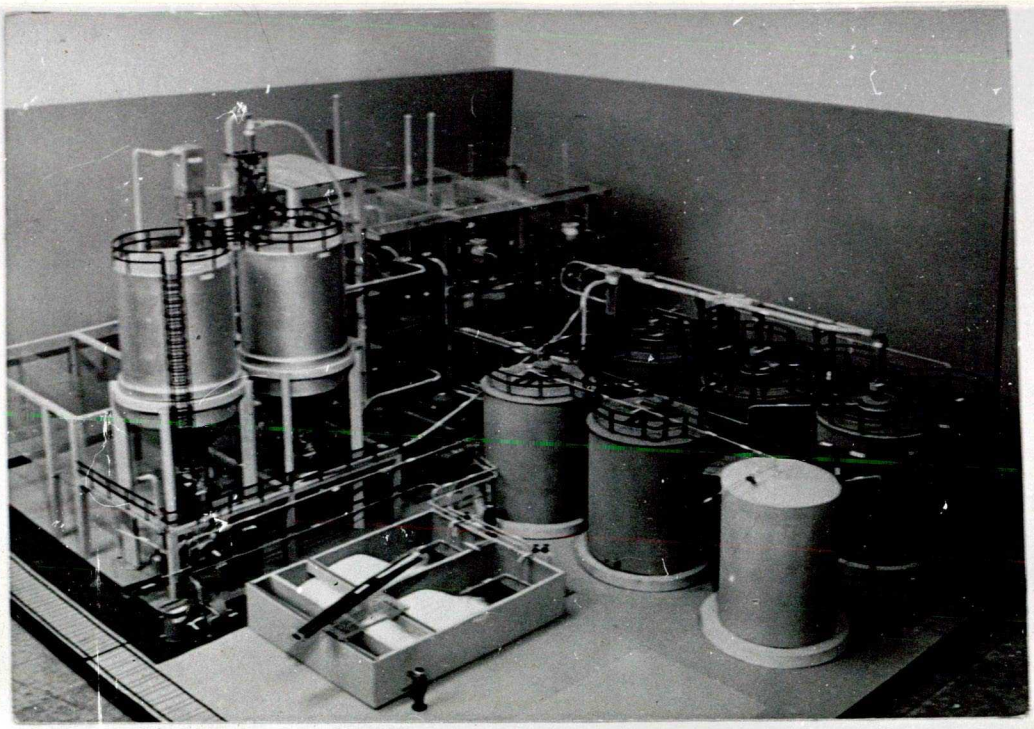

Kriolit üzem fényképe szerelési makettról

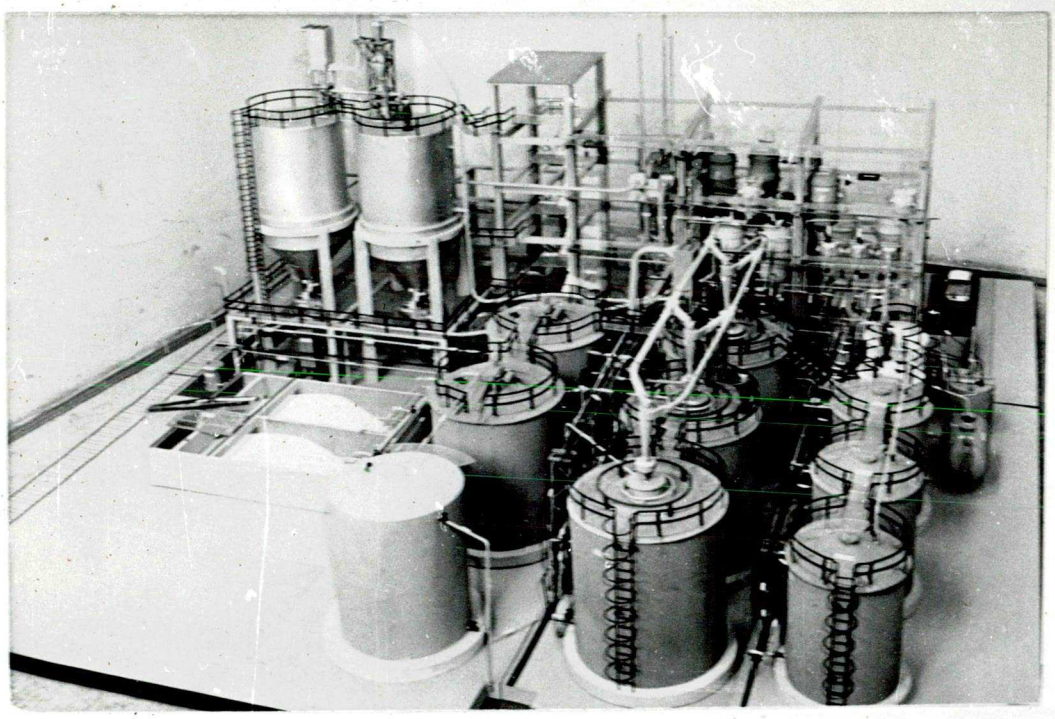

Kriolit üzem tartályparkja

Az üzem energiagazdálkodása.

Az energiagazdálkodás alapját képezte:

gőz
melegviz
ipariviz
ivóviz
szennyviz

Az 1952-ben indult kénsavgyártó üzem villamosenergiát és technológiai gőzt, valamint fütésre melegvizet használ fel. Technológiai célokra felhasznál a viztisztitóban tisztitott ipari vizet. A savas hütőviz a használat után semlegesitve kerül vissza a Tiszába. A hőenergiát hasznositó berendezések kivitelezése az 1952-ben üzembehelyezett kénsavgyárral egyidőben elkezdődött. 1955-től kezdődően a kazánok melegviz termelésre történő átalakitása után a hőhasznositásból származó hőt az üzemi öltözők és helyiségek fütésére és fürdőviz előmelegitésére forditották. A kazánokat,felülvizsgálva, 1960-ban kezdődött meg a gőz termelése. 1960-ban az AB kénsavüzem létesitményeivel párhuzamosan készült el a RD fütőközpont, amely teljesen biztositja az üzemi helyiségek, valamint a lakótelep fütését és melegviz-ellátását.

Villamosenergia:

1952-ben, a gyár energia ellátásának céljából megépült az O.V.I.T I. számu távvezeték. A felhasznált villamosenergia mennyiséget a következő táblázat mutatja:

KWÓ

1962.	1963.	1964.	1965.	1966.
9,314.065	17,638.462	22,685.531	20,430.002	26,822.000

Szeged

Vizgazdálkodás:

Az üzembehelyezett kénsavgyárral egyidőben a Tisza parton megépitett 2.000 m³/óra kapacitásu szivattyutelep biztositja az üzem iparviz szükségletét. A viznek a szivattyu teleptől az üzemig történó eljuttatását a földbe fektetett 400 mm-es főnyomócső biztositja. Az átemelőtelep és az üzem szivattyuház feladataz az üllepitett és tisztitott iparviz felfuttatása a viztoronyba, illetve közvetlenül a fogyasztókhoz menő vezetékrendszerbe. A viztoronyba épitett külön tárolómedence biztositja az üzem tüziviz, ill. iparviz ellátását. Az üzemrész és a lakótelep részére az ivóvizet a Szolnoki Vizmüvek szolgáltatja kiépitett csővezetékeken keresztül.

A vállalat vizfogyasztását a táblázat mutatja, amelyről leolvasható, hogy a vizfogyasztás állandóan növekszik, egyenesen arányos a termelés növelésével. Ezt igazolja a 9. számu táblázat.

9.sz.táblázat. m³

É V	1963.	1964.	1965.	1966.
Iparviz fogyasztás	7,738.268	10,260.030	11,432.000	15,600.430
Ivóviz fogyasztás	242.134	341.856	430.202	520.406

Az üzem nyersanyag bázisa:

A vegyipar legfontosabb alapanyagait adó, nyersanyagban szegény Magyarország, ezért a szükséges anyagokat elsősorban a különböző európai, ill. tengerentuli országokból exportáljuk. Főleg a KGST. országokkal, de a tőkés világ országainak nyersanyagát is felhasználja a hazai vegyipar.

A Tiszamenti Vegyimüvekben a következő három nyersanyag-féleséget dolgozzák fel: 1966-ban, a második szuperfoszfát üzem beindulásával emelkedik a foszfát beszállitás. A termeléshez szükséges nyersfoszfát nagyrészét a Kola félszigetről kapja. 1964-ig szállitottak Marokkóból és Izraelből, az egyre növekvő szükségletet a Szovjetunió képes kielégiteni és ennek következtében az emlitett két országból megszünt a behozatal. A foszforitlisztet a Szovjetunióból kapja a gyár, amely a szemcsés szuperfoszfát gyártásához szükséges. Szuperfoszfátot nemcsak a fejlett iparral rendelkező államok termelnek, hanem mindinkább berendezkednek a gyártására a mezőgazdaságukat fejleszteni kivánó elmaradott országok is.

1963-ban épült a szovjet kénsavgyár. Ez a gyár teljesen kénalapanyag felhasználására lett épitve. A kén szállitása vasuti kocsikban történik, a Szovjetunióból. A különböző nyomtávu vágányok miatt Záhonynál kerülnek átrakásra. A kén szállitása annyiban okoz nehézséget, hogy számunkra előnyösebb lenne, ha nyitott kocsikban kerülne hazánk területére, a kirakodás előnye miatt, másrészt pedig igy sokkal több vagont tudnánk fogadni. Mig a nemzetközi megállapodás szerint zárt kocsikban bonyolitják le a szállitást. Lengyelországból is igen jelentős mennyiségü ként igényel a vegyipar, ahonnan szintén vasuton kerül városunkba, Csebszlovákián keresztül.

Ez a beszerzési megoldás népgazdasági szempontból kedvező, hiszen szocialista országokon keresztül kerül hazánkba a kén. A tőkés országokon keresztül való szállitásért viszont valutát, dollárt kellene fizetni.

A kanadai ként 5-10-15 ezer tonnás hajókon szállitják. Igen nagy tisztaságu, 99.8 %-os és 99.9 %-os, alig van benne szennyeződés. 1967-ben már mexikói, illetve a Német Szövetségi Köztársaságból sötét, illetve világos kén érkezik. A mexikói szállitmányok hajón érkeznek és Hamburg kikötőjében kerülnek kirakásra, ahonnan vasuton történik tovább a szállitás.

A szállitmányt Budapesten osztják el, ahonnan a különböző belföldi vegyi üzemekbe kerül. A pirit döntő része Szovjetunióból, Romániából és Jugoszláviából érkezik. Télen nehézséget okozott a

pirit beszállitása, mivel a pirit befagy, ezért 1956. óta téli időszakban nem érkezik.

A beérkezett nyersanyagok mennyiségét szemléltetik a 11. és 12. sz. ábrák.

Nyersanyag tárolása:

A vegyipar nyersanyag felhasználása alárendelt, mert a szállitás függetlenitette a nyersanyag lelőhelyektől. Mind a három alapanyag elhelyezésére korszerü tároló-berendezés épült.

Az alapanyagok felhasználási helyre való továbbitása szállitószalag rendszerrel, teljesen gépesitett.

A gyártelepen belül a vállalat saját erővel bonyolitja le a belső anyagmozgatást, ebben rendelkezésére áll két Diesel mozdony, 2 db. gőzmozdony, különböző vontatók. A fedett vasuti kocsikban érkező nyersfoszfát kirakása a raktár mellett hosszában elrendezett vágányokon történik. A vágány mellett 7o méter hosszu vasuti kocsi padlószintjével megegyező magas rakodórámpa van, a felső része rácsozott kiképzésü, ez alatt helyezkedik el a fogadóárok. A nyersfoszfátot a vagonokból 6 db. géplapáttal üritik ki, igy a fogadóárokból a raktárba kerül. A raktárból a foszfátot szállitószalagon keresztül, daru segitségével szállitják ki.

A kén befogadására beton alapu tárolóhelyet épitettek. A kénnel rakott vasuti kocsikat üritik a két kéntároló között és a tartalék tárolón huzódó vasuti vágányokon. A tárolóhelyet ugy épitették, hogy az oldalfala a vasuti kocsik ajtajával egyszinten legyen. A kirakást kézierővel végzik. A nyersanyag a bunkerekből tolattyus adagolón, surrantón és szállitó szalagokon keresztül jut el a kénsavüzem elosztójába.

A pirit nyitott vasuti teherkocsikban érkezik a telepre. A vagonok ürítése 2 db, egymással szemben levő vasuti kocsikból kibuktatott pirit, a buktató alatti vasbeton bunker tolattyus fenékadagolóján keresztül a gumihevederes szállitószalagra kerül. A szalag közvetlenül az erőmübe megy, vagy a nyersanyagraktárba.

A TISZAMENTI VEGYIMŰVEK PIRIT ÉS KÉN IMPORTJA

11.

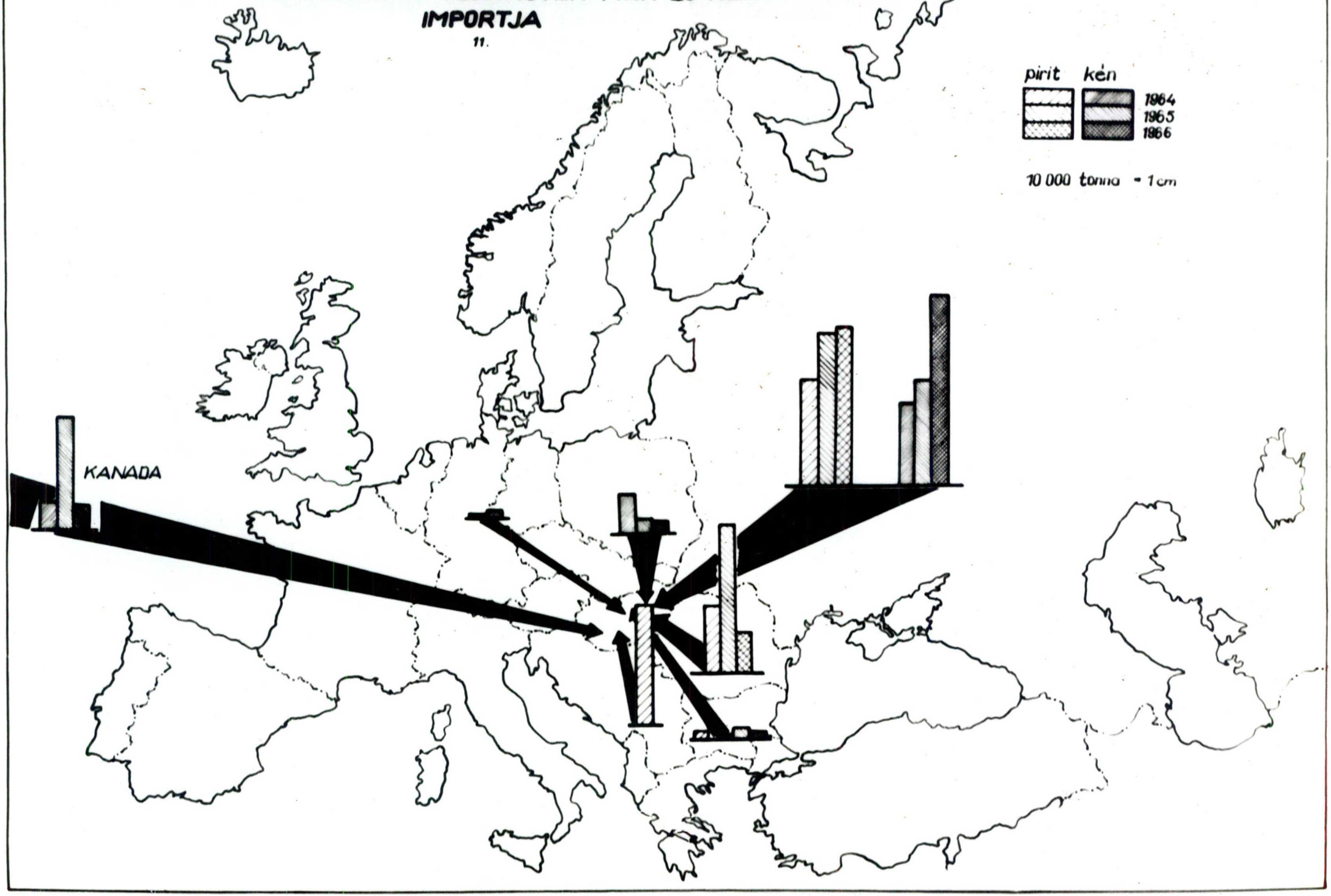

A TISZAMENTI VEGYIMUVEK FOSZFAT ES FOSZFORITLISZT IMPORTJA

12.

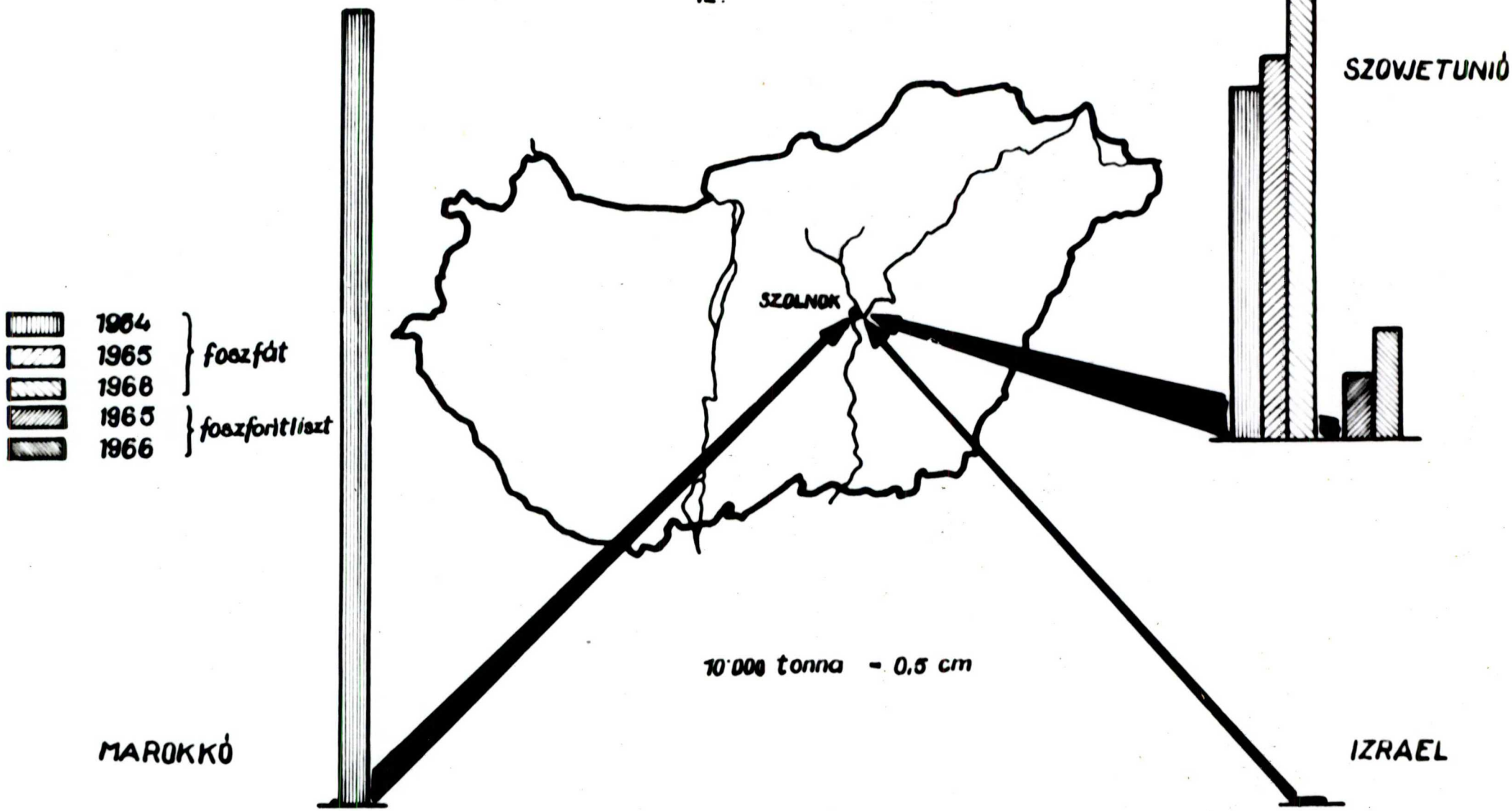

A következő oldalon látható az aluminium vázü nyersfoszfát tárolóraktár ma már müködik.

A raktár érdekessége, hogy tiszta aluminiumból készült, ez ujabb állomást jelent a vegyiparban.

Az igy beszállitott és elosztott nyersanyagok feldolgozása a következőképpen történik:

A gyártástechnológia:

A kénalapu kénsavgyártással foglalkozom röviden, mert országosan most már ez van tulsulyban. Másrészt, azért, mert itt Szolnokon éppen háromszor annyi kénsavat gyártanak kénből, mint piritből. Az uj kénsavüzem kénalapu röviditett eljárással dolgozik, mely sokkal gazdaságossabb. A kénsavnak kénből való előállitása,szemben a kéntartalmu ércekből való gyártással, sok előnnyel rendelkezik. A kénsavgyártás folyamatának leiársa helyett szeretném összehasonlitani a régi és az uj kénsavüzem termelését, amelyből kitünik, hogy népgazdaságunk nagymértékü érdeke a termelés korszerüsitése és a dolgozók egészségének védelme.

A két eljárás összehasonlitásából szembetünőek az utóbbi javára a következő előnyök: a régi üzemben a kén beérkezése és tárolása után darabolni, őrölni, valamint rostálni, szitálni kellett. Ezek a müveletek sok munkát, energiát emésztenek fel, amellett poros és egészségtelen az üzemrész. A munkások igen nehéz körülmények között dolgoznak, mivel a kemencék körül igen magas a hőmérséklet.

Az üzem uj gyártásfolyamatából a legegészségtelenebb üzemrészek kimaradnak. A kontakt kemencének helyzete uj megoldásu. A kén utolsó katalizátorréteg felett, a gázelegy hőmérsékletének és összetételének szabályozására, a tálcák fölé bevezetett hideg levegővel történik. A gáznak egyes tálcákra, ill. toronyba történő bevezetését, valamint kivezetését a készülék köpenyét körülvevő csigaház alaku dobbal oldották meg.

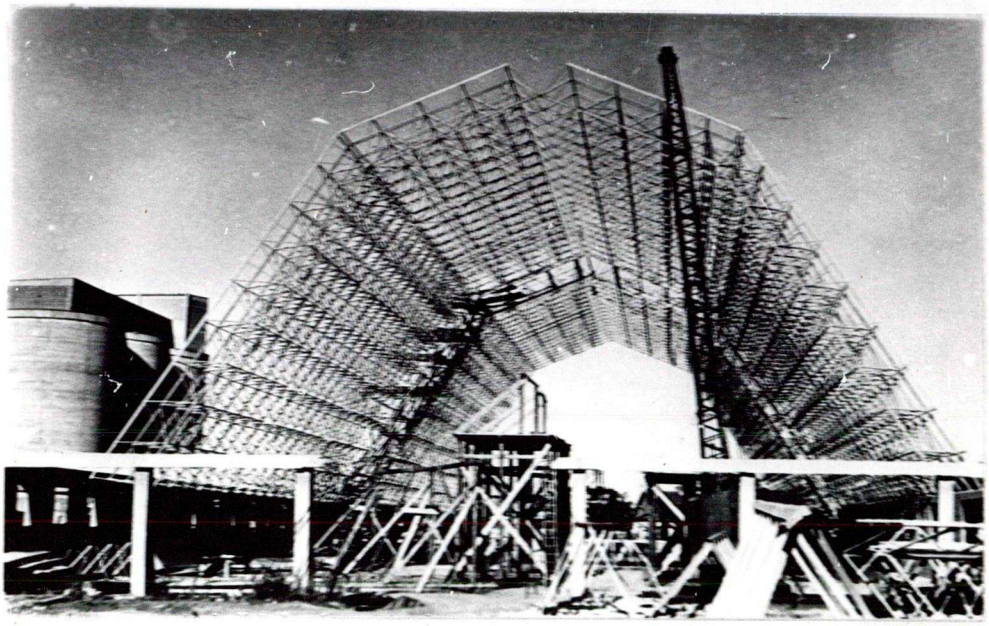

Az aluminium vazu nyersfoszfát tároló raktárszerelése

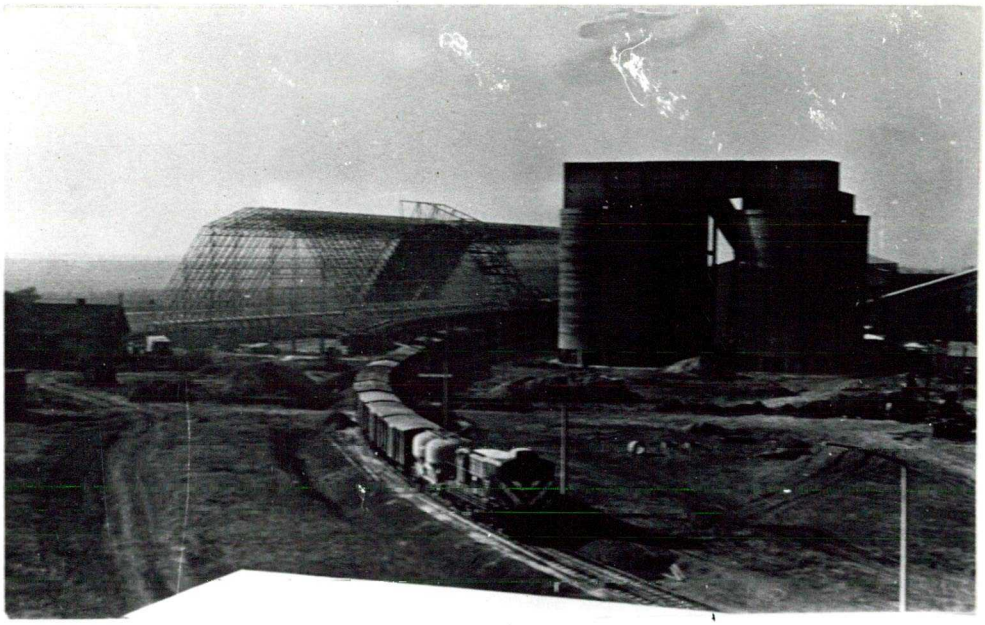

Balról: épülő aluminium vazas nyersfoszfát raktár
Jobbról: nyersfoszfát tároló silók

A törő és osztályozó berendezések, valamint a gáztisztitó berendezések elmaradása jelentősen csökkenti a beruházott vagyont. Természetesen az üzemeltetési költségek is kisebbek. Az üzem energia fogyasztása is sokkal kevesebb. Az eddigi tapasztalatok, valamint a mért és a számitott fajlagos mutatók is igen kedvezőek. A régi üzemben egy főre eső évenkénti termelés 800 tonna, az uj üzemben pedig 2.600 tonna. Ezt nemcsak a munkaigényes üzemrészek elmaradása, hanem az uj üzem nagyfoku müszerezettsége és autómatizáltsága is eredményezte.

Az egy tonna kénsav előállitásához szükséges elemi kén mennyisége a régi üzemnél 400 kg, az uj üzemnél 350 kg. Hasonlóképpen kedvezően alakul az egy tonna kénsavra eső energia és vizfelhasználás is. Mig a régi üzemben 70-80 KWÓ villamosenergia és 46-48 m³ viz szükséges, addig a kénalapu kénsavüzemben 38-39KWÓ és 34-35 m³ viz is elegendő.

Az uj üzem termelésére 1916,6 Ft. a beruházás, mig a régi üzem beruházása 2375.- ft. Az uj erőmü nem egészen másfél hónap alatt 1,691.306 kw órát termelt, ami az egész Tiszamenti Vegyimüvek energiaszükségletének kb. 60 %-át fedezte.

Az eredményekből látható, hogy a korszerü eljárások, gazdaságosabb üzemeltetés, kisebb önköltséggel és magasabb termelékenységgel jár, és ez teszi lehetővé, hogy Szolnok az ország kénsavtermelésének 74 %-át adja.

Termelékenységi mutatók:

A 10. sz. táblázat szemlélteti az egy főre eső termelési értéket. A II. sz. táblázat az országos kénsavtermelés, valamint Szolnok kénsavtermelését hasonlitja össze. A gyár és az ország kénsavtermelésének összehasonlitását a 13. sz. ábra szemlélteti, melyből kitünik a Tiszamenti Vegyimüvek jelentőségének növelése.

A vegyipar teljes termelési értékének és létszám szerinti megosztását mutatja be a 14. sz. ábra, ebből leolvasható, hogy Szolnok vegyipara közepes helyet foglal el. Az üzem nemcsak kénsavat állit elő, hanem szuperfoszfátot is.

A [illegible] TERMELÉSE AZ ORSZÁGOS TERMELÉSHEZ VISZONYÍTVA

13.

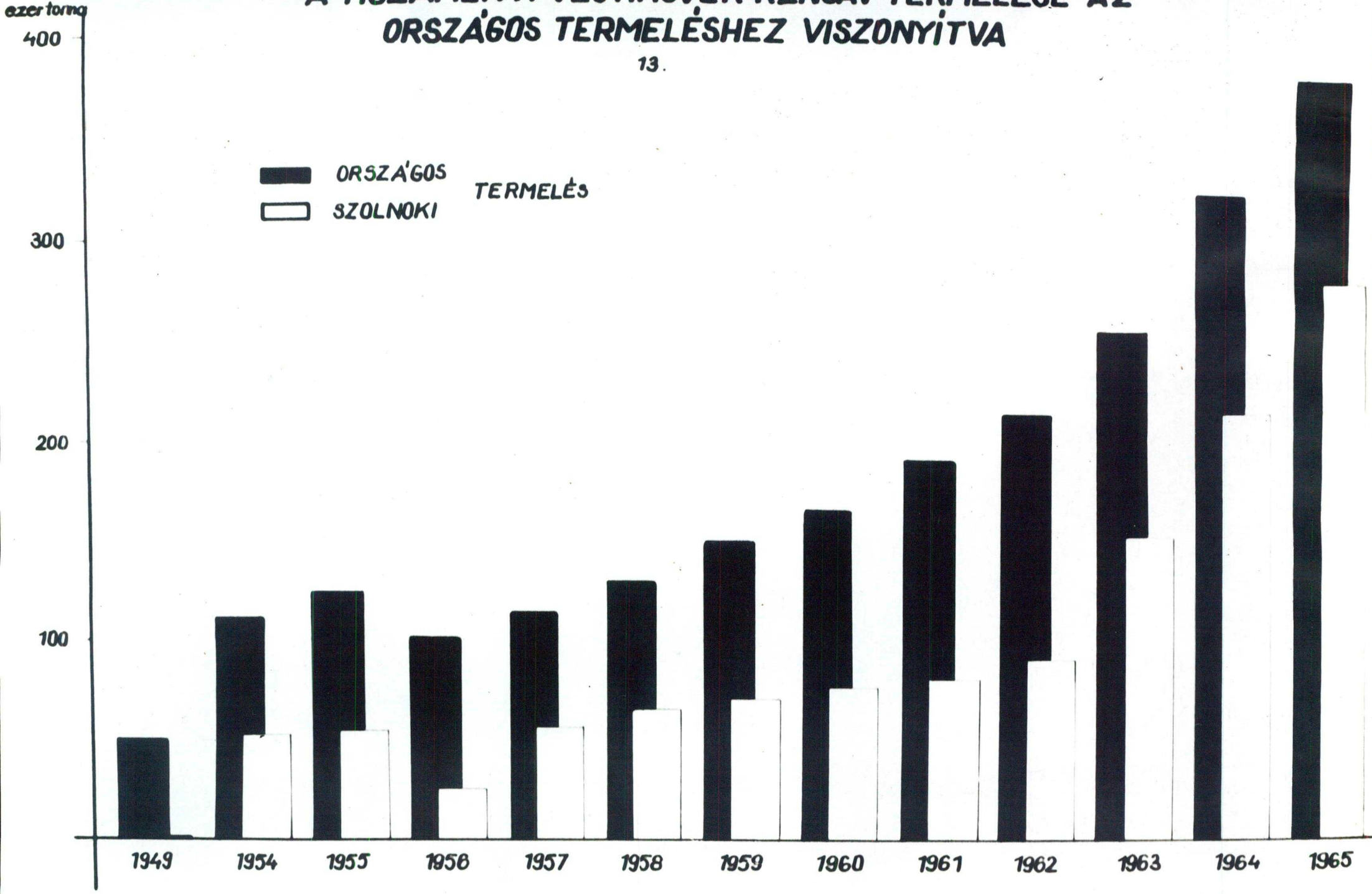

lo. sz. táblázat.

É V	Egy főre eső termelési érték	1 mó. eső loo Ft. m.b-re eső termelési érték Ft.	loo ft. össz.bére eső termelési érték Ft.
1965.	2o4.2o	2.792	2.o92
1966.	4o2.7o	3.4oo	2.152

11.sz. táblázat.

É V	Kénsav	tonna	Szuperfoszfát	tonna
	Ország	Szolnok	Ország	Szolnok
1938.	39.9oo	-	54.8oo	-
1949.	49.ooo		91.ooo	16.5
1954.	111.ooo	51.776	171.ooo	
1955.	124.ooo	53.7oo	162.ooo	
1956.	1o1.ooo	52.o12	152.ooo	
1957.	114.6oo	56.984	164.ooo	
1958.	13o.ooo	65.37o	2o5.ooo	
1959.	148.ooo	7o.o72	231.ooo	
1960.	164.ooo	77.34o	266.ooo	
1961.	189.ooo	8o.363	327.ooo	
1962.	212.ooo	9o.121	424.ooo	
1963.	267.ooo	151.657	513.ooo	198.171
1964.	322.ooo	217.o46	539.ooo	224.985
1965.	378.ooo	28o.ooo	615.ooo	264.715
1966.	393.ooo	293.3oo	711.ooo	454.2oo

Mütrágyagyártás:

"Mindig kőből lett a kenyér. A talaj a kőzetek málása után keletkezik. A kőkemény nyersfoszfátot mütrágyává alakitjuk, hogy majd kenyér legyen belőle."

A beérkezett nyersfoszfát tárolására hat, hatalmas, 26 m. magas betontorony, u.n. siló szolgál. A tároló silókban vonatbuktató, serleges felvonó és szállitószalagos elosztó teszi bennük feleslegessé az emberi kézi munkát. A tornyok aljáról ferde fedett futószalag viszi fel a nyersanyagot a feltáró üzem legfelső emeletére. Ugyanitt van a kénsavtartály is.

A VEGYIPAR FÖLDRAJZI MEGOSZLÁSA TERMELÉSI ÉRTÉK ÉS LÉTSZÁM SZERINT

14.

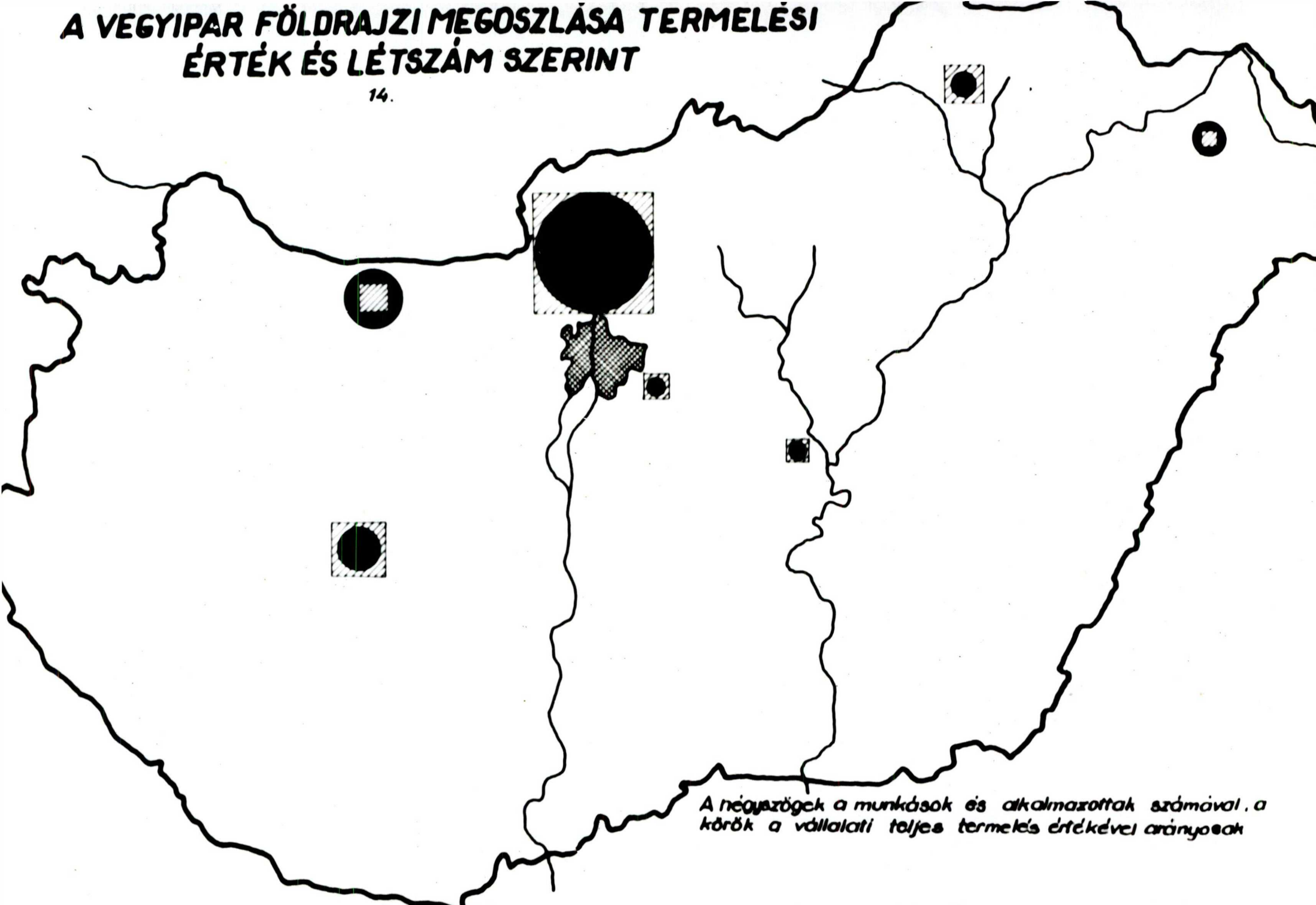

A négyszögek a munkások és alkalmazottak számával, a körök a vállalati teljes termelés értékével arányosak

A két anyag külön-külön csövön, illetve adagolón jut el a pépkeverőbe. A két anyagot a forgó-keverőlapátok erőteljesen összekeverik. Az anyagok adagolása, a tulfolyón való távozása is folyamatos.

A pépkeverőn a nehezen feltárolható kólafoszfát 5 perc alatt halad át. A pépkeverőből kicsurgó anyag tejfelszerü, szürkésfehér, pépes anyag. Innen kerül a feltárókamrába. A feltárókamra 7 méter átmérőjü és mindössze 2.5 méter magas henger, közepén alul lyuk van, a feltárt anyag folyamatosan távozik el az elvezető csövön. A nagyhenger egyik felében egy másik, kisebb henger van elhelyezve. A kisebb henger nem megy tovább, de forog, mégpedig viszonylag gyorsan /Percenként ht tot/. A nagyhenger palástja és alja a belehullott anyaggal együtt lassan fogog, kb. 2.5 óra alatt jár egyszer körbe. A kamra felső nyilásán beömlő pép a lassu körforgás során megkeményedik. Mire az egyhelyben forgó kisebb hengerekhez ér, akkorra már szilárd, morzsalékos anyag, amelyből a forgó kishenger palástjára szerelt kések vékony szeleteket kaparnak le. A lehulló morzsalékos anyagot a kishenger alsó lapátkái belesodorják a középső ürítőbe. A feltárás teljessé tétele az érlelő raktárban történik, amely 150 m. hosszu, hatalmas épület. A vasbeton épület falai üvegből vannak, amelyben 26.000 tonna mütrágya fér el. A tiz tonnás markolódaru rakja 4-5 naponként kicsit odább a mütrágyát a hosszu csarnokban. Ez az átlapátolás megkeveri az anyagot, 24 nap alatt igy vagy ötször megforgatva a raktár végére ér, s ekkor vagonirozható.

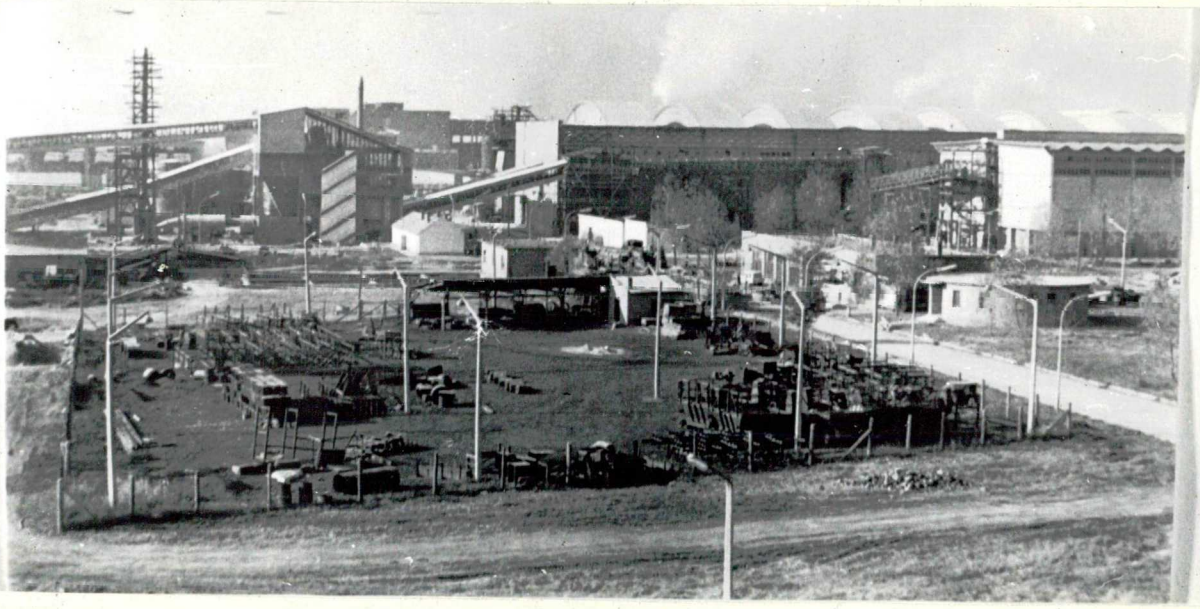

400.00 t/év kapacitásu szuperfoszfát üzem.
Jobbról: készáruraktár Balról: feltáró üzem

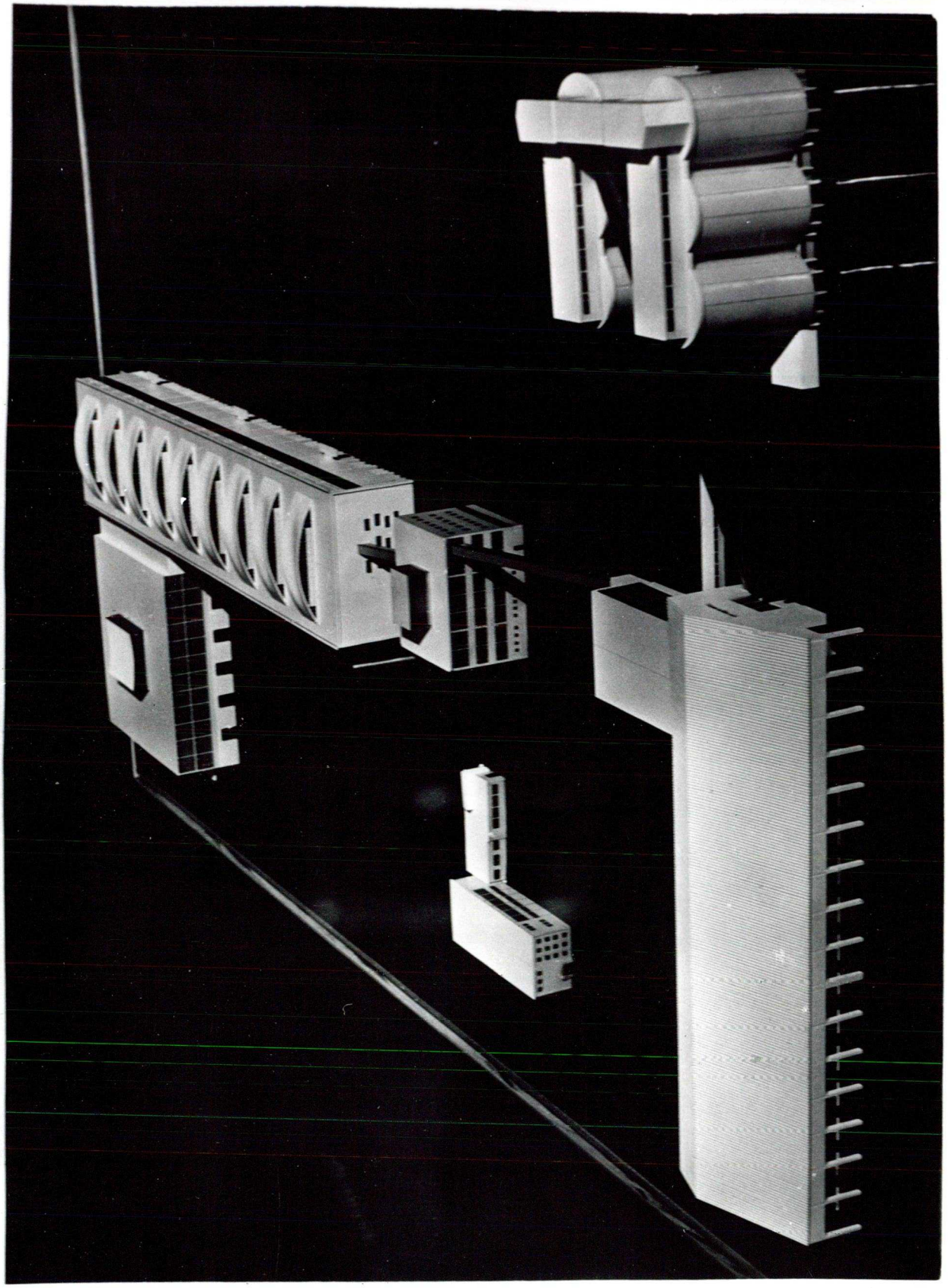

A 2oo ooo t/év kapacitásu szuperfoszfát műtrágyagyár

/makett felvétel/

A termékek kiszállitása:

A termékek előállitása után igen jelentős a felhasználó helyekre való eljuttatása. A kénsav kiszállitása vasuti tartálykocsikon történik. A vasuti tartályok 5o és 2o tonnások, az utóbbiak a Tiszamenti Vegyimüvek tulajdona, a többit a MÁV-tól igényli.

Hazai viszonylatban pedig a következő vállalatokkal van kapcsolata:

Borsodi Vegyi Kombinát
Budapesti Vegyimüvek
Egyesült Vegyimüvek
Lakk- és Festékipari Vállalat
Ipari Robbanóanyag Gyár
Magyar Viscosa
Nitrokémia Ipartelep
Tiszai Vegyi Kombinát
Csepeli Kőolajipari V.
Komáromi Kőolajipari V.
Péti Kőolajipari V.
Mosonmagyaróvári Timföldgyár
Biogál Gyógyszergyár
Chinoin Gyógyszergyár
Ruggyanta Árugyár
Északmagyarországi Vegyimüvek
Dunai Kőolajipari Vállalat
Nyirbogdányi Kőolajipari Vállalat.

A mütrágyázással kapcsolatban a szuperfoszfátok használata hazánk termés eredményeinek javitásában igen fontos. A Tiszamenti Vegyimüvek sima és szemcsés szuperfoszfátja nemcsak a gépesitett kiszórásra alkalmasak, hanem a mezőgazdasági nagyüzemekben szerzett tapasztalatok szerint hatásosabbak is a talajban. Egy mázsa granulált szuperfoszfát használata másfél

mázsa gabonatöbbletet jelent, burgonyából pedig éppen öt mázsa terméstöbbletet eredményez.

A termelt szuperfoszfát mennyisége és a felhasználó területek ábrázolásából megállapitható, hogy az évi 5.ooo tonna szuperfoszfát évente milyen nagy termésnövekedést ad országosan. A raktárból vasuton és közuton történik a szuperfoszfát elszállitása a felhasználó területekre. Nagy, fedett kocsikban ömlesztve és 5o-6o kg-os papirzsákokba rakják. Az egyre növekvő szuperfoszfát termelésünk nemcsak a hazai szükségletet elégiti ki, hanem a fejlett mezőgazdasággal rendelkező szomszédos országok igényeit is.

Mivel a Tiszamenti Vegyimüvek hazánk nagy mezőgazdasági központjában fekszik, igy a közeli termelőszövetkezetek teherautókon szállitják el a kiszórásra kerülő mütrágyát. Az ország mezőgazdasági területei különböző mennyiségü szuperfoszfátot használnak fel. A legtöbb szuperfoszfátot főleg az Alföld megyéi igénylik, a legkevesebbet pedig az iparosodó és távoleső dunántuli megyék kapják.

Munkaerő ellátás:

1952-ben a gyár megindulásakor sok nehézséget jelentett a munkaerő hiány. A környező városokból, falvakból szakképzetlen, ill. egyéb szakképzettségü munkaerővel kellett megkezdeni a termelést. Ezt a tényt mutatja be a 15. szl ábra. A megyén belül történő megoszlást pedig a 12. sz. táblázat szemlélteti.

12. sz. táblázat.

Szolnok város	3o9 fő	Tószeg	32 fő
Tiszavárkony	28 "	Abony	141 "
Rákóczifalva	42 "	Szajol	31 "
Törökszmiklós	28 "	Martfü	38 fő
Nagyrév	5 "	Nagykörü	15 "
Tiszaföldvár	1o "		

A TISZAMENTI VEGYIMŰVEK DOLGOZÓINAK INGÁZÁSA

15.

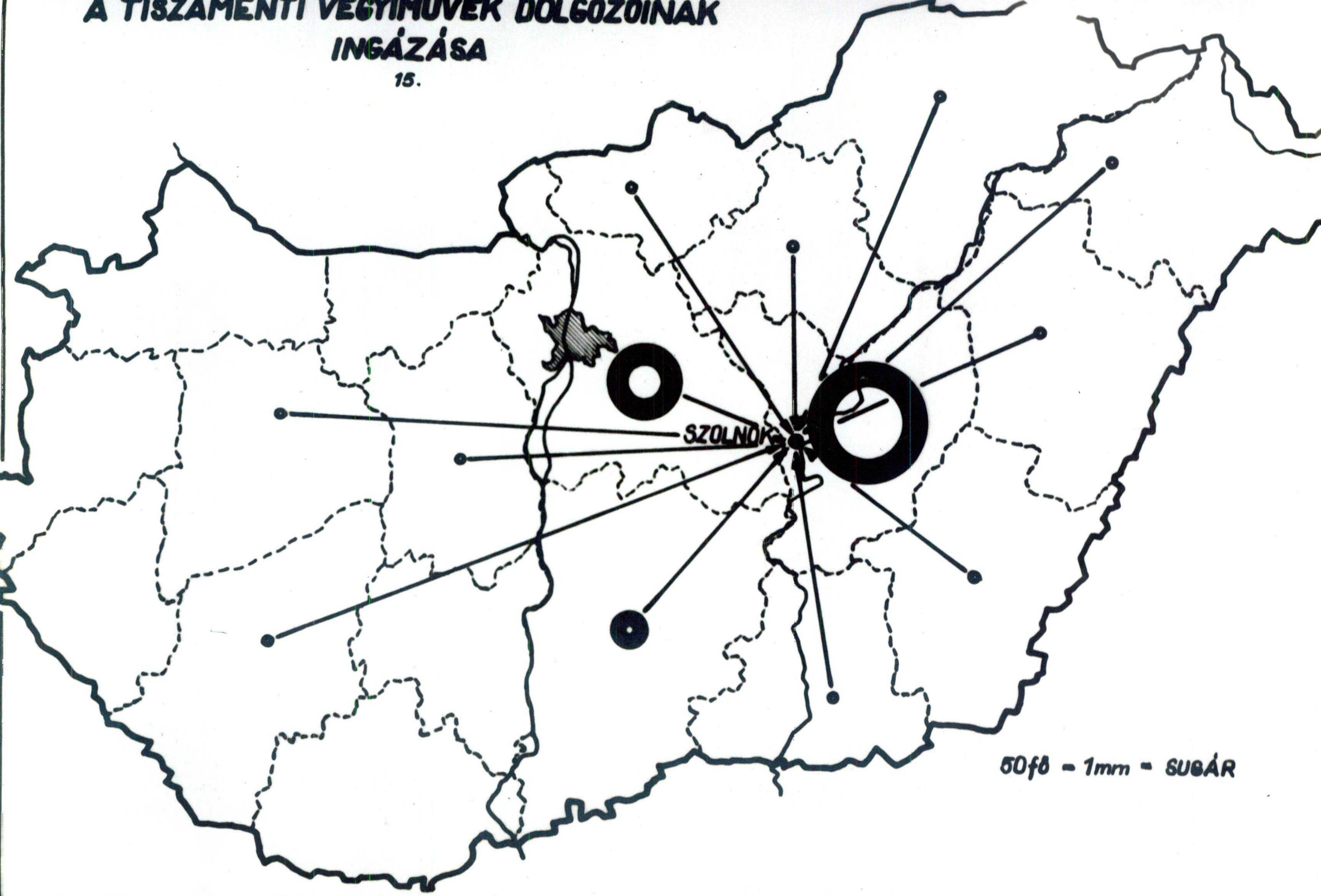

Több hónap átlagos ingázását vettem alapul, a következő hónapok alapján számitottam ki:

szeptember,
március,
augusztus,
december.

Nemek szerinti megoszlás:

Az üzem fizikai dolgozóinak nagyrésze férfi, kevesebb a nők száma:

Férfiak száma: 883 fő
Nők száma: 183 fő

A dolgozók iskolai végzettsége jelenleg:

A dolgozók nagy százalékának általános iskolai végzettsége van. A technikusok száma elég magas.

A dolgozók keresetének alakulása:

A 13. sz. táblázat szemlélteti szakáganként.
A számok rámutatnak arra, hogy a dolgozók keresete fokozatosan emelkedik, legnagyobb emelkedés a müszaki dolgozóknál figyelhető meg, majd a fizikai dolgozók fizetésének emelkedését követhetjük nyomon.

13. sz. táblázat. Ft.

Év:	Fizikai	Müszaki	Adminisztr.	Kisegitő	Egyéb
1960.	1.668.-	2.476.-	1702.-	952.-	1.066.-
1961.	1.692.-	2.388.-	1643.-	1.039.-	1.053.-
1962.	1.702.-	2.379.-	1673.-	1.093	1.130.-
1963.	1.771.-	2.533.-	1664.-	1.110.-	1.138.-
1964.	1.808.-	2.500.-	1709.-	1.150.-	1.247.-
1965.	1.864.-	2.543.-	1714.-	1.180.-	1.262.-
1966.	1.898.-	2.562.-	1723.-	1.196.-	1.271.-

A munkások létszáma és vándorlása:

1965.	belépők:	342 fő
	kilépők:	295 fő

A számok szerinti eloszlás nagyon különböző, mind a belépő, mind a kilépő munkások keretében. A belépő és kilépő munkások nagy százaléka segédmunkás.

Érthető, hogy a felvétel nagyrészét segédmunkások teszik ki. Pillanatnyilag is munkásfelvétel van az üzemben.

A munkások létszámának alakulását láthatjuk a 14.sz. táblázaton.

14. sz. fő

1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
323	333	325	330	335	373	412	613	899	988	1066	1194

Szakmunkások utánpótlása.

A szakmunkások képzése érdekében indult meg a vegyipari tanfolyamok szervezése, amely már 10 éve tart; a különböző szakmák képzése vállalaton belül történik. Az ipari tanulók szakmák szerinti megoszlása: lakatos, villanyszerelő, asztalos, ólmozó, kovács.

A vállalat sok pénzt fordit a szakemberek utánpótlására, ösztöndijasokkal szaporitja szakembereit: a Veszprémi Vegyipari Egyetemről és a Debreceni Vegyipari Technikumból, valamint a vegyipari középkáder ellátását a Szolnokon létesitett vegyipari technikum oldja meg és a gépipari technikum gépész szaka.

A munkások helyzete, politikai élete:

A gyár veszélyes jellegéből adódóan a munkagépeket védőberendezésekkel látják el, az egészségre ártalmas munkaterületen füst- és gázelszivó berendezéseket létesitenek. A munkások egészségére ártalmas munkaterületeken védőöltözetet biztositanak. Régen gumiruhát és gumicsizmát juttattak, ez előnytelen volt, mivel a test szellőzését gátolta.

Ma már müszálból készült, impregnált védőruhát kapnak a dolgozók. Mivel gázos-poros atmoszférában dolgoznak, védőételeket kapnak a munkások. Védőételek: sajt, tej, C-vitamin drazsé. Mindezeken tulmenően a kormány rendelete kiterjedt az egészségre ~~ártalmas~~, ártalmas munkahelyen dolgozók munkaidejének csökkentésére, 21o óra helyett, 16o-17o órát dolgoznak.

Az "Ifjuság a Vegyiparért" mozgalom keretében a Párt és a KISZ védnökséget vállalt a vegyipar fölött, s ezzel elősegitette a beruházások időbeni megvalósitását, a szocialista brigádok versenyformája eltér az eddigitől, mert minőségi munkára tértek át.

Szociális létesitmények:

A Tiszamenti Vegyiművek üzeme mellett a vállalat dolgozói számára lakóépületeket biztosit. A lakások száma: 12 db egy- és háromszobásak, korszerüen felszerelve, családi kényelmet biztositva.

A munkások számára épült az 1. 2. és a 3. sz. munkásszállás, ahol munkaidő után az otthonosság varázsolt, minden igényt kielégitő szálláson tölthetik el szabadidejüket. A szobák a legmodernebb és legkényelmesebb butorokkal vannak ellátva. A müvelődést és a szórakozást elégiti ki a TV. és a rádió, erre hivatott még a telepen levő kulturotthon, a könyvtár és a sportpálya.

A könyvtár szakirodalmi és szépirodalmi könyvekkel látja el olvasóit.

A családosok gyermekeiről munkaidő alatt a telepen levő bölcsődében és óvódában gondoskodnak.

Ezenkivül a lakótelepen füszerüzlet, vendéglő, fodrász, cipész üzlet van, amelyek a dolgozók kényelmének biztositására hivatottak.

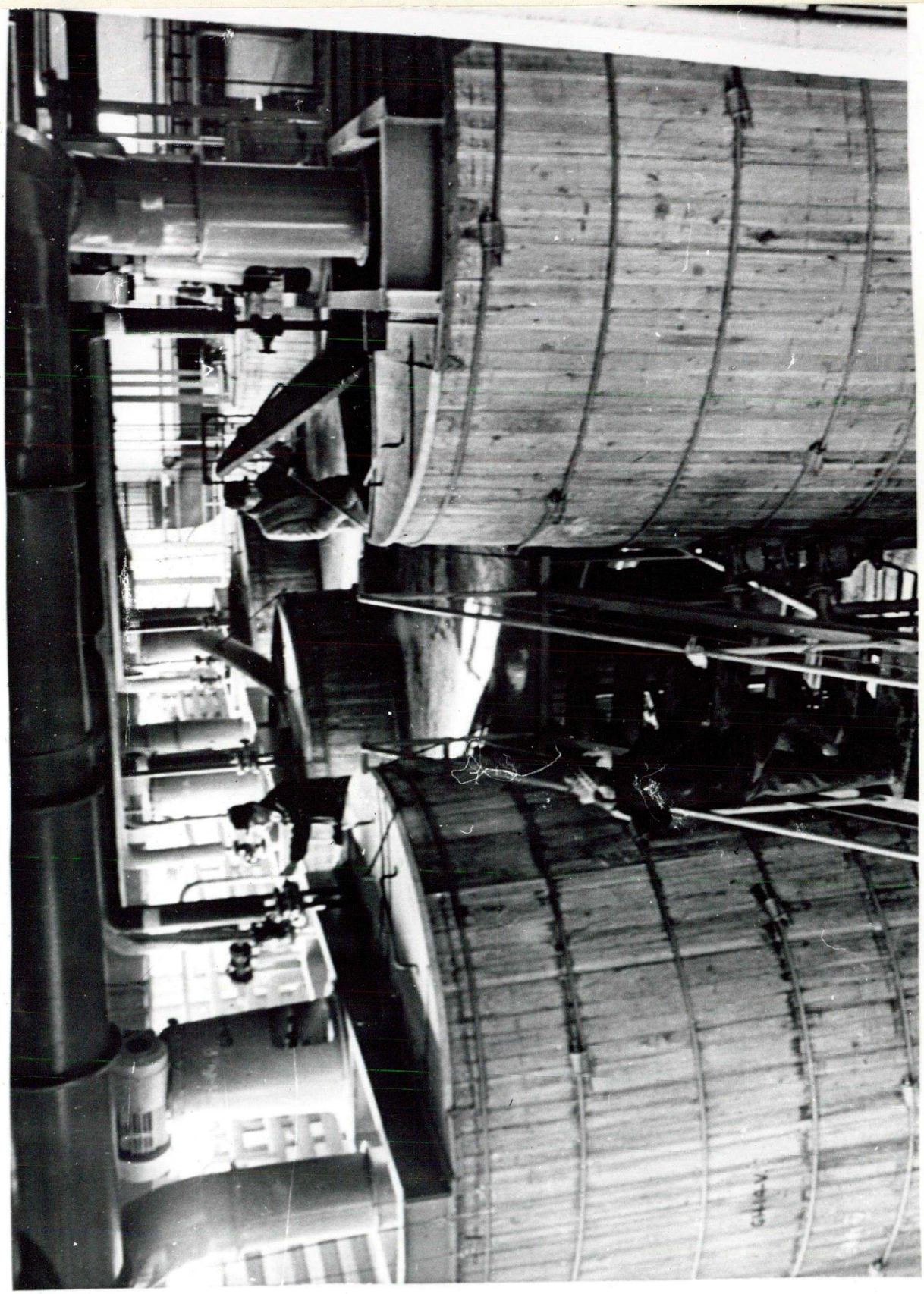

Megkezdte próbaüzemét a felépített porfestékgyár

A vállalat távlati terve:

A vállalat továbbfejlesztési és telepitési adottsága igen kedvezőek. A gyár bővitése ujabb szuperfoszfátüzem létesitésével történik. A 12.ooo tonnás porfestékgyár üzemel, jelenleg 82 féle festéket gyárt. További célkitüzése a vállalatnak a granuláló üzemének bővitése, a mütrágya keverékek szélesitése, zsákolása és egy ujabb kénsavgyár épitésének inditása 1969-ben.

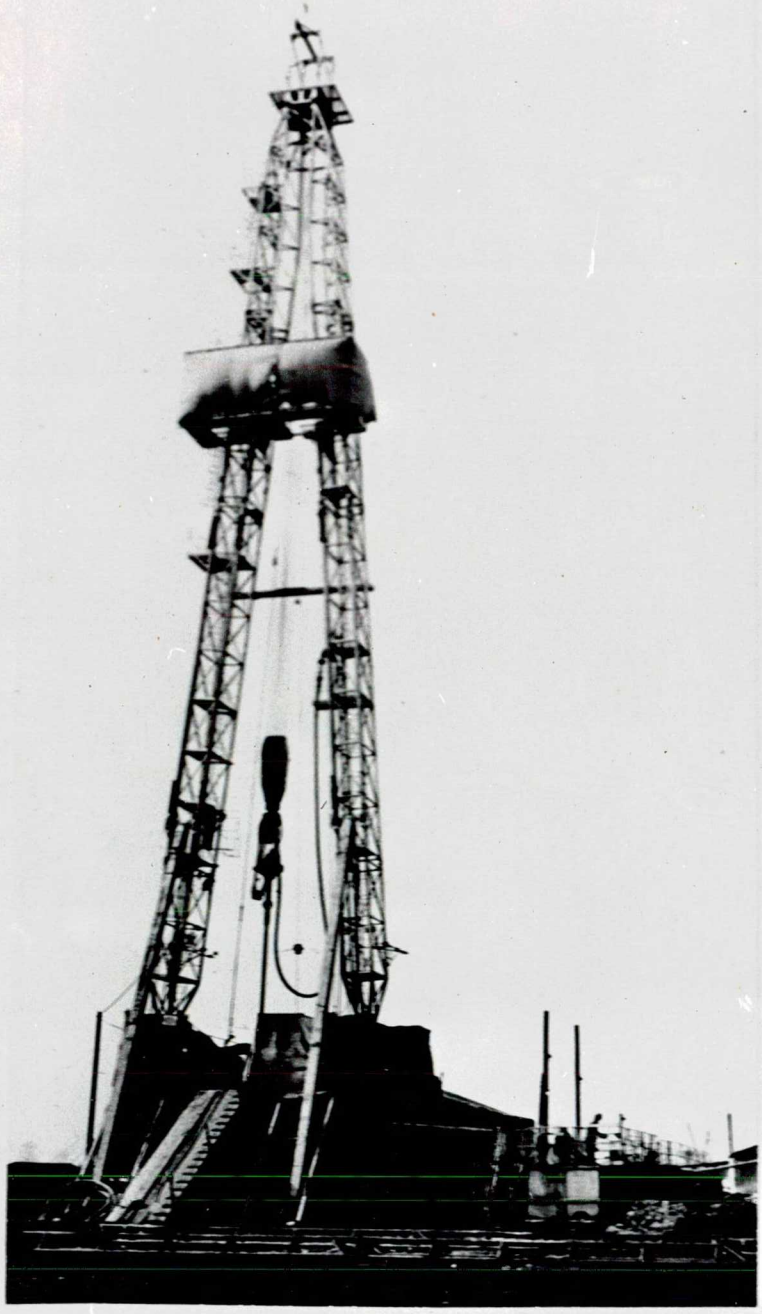

Furótorony

O L A J I P A R

Az olaj társadalmi jelentősége:

Az imperializmus kibontakozásának korában indul meg az olaj nagyarányu kitermelése. A robbanómotorok megjelenése forradalmasitja a szárazföldi, a tengeri közlekedést. Az olaj jelentősége nemcsak a közlekedésben, hanem a mezőgazdaságban is nélkülözhetetlen.

A korszerü hadseregek számára is hatalmas fontosságu. A két világháboru között számos háboru folyt az olaj birtoklásáért. Az Egyesült Államok a kapitalista országok közötti vezető szerepét nagymértékben az olajnak köszönheti. Az olaj jelentőségét napjainkban folyó háboru is tükrözi. Hazánkban a XX. század harmincas éveiben indult meg a kőolajkutatás.

Az Alföld kialakulása:

Az Alföld peremtörésekkel határolt, katlan süllyedék, fiatal üledékekkel feltöltött sikság. Fejlődésének egy régebbi fázisában domborzati képe a jelenleginek éppen forditottja volt. A fejlődés másik fő mozzanata a mai medence kialakulása, amely a miocénban kezdődő és a harmadkor végén egyre nagyobb méretü süllyedéssel jött létre. Szeizmográfiai megfigyelések és mélyfurások tanusága szerint Alföldünk közepén ókori kristályos kőzetekből álló alaphelység, széles háta huzódik ÉK-DNY irányban. Mellette a kétoldalon fut a középkoru mészkő. Ezekre települtek később a harmadkori medencét kitöltő rétegek.

Az alföldi olajkutatás története:

1935-ben indult meg a korszerü, komplex földtani és geofizikai kutatás. Ami kevés kőolajat találtak, az is külföldi cégek birtokában volt. /SHELL, FANFO/. Pedig az országnak nagy szüksége lett volna erre a fontos energia-forrásra, mivel

szénben eléggé szegény ország vagyunk. Ezenkivül egy tonna szénhidrogén /kőolaj, földgáz/ átlagos önköltsége a kutatási költségekkel együtt sem éri el a felhasználás helyén a 600.- forintot. Kalória-értékben pedig 3 tonna jó minőségü szénnel egyenértékü tüzelőanyagot képvisel. A kőolajkutatás, amelynek nyomán Bükkszéken feltártak egy kisebb olajmezőt. Később Zalában kutatnak /Lispe, Lovászi, Hahót környékén/, a Magyar-Amerikai Olaj RT. felügyelete alatt van a mező.

A második világháboru alatt német érdekeltségek kezébe kerültek. 1943-ban több, mint 840.000 tonna olajat hoztak felszinre.

A felszabadulás után, az 1949-1951-es évek a magyar olajbányászat ujjászervezésének évei. A felszabadulás előtti nyolc olaj- és földgáz terület 1964-ig további ötvenkét területtel bővült.

Az Alföldön 1945. előtt a németek már megkezdték az olajkutatást. A felszabadulás után a Szovjet-Magyar Társaság folytatta a munkát MASZOLAJ néven. Az első eredményeket Biharnagybajom környékén érték el. Jelentős még Cserkeszőlő, Kőrösszegapáti, Mezőkeresztes és környéke. Nagyobb jelentőségü kőolajat és földgázt Tótkomlós határában tárták fel.

1952-ben, az ujjászervezés éveiben kezdték meg az Alföld egyéb területeinek kutatását, igy Jászberény, Szolnok, a Nyirség és Budapest, valamint környéke, és a Duna-Tisza közén.

1956. elején a felsőbb szerveknél felmerült egy olyan gondolat is, hogy az alföldi kutatást be kell fejezni. Az 1956-os események után a gondolat nem került kivitelezésre - s ennek következtében igen nagy jelentőségü eredményeket értek el az Alföldön.

A termelés a hazai szükségleteket nem elégiti ki, ezért évente kb. 3 millió tonna kőolajat importálunk. A kőolaj legnagyobb részét a Szovjetunióból kapjuk, a "Barátság" olajvezetéken. A kőolajvezeték hosszusága hazánk területén 123 km. A csővezetékes kőolajszállitás a leggazdaságosabb a többi szállitási mód-

dal szemben. Az olajvezeték gazdaságosságát jelenti az a tény is, hogy lényegében két év alatt teljesen megtérül a kőolajvezeték hazai szakaszának beruházási költsége. A beruházás gyors megtérülése jellemzi az egész iparágat, még az alföldi viszonyok között is.

Az ország kőolaj- és földgáz lelőhelyeit, valamint az olajvezeték és földgázvezeték elhelyezkedését a 16. szl ábra mutatja be.

Az olaj mellett nem kis mennyiségü földgázt is találunk, de önálló gázkutak is ismeretesek. Legjelentősebbek a zalai-mezők, az Alföldön: Hajduszoboszló, Kaba, Pusztaföldvár, Tótkomlós és Battonya központokat lehet felsorolni.

Jelentős a gáz-importunk Romániából, évente 2oo millió m³. A vegyipar nyersanyagát képezi nagy százalékban Borsod megyében, de kohászati célokat is szolgál.

Szolnok város, mint kőolajipari központ feltüntetését a térképen két vállalat jelenléte tette lehetővé: a Nagyalföldi Kőolajtermelő Vállalat és az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt Alföldi Kőolajfurási Üzeme.

Nem kivánom mind a két vállalatot gazdasági földrajzi szempontból feldolgozni, habár a két vállalat kölcsönös, tervszerü egységben dolgozik.

Dolgozatom további részében a Nagyalföldi Kőolajtermelő Vállalat telepitésének termelési tényezőivel, a kitermelt olaj és gáz felhasználásával és a munkáslétszám alakulásával foglalkozom. A feladatot nehezíti, hogy nem kizárólagosan Szolnok és Környékére koncentrálja tevékenységét és gazdasági irányitását a vállalat, hanem az egész Alföldre, viszont a fennálló kérdést csak Szolnok nehézipara szempontjából vizsgálom.

A hároméves tervidőszak alatt Szolnok lett az alföldi kőolaj és gáz központja /kutatási szempontból/ és ide helyezte át székhelyét Mezőkeresztesről a Nagyalföldi Kőolajtermelő Vállalat is. Tehát 196o-ban telepitik a vállalatot városunkba.

KŐOLAJ ÉS FÖLDGÁZ LELŐHELYEINK

18.

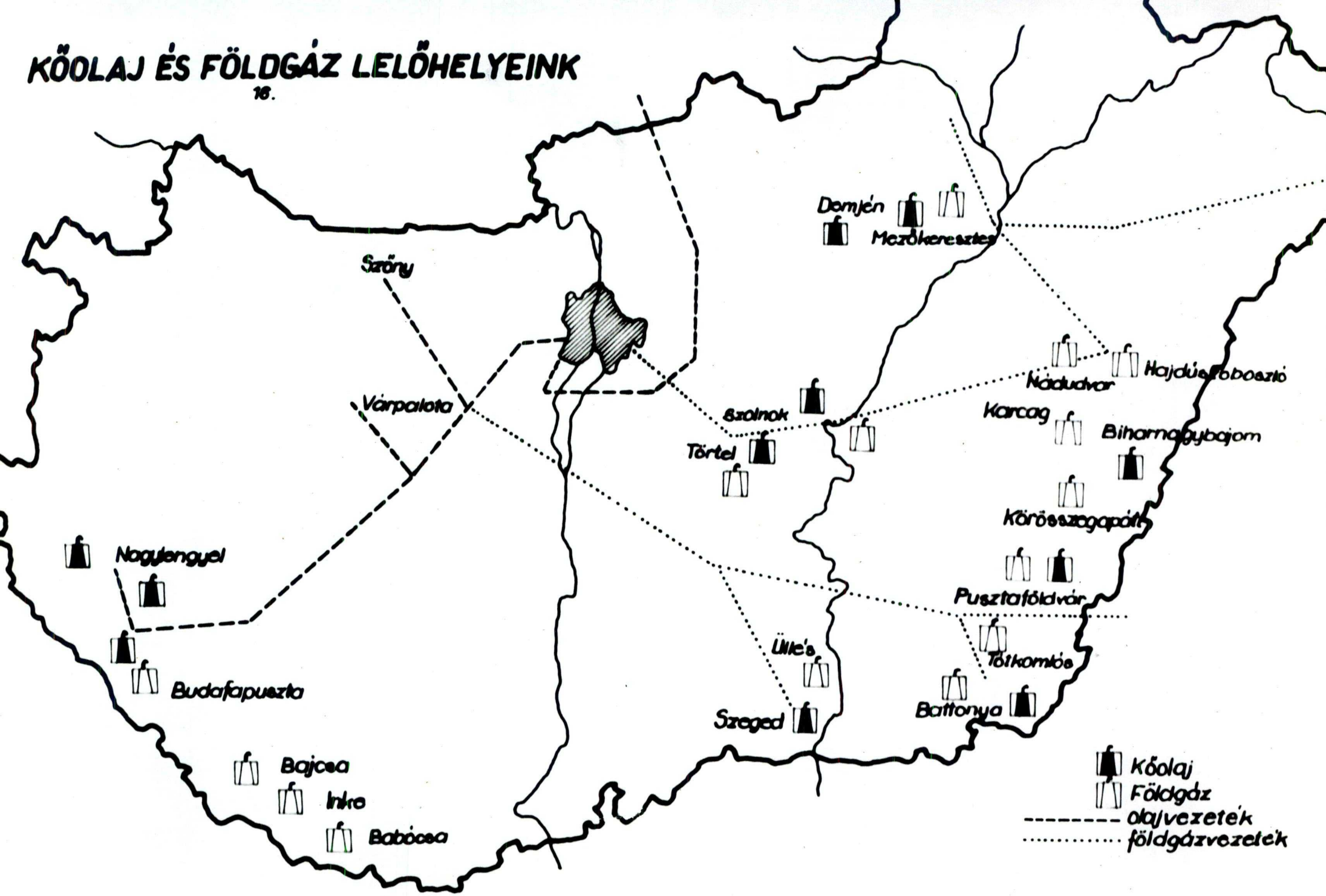

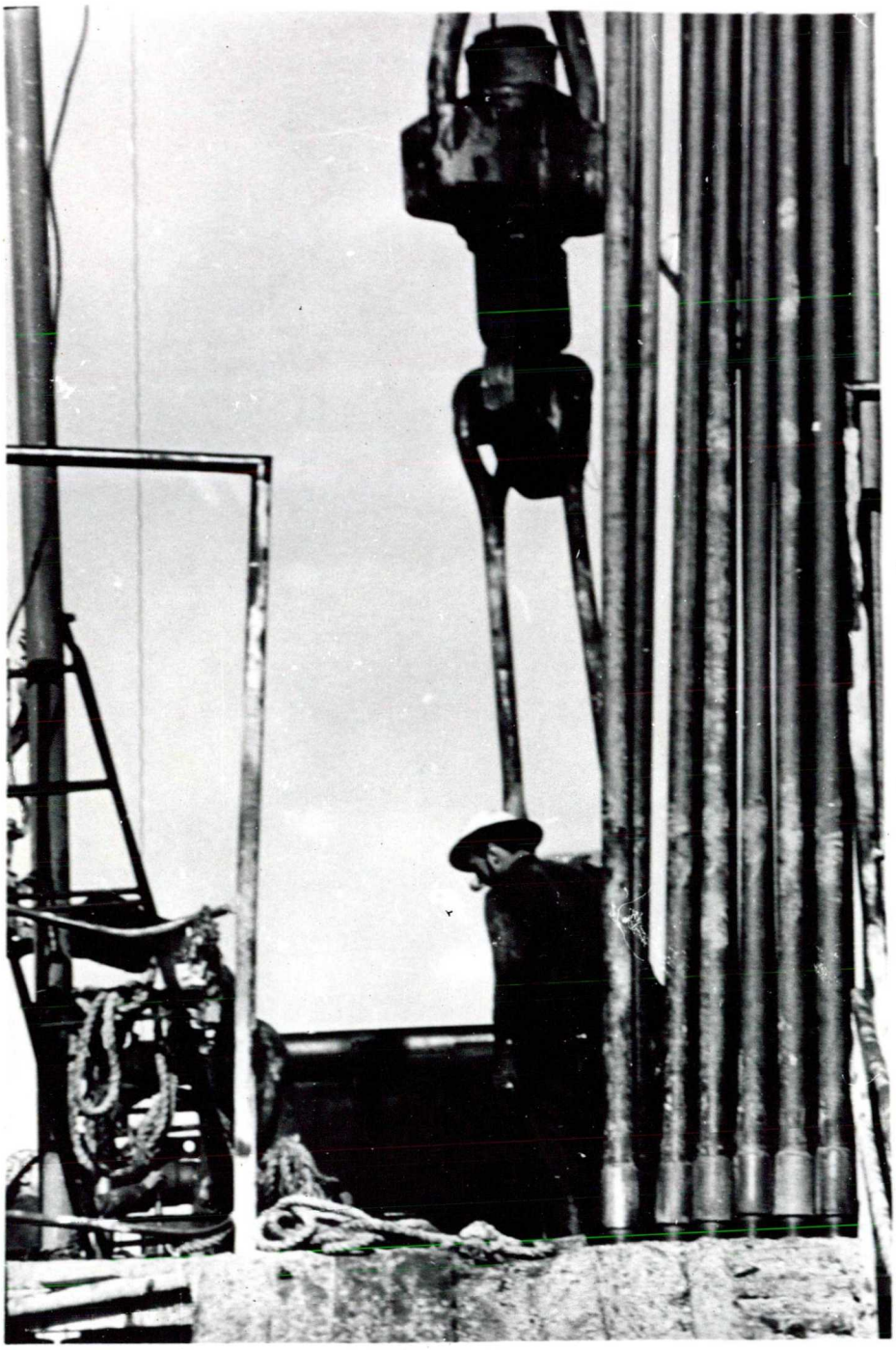

Furótorony részlet

Telepitési tényezők:

A telepitést természeti és gazdasági tényezők indokolják.

Természetföldrajzi tényezők:

A környéken földgáz és kőolajmezők jelenléte feltételezett, de napjainkban e tényező már nemcsak feltétel, hanem valóság.

Városunk központi fekvésü, hiszen az Alföld középpontjában fekszik.

Gazdasági földrajzi tényezők:

A szükséges munkaerő biztositott városunkban.
A felhasználási lehetőség is adott, a gáz- és a kőolaj szempontjából egyaránt.
A telepitési tényezők közül sajnos nem domináló az első, az országos termelésnek mindössze 1.7 %-át, sőt napjainkban 0.2 %-át teszi ki a Szolnok környéki olajtermelés. A város iparán, ill. a megye iparán belül döntő jelentőséggel bir.
A jövőre vonatkozólag is kedvező feltételek az olajipar számára az Alföldön inkább Szeged környékére irányul.

A város nehéziparán belül az átlagosnál gyorsabb ütemü fejlődés jellemzi a Nagyalföldi Kőolajtermelő Vállalatot. A vállalat mindig nyereséggel dolgozik.

A vállalat termelése:

Előljáróban a termelést megelőzően a kut és termelőcső állományt, ill. a szükséges beruházást mutatom be a 15. sz. táblázattal. A táblázatból kitünik, hogy a szolnoki olajmező négy kuttal müködik, a kutak neve: 1, 9, 11, 18. a termelést e kutak különböző időpontban kezdték meg. Az olajkutakon kivül bemutatja a gázkutakat is, főleg Szandaszőllős területére korlátozódik. A gázkutak neve: 2, 5, 6, 9, 12. A táblázatból leolvashatjuk a kutak értékét, ill. a szükséges termelőcső értéket.

15. sz. táblázat. Ft.

Értékcsökkenés kezdete	Kut neve	Kutérték	Termelőcsőérték.
1955. VI. 30.	- 1	3,646.000	
1955. XII. 31.	- 9	3,963.000	
1966. VI.30.	-11	5,043.000	
1957. VI.30.	-18	3,702.000	
Termelőcső össz.			400.146
Összesen :		16,254.000	400.146
1962. XII.31.	- 2	3,083.000	
1962. XII. 31.	- 5	2,654.000	
1964. XII. 31.	- 6	2,827.000	
1964. XII.31.	- 9	2,161.000	
1964. XII.31.	-12	1,972.000	
Termelőcső össz.:			487.887
Összesen:		12,697.000	487.887
Mezők	Kutérték		Termelőérték
Szolnok			1,901790
Szolnok I.	16,254.000		400.146
Szandaszőllős	12,697.000		487.887

Olajtermelés:

A 16. sz. táblázat számaiból kiolvasható az egyes kutak és a szolnoki mező összetermelése. Két részben dolgoztam fel, mégpedig az egyes kutak termelését, majd pedig az össztermelést, évekre lebontva, melyeket a 17. sz. táblázat mutat.
A táblázatokból kitünik, hogy a termelés már 1954. ill. 1956. és 1967-től folyik a területen. A termelés nagyarányu változását követhetjük nyomon, általában csökkenő tendenciát mutat az olaj mennyisége. Az 1967-es adatok nem teljesek, mert az év végén végeztem az adatgyüjtést.

1 6. sz. táblázat.

É V	OLAJTERMELÉS			tonna
	Kut neve:			
	1. sz.	9. sz.	11. sz.	18. sz.
1954.	3.163,52			
1955.	4.780,00			
1956.	2.644,32	3.270.72	1.524.96	
1957.	2.798.88	2.772,96	2.568,00	1.426,56
1958.	2.546,00	1.971,52	2.652,88	2.574,00
1959.	2.331,12	2.044,64	2.458,48	2.513,20
1960.	1.694,64	2.018,40	2.622,24	2.480,64
1961.	1.443,12	2.808,96	2.290,00	1.859,12
1962.	1.264,40	2.844,24	2.737,04	1.877,44
1963.	1.044,24	2.482,48	2.404,96	898,08
1964.	615.84	1.610,40	2.056,56	1.009,44
1965.	398,08	3.104,88	369,2	726,24
1966.	478,00	2.306,94	515,36	632,00
1967.	417,28	1.184,48	810,80	406,96

17. sz. táblázat.

É V	Szolnoki m.össz.t.
1954.	3.164
1955.	4.780
1956.	7.464
1957.	9.646.4
1958.	9.757.6
1959.	9.348
1960.	8.798.4
1961.	8.401.6
1962.	8.723.2
1963.	6.828.8
1964.	5.290.4
1965.	4.584.8
1966.	3.852.0
1967.	2.809.6

Az országos és a szolnoki kőolajtermelést szemlélteti a 18. sz. táblázat. A számok mutatják,hogy az országos termelés állandóan növekedik, míg a szolnoki termelés csökken.

Az országos termelésnek:

1958-ban 1.2 %-át
1965-ben 0.2 %-át adja.

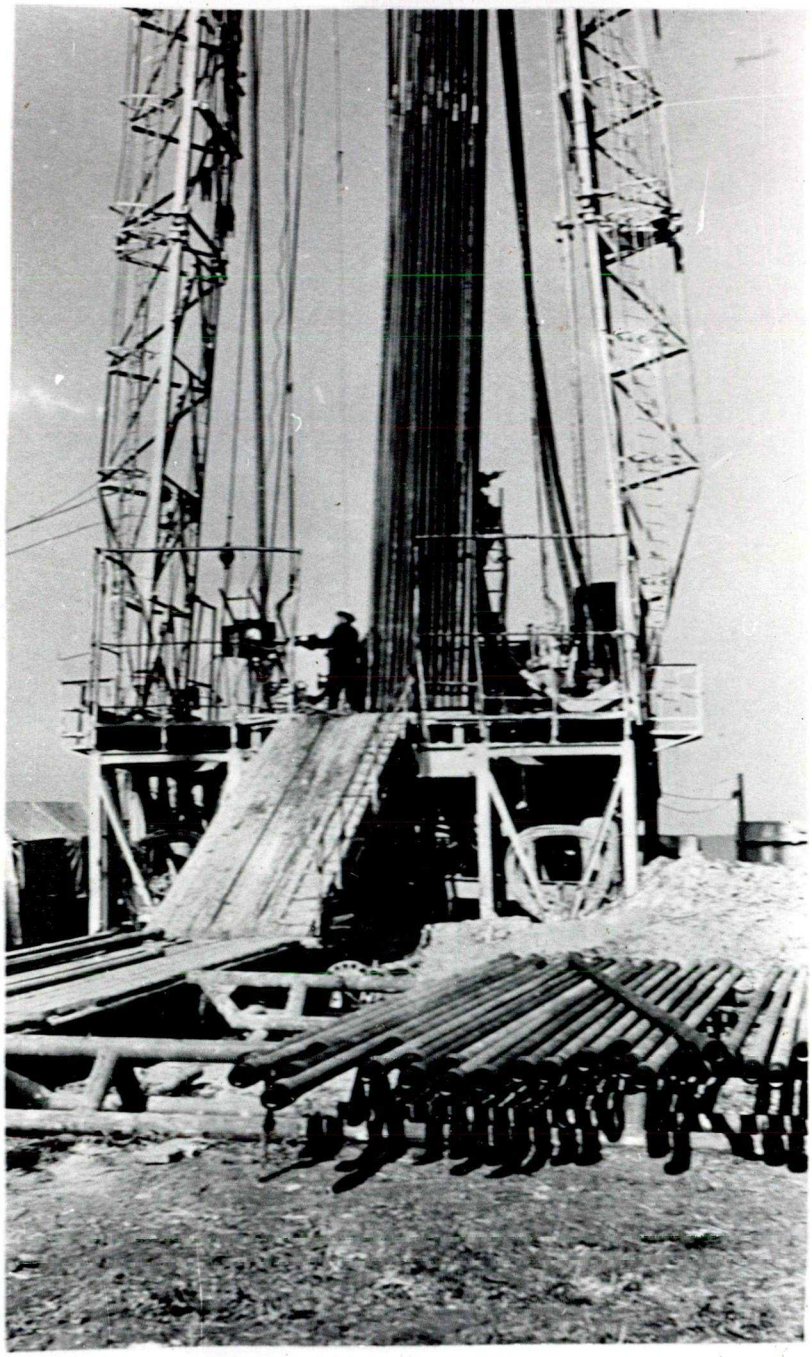

Furótorony részlet

18. sz. táblázat.

É V	O L A J T E R M E L É S	
1ooo t	Országos term.	Szolnoki term.
1937.	2	
1940.	248	
1943.	834	
1945.	653	
1946.	672	
1947.	567	
1948.	48o	
1949.	5o6	
195o.	512	
1951.	499	
1952.	598	
1953.	846	
1954.	1.217	3.1
1955.	1.6o1	4.7
1956.	1.2o2	7.4
1957.	675	9.6
1958.	83o	9.7
1959.	1.o36	9.3
196o.	1.217	8.9
1961.	1.457	8.4
1962.	1.641	8.7
1963.	1.757	6.8
1964.	1.8o1	5.2
1965.	1.8o2	4.5

Gáztermelés:

A Szolnok környéki kutak gázt is szolgáltatnak, mennyiségét a 19. sz. táblázat szemlélteti. A gázmennyiség, összehasonlítva az olajmennyiséggel, jóval nagyobb.

19. sz.

É V	GÁZTERMELÉS m³			
	1. sz.	9. sz.	11. sz.	18. sz.
1954.	221.000			
1955.	334.500			
1956.	168.540	163.930	108.730	
1957.	227.210	197.110	216.090	101.190
1958.	206.820	182.290	224.440	188.310
1959.	217.620	206.630	281.830	191.090
1960.	153.920	150.580	271.100	172.590
1961.	165.300	148.710	167.150	177.840
1962.	185.620	192.600	717.900	173.025
1963.	203.640	188.700	288.870	140.160
1964.	137.850	136.700	133.550	114.600
1965.	126.210	151.540	27.100	99.430
1966.	71.540	41.480	26.670	40.740
1967.	38.900	25.330	72.290	20.020

A szandaszőllősi kutak termelését, valamint a mező összetermelését a 20. sz. táblázat mutatja be.

20. sz. 1000 m³

É V	SZANDASZŐLLŐSI GÁZTERMELÉS						
	KUT neve						
	2.sz.	4.sz.	5. sz.	6. sz.	8. sz.	9. sz.	12. sz.
1962.	83.6		47.2				
1963.	357.5		1426.1				
1964.	184.1		3269.3	3212.3			2392.1
1965.	1190.3		10019.5	12527.7			19979.4
1966.	384.9	64.7	388.0	2684.8	4.8	2606.2	2626.6
1967.	632.8	1186.7		1321.6	51.8	1773.0	1362.7

A MEZŐ ÖSSZTERMELÉSE 1000 m³

1962.	1963.	1964.	1965.	1966.	1967.
130	1778	11662	45.591	6199	4457

A szandaszőllősi gázkutak elhelyezkedését a 17-es ábra szemlélteti.

A termelt olaj és gáz felhasználása:

Olaj:

A kitermelt olajat kezelni kell. Egy m³ olajban 1-2 %-os lehet a viztartalom, ezt a felesleges vizet kell eltávolitani. A munkálatokkal a vállalat foglalkozik. A viz kitermelése szükségszerü, mert a viz energiája szoritja ki az olajat. A viz mint szabad és kötött viz van jelen. A szabadvizet ülepitéssel, fajsulykülönbség hatására távolitják el, a kötöttvizet hő és vegyszeres kezeléssel. A felhasznált vegyszerek: geol, merzokát - ezek hazai készitmények. Ehhez az eljáráshoz vegyszereket különböző külföldi országokból: Hollandiából, az NSZK-ból és Jugoszláviából kapjuk. A vegyszerek feladata: a viz és az olaj felületi feszültségét közelebb hozza egymáshoz és ennek következtében megbomlik az emulzió és szabad vizzé válik. A vegyszeres kezelést 50-70 C°-n végzik. Az igy előkészitett, gyakorlatilag viztelen olajat tartálykocsikban szállitják a finomitókba. A szolnoki nagyrészét a Nyirbogdány-i olajfinomitóba és csak kis mennyiségben szállitanak a szőnyi finomitóba. A finomitás után az olaj további sorsával a finomitók foglalkoznak.

SZANDASZŐLŐSI GÁZMEZŐ

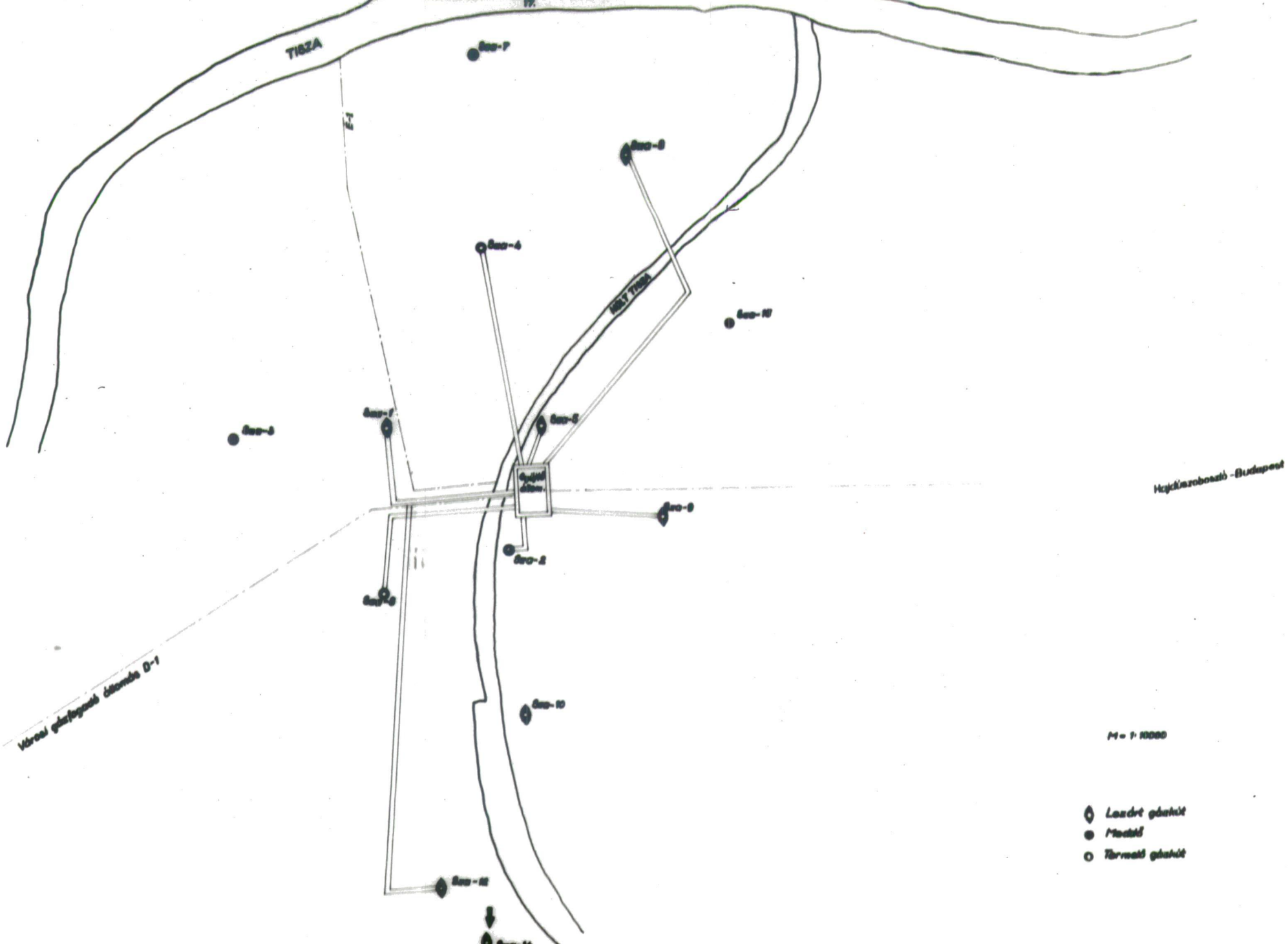

Az olaj tulajdonságai:

Nyersolaj fajsulya:	0.866		
Dermedés pontja:	+ 34 C°, + 36 C°		
Összetétele:	benzin	8	suly %
	petróleum	11	" %
Könnyü alkotó	gázolaj	12	" %
	higkenőolaj	5	" %
Nehéz alkotó	fűtőolaj	64	" %
	pakura.		

A szolnoki olaj inkább nehéz alkotókban gazdag, viszont a gazdaságosság szempontjából a könnyü alkotók jelenléte a fontosabb.

Az olaj ára a fajsulytól függ. Pl.

fajsuly	0.865	ára:	906.- ft.
fajsuly	0.866	ára:	904.- "

Ezt az összeget a finomító fizeti a vállalatnak, a vállalat ebből rendezi az adót és a szállitás díját, Szolnok-Nyirbogdány közötti szállitás vasuton, tonnánként 106.- forintba kerül.

A finomitott olaj egy része visszakerül Szolnokra, pl. a Cukorgyár fűtőolajként használja fel.

Gáz:

Tulajdonságai:

A Szandaszőllősről kiinduló csővezetéken kitermelt gáz fő alkotója, a metán, közel 80 %-a, kis mennyiségü után és propán tartalommal rendelkezik. Gazolina, bután és pentán is megtalálható összetételében. A szénhidrogéneken kivül 0.1 térfoga %-ban széndioxidot is tartalmaz.

Jellemző adatai:

relativ fajsuly	:	0.647
abszolut "	:	0.837 g/l
fűtőértéke	:	7000 Kcal/Nm³

Ez a fűtőérték jónak mondható. A szén fűtőértéke alacsonyabb. A gáz kitermelése szabályozható az igényeknek megfelelően. Ennek következtében a nyári időszakban a termelés csökken, mert a szandaszőllősi és a szolnoki telepek a város háztartási gázigényét elégitik ki. A kitermelés nyomáskülönbségen alapul, a szabályozásnál fuvókát használnak.

A háztartás számára a gáz csővezetéken, valamint palackozott formában jut el. A vezetékekben metán, etán kerül, mig palackozásra propán és bután gáz.

A háztartás szükségletein kivül az ipari üzemek szükségleteit is fedezi a helyi telep. Az ipari üzemeknél a gáz felhasználása gazdaságos, hiszen nincs salakanyag, higénikus és a szállitási költség is minimális.

A város üzemeinek gázfelhasználása:

	1966	1980.
Mezőgazdasági Gépjavitó	22 m³/ó	400 m³/ó
Cukorgyár	800 "	5.220 "
Járműjavitó Üzemi V.	-	5.500 "
Tiszamenti Vegyimüvek	1.100 "	2.670 "
Ganz Vill. Müvek	415 "	1.600 "

1970-re Szolnok város gázigénye:

lakósság	:	8.000 m³/ó
ipar	:	12.000 m³/ó

A Hajduszoboszló-Budapest vezetékbe bekapcsolt a szolnoki vezeték is, ha szükséges gázt is szállitunk Budapestre.

A vállalat termelési értéke:

A vállalat jelentőségét kívánom aláhuzni azzal, hogy a három ágazatot /gép-, vegy-, olajipar/ összehasonlitom. Ez is bizonyitja a kőolajipar fölényét.

Termelési érték alakulása:

Megnevezés	1964.	1965.	1000 Ft
Nagyalföldi K.V.	515.943	791.971	
Járműjavitó Ü.V.	246.501	241.771	
Tiszamenti Vegyiművek	449.513	564.479	

A termelési érték növekedését figyelhetjük meg.

A munkaerő gazdálkodás:

A munkáslétszám alakulását a 21. sz. táblázat mutatja be. Állandó növekedés tapasztalható.
A foglalkoztatottak nagy száma fizikai dolgozó. Nehéz fizikai munkáról van szó, igy a dolgozók nagy százaléka férfi. Az egyetemet végzett dolgozók száma aránylag magas, amelyet a munka jellege követel meg.

A munkások keresetének alakulását a 22. sz. táblázat szemlélteti. Hasonlóképpen növekedést tapasztalunk, mint a többi iparágban.

21. sz.

É V	Munkások	Munkások és alkalmazottak
	átlagos állományi létszám	fő
1957.	185	233
1958.	203	251
1959.	257	311
1960.	338	399
1961.	414	494
1962.	549	664
1964.	971	1.246
1965.	1.170	1.246
1966.	1.469	1.800

22. sz. táblázat.

É V	Havi kereset Ft.
1957.	1.543.-
1958.	1.534.-
1959.	1.522.-
1960.	1.572.-
1961.	1.558.-
1962.	1.592.-
1964.	1.668.-
1965.	1.685.-
1966.	1.744.-

AZ UJ GAZDASÁGI MECHANIZMUS HATÁSA:

1966. májusában -mintegy kétéves előkészitő munka után- a párt Központi Bizottsága határozatot hozott a gazdasági mechanizmus, ezenbelül a gazdaságirányitás rendszerének reformjáról. Ezt a döntést megerősitette az MSZMP. IX. Kongresszusa. A reform fő célja, hogy erősitse szocialista rendszerünket, segitse a szocialista társadalom teljes felépitését, fejlessze a szocialista tulajdonviszonyokat és a termelőerőket, növelje a szocialista vállalatok önállóságát, javitsa tevékenységüket, kibontakoztassa a szocialista tervgazdálkodás előnyeit, hatékonyabban érvényesüljön a szocialista bérezés elve, fokozottabban ösztönözze a vállalati kollektivákat, az alkalmazottakat és minden dolgozót a szorgos, jó minőségü munkára. Továbbá lehetővé tegye gazdaságpolitikánk következetesebb megvalósitását.

Az állami szervek a párt Központi Bizottságának határozata értelmében elkészitették az uj gazdasági mechanizmus müködését szabályozó terveket. A gazdasági mechanizmus megváltoztatja a gazdaságirányitás egész rendszerét.

A reform kihat: iparra, közlekedésre, kereskedelemre, a mezőgazdaságra, a tanácsi szervek gazdálkodására, munkájára. A munkamódszerek korszerüsitése sem hanyagolható el. Az ujratermelés valamennyi fázisára: a beszerzésre, a termelésre, az értékesitésre, a beruházások fejlesztésére és a külkereskedelemre is hatással van a mechanizmus.

Az első feladat volt, az uj gazdasági mechanizmus müködésének általános szabályait kormányhatározatokba kellett foglalni, e kormányhatározatok 1968. január 1-től érvényesek.

A továbbiakban nagyon röviden néhány területet szeretnék kiemelni, ahol a változás szembetünő. A gazdasági reform hatása más és más az egyes üzemeknél.

A MÁV. Járműjavitó Üzemben a munkaidő-csökkenés és a bérezés területén van óriási változás. A munkaidőre vonatkozóan a következők mondhatók el: minden állományi csoportra, egyszerre

vezetik be a munkaidő csökkentését.
Az egészségre ártalmas munkaterületeken, ahol ezideig 42, ill. 36 óra volt a heti munkaidő, továbbra is marad. Kéthetenként szabad szombatot biztosit, a szabadnap ütemezési jogát az üzem fenntartja magának. A szabadnapok a jövőben a következők:

julius: 13. és 27.
augusztus 10 és 24.
szeptember 7. és 21.

A karbantartó csoportok egy része -ellentétben a páratlan héten részesülnek szabad szombatban, hogy a páros hetekben, az üzemszünet alatt elvégezhessék a nagyobb karbantartási munkálatokat.

Áru rakodási és fogadási feladatok szabad szombati napokon is jelentkezik, ezért egyes dolgozók berendelése indokolt, akik a páratlan héten vehetik majd ki a szabadnapjukat. A szabadnapot előrehozni semmilyen indokkal nem szabad.

A röviditett munkaidőre vonatkozó üzemi munkarend vázolása:

36 órás munkaidő		I. hét páratlan						II.hét páros					
	nap	H	K	SZ	CS	P	SZ	H	K	SZ	CS	P	SZ
	óra	6.5	6.5	6.5	6.5	6.5	6.5	7	6.5	6.5	6.5	6.5	-
ebédidő		30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'
napi össz.idő		7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7 -

A munkakezdés és befejezés ideje:

Páratlan héten: 7 - 14 óráig összes óra: 39 óra
Páros " : hétfőn: 7 - 14 ó.30 percig, a többi napokon 7 - 14 óráig.
Összes óra: 33

42 órás heti munkaidő beosztás	I. hét páratlan						II. hét páros					
	H	K	SZ	CS	P	SZ	H	K	SZ	CS	P	SZ
	8	8	8	8	8	3	8	8	8	8	8	-
ebédidő	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	30'	-
napi össz. idő	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	4.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	-

A munkakezdés és befejezés ideje:

Minden nap: 7 - 15.30 ó, kivéve a páratlan hét szombatját, amely 7 - 11 óráig tart.

Páratlan héten összes órák száma: 44
Páros " " " " : 40

44 órás munkaidő térítésben részesülő dolg.	I.hét páratlan						II.hét páros					
	H	K	SZ	CS	P	SZ	H	K	SZ	CS	P	SZ
	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	-
ebédidő	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	-
napi összes idő	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	-

A munkakezdés és befejezés ideje:

Minden nap: 7 - 15.30 óráig
A páratlan héten az összes órák száma: 48
A páros " " " " " : 40

44 órás munkaidő, térítésben nem részesülő dolgozók	I. hét páratlan						II. hét páros					
	H	K	SZ	CS	P	SZ	H	K	SZ	CS	P	S
	8.25	8.25	8.25	8.25	8.25	5.5	8.25	8.25	8.25	8.25	8.25	-

Az ebédidő a napi munkaórában szerepel.

A munkakezdés és befejezés ideje:

Páratlan héten: 7 ó 15 perctől 15.30 óráig
Szombaton : 7 ó 15 " 12.15 "
Páros héten : 7 ó 15 " 15.30 "

A szabad szombatok bevezetése az üzem étkeztetési rendjének megváltozását is maga után vonta. Az I. héten 6 napos, a II. héten 5 napos.

A 44 órára történő átállásnál 4 órára eső heti bérkiesés mutatkozik minden órabéres dolgozónál. A dolgozókat viszont nem érheti bérveszteség. A dolgozóknak állandó bére lesz, a mindenkori órabér és a kiegészitő órabér. A kiegészitő órabér az 1968. január 1-én érvényben volt órabér 9.1 %-a.

A kiegészitő órabér teljes egészében akkor lesz fizetendő dolgozókként, ha az egyes osztályok, illetve az üzem éves darabszámos tervét és az egy főre eső össz.utalványozott óra tervét év elejétől havonta loo %-ban teljesiti.

Ha a két mutató közül csak az egyik nyer teljesitést, tehát a darabszám loo %-os, az egy főre eső össz. utalványozott óra loo % alatt marad, pl. 97 %-os, az órabér 97 %-a fizethető. Ha az egy főre eső össz. utalványozott óra nyer teljesitést és a darabszámos terv nem, ugy a darabszámos tervlemaradás %-ának függvényében nyer engedélyezést a kiegészitő bér kifizetése. Ha mindkét mutató teljesitése loo % alatt lesz, akkor 92 %-ig a két százalék szorzata adja a kiegészitő órabér kifizethető értékét.

A teljesitménybéres dolgozók többteljesitési jutaléka lo5 %-ig egyenes arányban történik, e felett 0.5 %-os degressziót alkalmazunk, tehát minden további 1 %-os teljesitmény növekedés 0.5 %-os bértöbblettel jár.

A 42 órás munkarendszerben foglalkoztatott dolgozóknál páratlan heti szombati 4 óra veszteség idejét az elszámolási időszak átlagbérével kiegészitő fizetésként kell elszámolni.

Számitási példák:

Időbéres dolgozó segédmunkás

I. 1-én órabére 6.5o Ft

II. 1-én " 6.5o Ft VII.havi telj.munkaórája: 184

Törzskereset alakul:

állandó órabér: 6.5o Ft.
kiegészitő " 0.59 "
VII.hó elsz. 7.o9 Ft. 184 x 7.o9 = 1.3o5.- ft.

48 órás munkarendben keresete 200 x 6.5 = 1.300.- ft.

különbözet : + 5.- ft.

Teljesitmény bére-s dolgozó: lakatos.

I. 1-én órabére 10.50 Ft.
II.1-én " 10.80 "
VII. havi teljes óra: 184
VII. elért telj. : 104 %

Darabszám telj: 100 % 1 főre eső utalv.óra 100 %

Törzskereset alakul:
állandó órabér: 10.80 ft.
kiegészitő " : 0.96 "
11.76 x 104 = 12.23 184 x 12.23 = 2.250.- Ft

Természetesen az üzem területén számos más változást is hozott az uj gazdasági mechanizmus, ennek feldolgozása viszont csak akkor jelentős, ha már a változások hozta eredmények mérhetők is.

A reform hatása érezhető a Tiszamenti Vegyimüveknél is. Különböző termékeket gyárt az üzem. A kénsav fix áras, ami azt jelenti, hogy a gyár központilag meghatározott áron adhatja el, viszont vannak szabadáras termékei is, pl. a porfesétkek, amelyek árát a kereslet határozza meg. Termékeit az üzem a piacon szabadon adhatja el. Negyedéves szerződéseket köt a vevővel, régen az Országos Tervhivatal utalta ki a kénsavat. A szállitás költségét is a vevő viseli, mig a mechanizmus előtt az eladó.

A szuperfoszfát ármegoszlása: eladási ár
egységes árkiegészités

e kettő együttesen adta a vállalat jövedelmét. Az egységes árkiegészitést az államkincstár adta, tehát a vevő, jelen esetekben a tsz-ek rejtett támogatást kaptak. 1968. január 1-től a megrendelő annyit fizet a szuperfoszfátért, amennyi a gyár eladási ára, ez a termék is fix áras.

A szükséges alapanyagok beszerzéséről a gyárnak kell gondoskodnia, viszont önálló export és import joggal nem rendelkezik. E

feladatot a Chemolimpex végzi. A gyár bizományi szerződést köt e külkereskedelmi vállalattal, amely egy év időtartamu. Tehát a gyár nincs közvetlen kapcsolatban a piaccal. A forgalom bizonyos százaléka a kereskedelmi vállalaté.

A beruházások terén is nagy változások vannak. Eddig az állam adta az összeget, ma saját forrásból kell beruházni. Természetesen ez csak a nyereségből fedezhető. A nyereségből képzett összeg egy részét az államnak kell befizetni, központi költségek fedezésére. A nyereség további felosztása:

fejlesztési alap	Fa
bérezési alap	Ba
tartalék alap	Ta

A vállalat különböző időtartamra szóló hiteleket vehet fel a banknál. Rövid, hosszu lejáratu hitelek biztositása. Bizonyos feltételek itt is jelentkeznek, pl.ha a vállalat uj beruházása egybeesik az országos, központi tervekkel, akkor 5 %-os kamatra, ha viszont nem esik egybe, akkor 18 %-os kamatra kaphat pénzt. Jelenleg nagy beruházással egy uj kénsavgyár részleg épül, amely a tervek szerint 1971-ben kezdi meg a termelést.

A gazdasági mechanizmus hatásáról, átalakitó szerepéről még konkrét állásfoglalás nem alakitható ki, ez a jövő feladata. A szakemberek is óvatosan nyilatkoznak e kérdést illetően.

A VÁROS IPARTELEPITÉSI TÁVLATAI

A harmadik ötéves népgazdasági tervben Szolnok városba előirányzott ipari beruházások jelen időpontban három részre bonthatók:

1./ a már megvalósult és üzemelő beruházások,
2./ megvalósulás alatt lévő beruházások,
3./ a tervben szereplő olyan beruházás, amely kivitelezésére még nem került sor.

Az előirányzott beruházás

Megnevezése 1965-1970.	munkaerőigény fő
1. TVM. Porfesték üzem	180
Ganz Vill. Üzem	333
2. Szolgáltató ház	60
Tisza Butoripari Vall.fejlesztése	120
Papirgyár fejlesztése	184
Autószerviz Állomás	190
Betonelemgyár	915
Autódaru Jav.Ép.	400
MÁV. pu. rekonstrukció	770
TVM. Mosószerüzem	235
3. Ganz Hajó Portál darugyár	100
MÁV. Járműjavitó Vall. 10 KW-os állomás	10

A harmadik ötéves tervben nem szereplő, de terület felhasználási engedéllyel már rendelkező /tervprogrammszinten álló/ egyéb, 1970-ig tervezett beruházás:

Azbeszt Cementgyár	976 fő
Papirgyár /zagytér létesitése	
Mezőgazdasági Gépjav.Vall. /műhely ép.bővitése/	
TVM. olajadalék üzem	160 fő

A hosszu távlatu iparfejlesztési tervek jelenleg még nem ismeretesek.

Ha valamennyi felsorolt iparfejlesztési terv megvalósul, akkor az iparban a foglalkoztatottak száma 1970-ben a jelenlegi 13.296 fővel szemben 17.353 fő lesz.

Távlati iparfejlesztési javaslatok és elképzelések:

Alföldi területről lévén szó, feldolgozható nyersanyag nincs, a város centrális közlekedési helyzete, a Tisza, mint viznyerésilehetőség és viziut, a területen áthaladó elektromos energia, ipartelepitésre alkalmassá teszik Szolnok várost. Közlekedési potenciáljából eredő előnyét csak növeli az a tény, hogy a Szovjetunióból, Romániából, Bulgáriából vasuton és közuton az ország centrumába érkező nyersanyagok Szolnokot érintik. A város ipar szerkezetének kialakitásában döntő szerepet játszik a munkaerő. 1980-ig folyamatosan 8.200 férfi és 11.330 fő nő uj munkaerő áll a verásoban és a vonzáskörzetében az ipar rendelkezésére.

Mindenekelőtt a gépipar és a vegyipar fejlesztése látszik célszerünek. A jelentős számu női munkaerőt figyelembevéve, egy kötszövő üzem telepitése is indokolt lehet, amely mintegy 3.000 - 3.500 fő női munkaerő foglalkoztatását oldaná meg. Értesüléseim szerint a terv már nem pusztán hipotézis, hivatalos körök foglalkoznak e gondolattal.

További lehetőség nagy vizigényü, gyapjumosó, szövő és festő, vagy kender feldolgozására, textil-szövő festő, nyomóüzem telepitésére.

Továbbá javasolható még butor, fürész, lemezipar és a papiripar tovább-fejlesztése, az ország középső részein termelt kender feldolgozására kendergyár telepitése.

A gépipar vonalán a vegyigép, továbbá a mezőgazdasági kisgép és öntöző gépgyártás kifejlesztése, ill. a mezőgazdasági gépjavitás bővitése látszik célszerünek.

A város nehéziparának fejlődését segitené elő továbbá egy felsőfoku intézmény létesitése, valamint egy kutatóintézet megteremtése, amelynek fő célkitüzése a mezőgazdaság és a helyi vegyipar kapcsolatának vizsgálata.

E fejlődés továbbvitelét eredményezné egy korszerü teherpályaudvar létesitése, amely elkészülése 1985-re betervezett.
A piroskai rendező az ipari terület vasutigényét elégitené ki.
Közvetve a város iparának fejlődését eredményezné a meglevő egy szakközépiskolán kivül ~~lévő~~ több szakközépiskola létesitése.
A jövőre vonatkozóan erre is biztató a kilátás, egy 12 tantermes szakközépiskolát kap városunk.

Fontos feladat továbbá a szakmunkásképzés kiszélesitése, ugyanis Szolnokon egyes szakmák képzése teljesen hiányzik.

Az épitőanyagipar továbbfejlesztése a lakásigények és az ipari épületberuházások gyorsabb és korszerübb kielégitése céljából, épületelemgyár épül városunkban.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. Bars Sári : A mi hazánk 1951.
2. Baktai Ferenc, Tatai Zoltán : Megvalósult tervek 1965.
3. Bizov : A grafikus ábrázolás módszerei a tervezésben a statisztikában és a számvitelben.
4. Berend-Ránki : Magyarország gyáripara /1900-1944/
5. Berend-Ránki : Magyarország gyáripara. A második világháboru időszakában. /1933-1944/
6. Botár Imre : Szolnok települése, népesedése és gazdasági viszonyai a VIII.században.
7. Dr.Fodor Ferenc : A Jászság életrajza. 1942.
8. Földes István : Az uj gazdasági mechanizmus müködésének fontosabb szabályai. 1967.
9. Földes Károly : A gazdasági szabályozás uj módszerei. Valóság 1968./3.
10. Gelléri Mór : Az ezeréves Magyarország multjából és jelenéből. 1896.
11. Jelentés : Szolnok megye gazdasági, kulturális és szociális helyzetéről. 1959. 1960. 1963. 1965. 1966.
12. Jelentés : Szolnok város regionális összefüggéseinek vizsgálata. 1967.
13. Kaposvári Gyula : Szolnok a népek országutján. Jászkunság, 1954. augusztus
14. Kaposvári Gyula : Szolnok szerepe a közlekedésben Jászkunság. 1955. február
15. Kaposvári Gyula : Szolnok 1830. körül Muzeumi levelek. Szolnok 1958. Szolnoka XIX. század közepén Muzeumi levelek 1959.
16. Kaposvári Gyula : Szolnoki Kulturális Hetek 1964.
17. Dr. Koródi József : A mütrágyaipar gazdasági földrajzi kérdései, különös tekintettel a telephely választás problémáira. 1961.
18. Dr. Kovács József : Az uj gazdasági mechanizmusról. 1967.
19. Közp.Stat.Hivatal : Statisztikai évkönyv. 1962. 1964. 1965. 1966.
20. Közp.Stat.Hivatal : Magyarország társadalma és gazdasága. Bp. 1966.

21. Közp.Stat.Hivatal : 1945 - 1966.

22. Közp.Stat.Hivatal : Szolnok megye 2o évvel a felszabadulás után. 1965.

23. Markos György : Magyarország gazdasági földrajza. 1962.

24. Dr. Moholi Károly : Magyarország gazdasági földrajza. Tanárképző Főiskolák. 1965.

25. Molnár Sándor : Száz év történetéből. 196o.

26. Pécsi - Sárfalvi : Magyarország földrajza. 196o.

27. Prinz Gyula : Magyarország földrajza. 1942.

28. Dr. Radó Sándor : Általános gazdasági földrajz. 1961.

29. Dr. Radó Sándor : Magyarország gazdasági földrajza. /Egyetemi/ egységes jegyzet 1962.

3o. Ránki György : Magyarország gazdasága az első hároméves terv időszakában. 1963.

31. Dr. Scheftsik György : Jász-Nagykun Szolnok vármegye multja és jelene. 1935.

32. Sándor Vilmos : Nagyipari fejlődés Magyarországon /1867-19oo/

33. Dr. Stark Antal : A magyar ipar. 1966.

34. Szolnok megye : Statisztikai évkönyve 1962. 1965. 1966.

35. Szolnok megye számokban. Megyei és városi statisztikai értesitő. 196o.

36. Szimonidesz Lajos : A vegyipar kenyere. Jászkunság 1955.

37. Választási Zsebkönyv. 1967.

38. Dr. Vörös István : Rajzok Szolnok város multjáról. 1921.

39. Wilcsek Jenő : A gazdasági versony helye és szerepe az uj gazdasági mechanizmusban. Közgazdasági Szemle. 1967./7.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	1. oldal
Szolnok megye iparának helyzete	3. oldal
A város kialakulása és iparának fejlődése	5. oldal
Gépipar jellemzése	19. oldal
A vegyipar jellemzése	40. oldal
Olajipar	63. oldal
Az uj gazdasági mechanizmus hatása	77. oldal
A város ipartelepitési távlatai	83. oldal
Felhasznált irodalom	86. oldal
Tartalomjegyzék	88. oldal

József Attila Tudományegyetem Könyvtár SZEGED